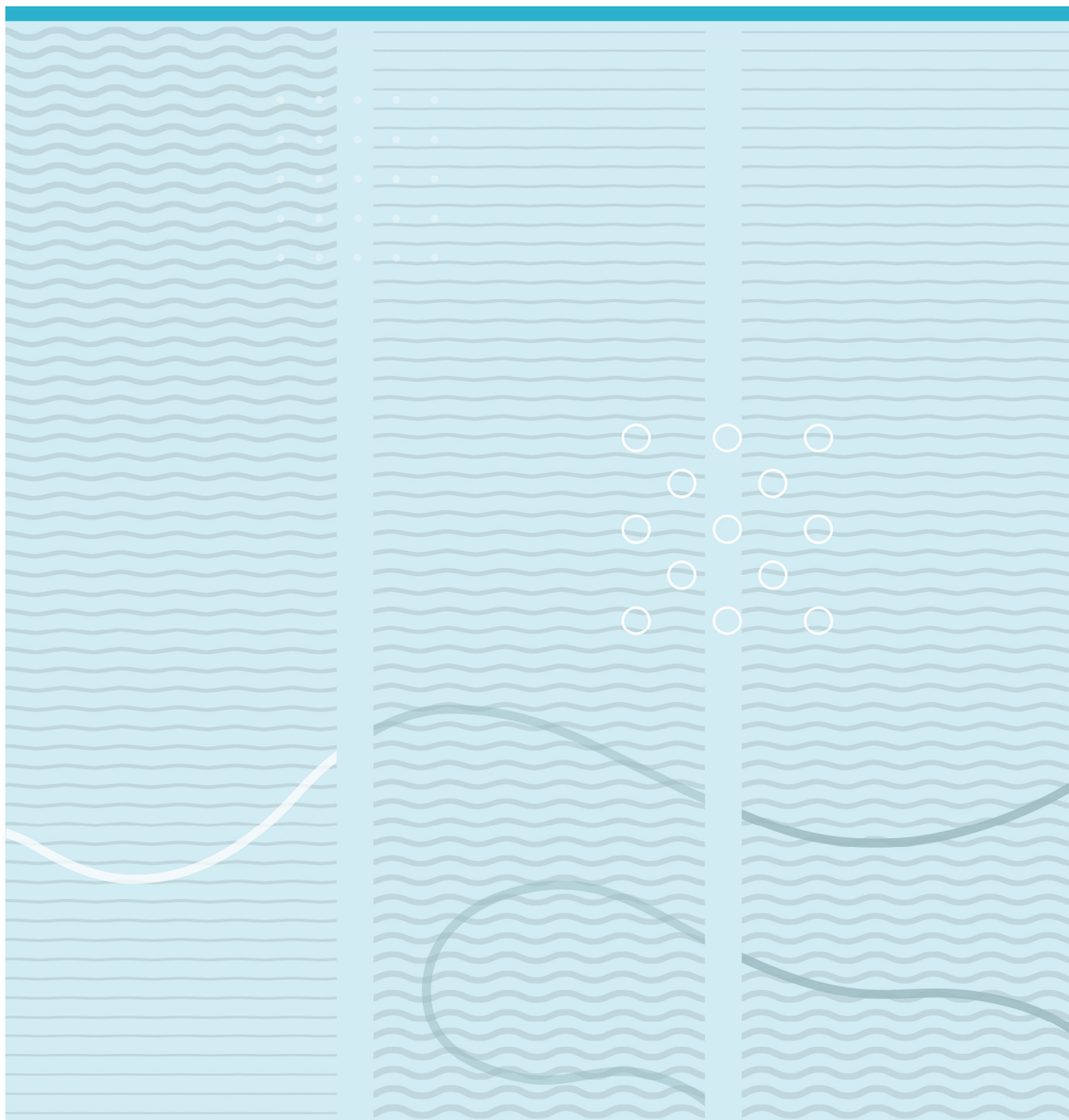

Kristina Danielsen

Å ha omsorg for fosterbarn

En kvalitativ studie av fosterforeldres erfaringer

Høgskolen i Sørøst-Norge
Fakultet for Helse- og sosialfag
Institutt for sosialfag
Postboks 235
3603-Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2016 Kristina Danielsen

Denne avhandlingen representerer 45 studiepoeng

Sammendrag

Fosterforeldrenes forståelse av egen rolle er tema i denne masteravhandlingen. Fem fosterforeldrepar får komme til orde med egne refleksjoner fra sin erfaring med å yte omsorg for fosterbarn. Formålet med studien er å sette søkelyset på fosterforeldrenes erfaringer med omsorgsrollen. Oppgaven drøfter fosterforeldreoppgaven og hvordan rollen står i spenn mellom det å være oppdrager, terapeut og omsorgsgiver. Avhandlingen er en kvalitativ studie.

Fosterforeldreoppgavet er gitt av barnevernet. Fosterforeldre skal være vanlige foreldre, men med forventninger om profesjonalitet. Dette synliggjøres gjennom rekrutteringskampanjer med slagord som «Fosterhjem er vanlige hjem» og «Har du rom til en til?». Samtidig pågår en debatt om hvorvidt fosterforeldrerollen bør profesjonaliseres. Å balansere mellom «vanlige hjem» og profesjonell utøvelse av omsorgsrollen påvirker det relasjonelle mulighetsrommet og påvirker derfor fosterforeldrenes tilnærminger til oppgaven. Dette gjør omsorgsrollen til en spennende utfordring og derfor ble omsorgsrollen min kontekst for undersøkelsen.

Oppgavens problemstilling består av et hovedspørsmål med to underpunkter:

«Hvordan forstår og håndterer fosterforeldre sin omsorgsrolle?»

- Hvordan virker barnets problemer og bakgrunn inn på fosterforeldrenes opplevelser av å mestre?
- Hvilken betydning har fosterforeldrenes erfaring for deres opplevelse av å mestre sin oppgave?

Utgangspunktet for studiet er nære samtaler med fosterforeldrepårene; om deres erfaringer med omsorgsrollen. Oppgavens teoretiske bakteppe tar for seg et pedagogisk, terapeutisk og et omsorgsperspektiv. Analysen deles inn i tre overskrifter: «Å oppdra til normalitet», «Å være terapeut- for å gjøre barnet friskt» og «Å yte omsorg for å beskytte». Disse tre aspektene er overlappende og beskriver en helhet. Den terapeutiske tilnærmingen kan således forstås som å være «hybrid» ved at den ligger midt i mellom det oppdragende aspektet og den naturlige omsorgen. Gjennom disse tre aspektene har jeg løftet frem noen spenninger og dilemmaer ved omsorgsrollen. Fosterbarna skal oppdras til normalitet samtidig som de ikke er «normale», men bærere av noe som skiller seg ut fra det normale.

Det er en enorm kompleksitet i den omsorgsoppgaven fosterforeldrene stilles ovenfor. Dersom fosterforeldre kun er opptatt av oppdragelse, mister de synet av omsorgen. Dersom fosterforeldre kun er følelsesmessig engasjert, mister de synet av de rasjonelle aspektene ved barneoppdragelse. Blir belastningene for store og ressursene begrenset, blir det vanskeligere å håndtere oppgaven, og spenningstilstanden kan føre til et fravær av mestring. Til tross for utfordringene og den belastningen det kan være å gi omsorg til et fosterbarn, er det meningsgivende. Ingen fosterbarn er like- det er heller ikke fosterforeldrene.

Abstract

The theme of this master thesis is foster parents and their understanding of their own role. Five sets of foster parents reflect on their experience as caregivers in a foster parent - foster child setting. The aim of this study is to put the spotlight on foster parents' experience with being caregivers. The study discusses the foster parent task and how there - as a foster parent - is a tension between being a nurturer, a therapist and a caregiver. This study is a qualitative study.

The foster parent mission is organized through the Norwegian child care system. Foster parents are expected to be both "ordinary" parents and professionals. This is especially made visible through slogans like "Foster homes are regular homes" and "Do you have room for one more?". At the same time there's an ongoing debate about whether or not the role of foster parents should be professionalized. Being an "ordinary home" versus the exercising of a professional caregiving affects the relational window of opportunity and will naturally affect how foster parent address their mission. This makes the caregiving role an exciting challenge and this is why the caregiving role is the context of this study.

The research question is formulated as one main question with two supporting questions:

"How do foster parents understand and cope with their role as caregivers?"

- "How does the child's problems and background affect the foster parents' experience of coping? "
- "How does the foster parents' own life-experience affect their experience of coping with the mission?"

Close conversations with the five sets of foster parents make the basis of this study. The theoretical background is based on an educational, a therapeutic and a caregiving perspective. The analysis is divided into three categories with the following titles: "To raise a child to normality", "To be a therapist in order to make the child healthy" and "To care to protect". These three aspects are overlapping and describe a totality. The therapeutic approach can be understood as a "hybrid" in that it is a mix of the educational aspect and the natural caregiving aspect. Through these three aspects the tensions and dilemmas in the caregiving role surfaces. The foster children are expected to be raised to normality all the while differing from the normal.

There is an enormous complexity in the caregiving role of the foster parents. If foster parents only focus on the upbringing they lose sight of the care. If they are too emotionally

engaged they lose sight of the rational aspects in the raising of a child. If the assignment becomes a heavy load you risk failure. In spite of these challenges being a foster parent can be quite meaningful. No foster child are alike - same goes for the foster parents.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Abstract	5
Innholdsfortegnelse	7
Forord	9
1 Innledning	10
1.1 Oppgavens tema og formål	10
1.2 Problemstilling og avgrensning	11
1.3 Bakgrunn for valg av tema	14
1.4 Forskningsfeltet	15
1.5 Disposisjon	17
2 Foreldreskapets tvetydige omsorg	19
2.1 Fosterforeldrenes dobbeltrolle	19
2.2 Foreldreskap i ulike kontekster.....	20
2.3 Den etiske fordring i møte med fosterbarn	23
2.4 Oppdragelse	26
2.5 En terapeutisk tilnærming.....	29
2.6 Den naturlige omsorgen	33
2.6.1 Avsluttende kommentar	35
3 Metode	36
3.1 Innledning	36
3.2 Vitenskapsteoretisk utgangspunkt	36
3.2.1 Fosterforeldre som fenomen.....	36
3.2.2 Fortolkningen av fosterforeldrenes rolle.....	37
3.3 Kvalitativ metode.....	38
3.4 Forarbeid.....	39
3.4.1 Tilgang til feltet	39
3.4.2 Utvalgsprosessen og utvalg.....	42
3.4.3 Intervjuguide	43
3.5 Gjennomføring av intervjuene	44
3.5.1 Å foreta intervjuer i intervjupersonenes private sfære	44
3.5.2 Å intervju par	45
3.6 Etterarbeid	47
3.6.1 Transkribering	47

3.6.2	Analyse.....	48
3.7	Etiske betraktninger.....	49
3.8	Vitenskapelig redelighet.....	51
3.8.1	Reliabilitet.....	52
3.8.2	Validitet.....	53
3.8.3	Avsluttende kommentar	54
4	Presentasjon av funn.....	56
4.1	Å oppdra til «normalitet»	56
4.1.1	«Vi har gjort dette før, dette kan vi».....	57
4.1.2	Barnet må passe inn i familiens fungering og struktur.....	59
4.1.3	En normalisering av å være fosterbarn.....	64
4.1.4	«Faste rutiner er et must»	67
4.1.5	Fosterbarn som skaper forlegenhet i forhold til omgivelsene	69
4.1.6	Avsluttende kommentar	71
4.2	Å være terapeut- for å gjøre barnet friskt.....	72
4.2.1	Det er viktig å forebygge fremfor å reparere.....	73
4.2.2	Innlevelse og kunnskap.....	75
4.2.3	En profesjonell relasjon.....	79
4.2.4	Barnet som profesjonelt prosjekt	84
4.2.5	Avsluttende kommentar	85
4.3	Å yte omsorg for å beskytte	86
4.3.1	«Treffer deg rett i magen».....	86
4.3.2	Aksept og anerkjennelse.....	89
4.3.3	Barnet bærer sin historie med seg	91
4.3.4	En følelsesmessig og nær tilknytning.....	95
4.3.5	Omsorgens kraft.....	101
4.3.6	Avsluttende kommentar	105
4.4	Hva påvirker fosterforeldrenes opplevelse av mestring med omsorgsrollen?	106
4.5	Oppsummerende betraktninger	109
5	Litteraturliste.....	112

Forord

Masteroppgaven markerer slutten på en lærerik, spennende og utfordrende reise. Takk til intervjupersoner som delte sin tid, sine tanker og erfaringer med meg. Deres fortellinger ga et sterkt inntrykk, jeg beundrer dere! Uten dere ville ikke denne oppgaven vært mulig. Takk til min veileder Randi Kroken, for gode samtaler og oppmuntrende ord. Kjære Borghild, takk for at du har vært den du er- vi har kommet oss i mål, du har vært en stødig klippe under hele denne studietiden og blitt en kjær venninne for livet. Linda, du er en engel, takk for at alt du har hjulpet meg med. Takk til min mor, Wenche Ugland, som er min viktigste støtteperson i livet og en kilde til inspirasjon. Du har som alltid stilt opp, til barnepass, støtte og oppmuntring.

Porsgrunn, 10.mai 2016

Kristina Danielsen

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema og formål

Rolf og Beate er fosterforeldre. De er et av intervjuparene jeg intervjuet i forbindelse med denne oppgaven. De har et fosterbarn Stine, som har bodd hos dem i 3 år, og to biologiske barn som alle bor i deres hjem. Deres svar på hva det innebærer å være fosterforeldre er:

«Før var vi en ganske vanlig familie. Det er vi jo egentlig fortsatt. Men Stine har jo med seg en ballast som vi må ta hensyn til, uten at vi vet akkurat hva den ballasten er da».

Jeg lar dette utsagnet stå som en representasjon av hvordan fosterforeldre beskriver å være en fosterfamilie. Utsagnet er meningsbærende for hva denne undersøkelsen skal handle om: fosterforeldres syn og tilnærming til egen rolle i møte med fosterbarnet. Oppgaven som fosterforeldre handler om at fosterbarnet skal føle seg hjemme og fortrolig i fosterhjemmet, samtidig som de er bærere av hva de har med seg fra egen bakgrunn.

Rolf og Beate er to av om lag 15 000 fosterforeldre i Norge (Synovate, 2011). Fosterhjem er et tiltak i vekst og et anslag viser at det vil være behov for et anslag på 800 nye fosterhjem hvert år (Backe-Hansen, Havik & Grønningsæter, 2013; Stefansen & Hansen, 2014). Tallene viser at fosterhjemsomsorg er-, og vil bli-, en del av manges hverdag. Bak tallene skjuler det seg historier og erfaringer, som ikke er kjent for allmennheten.

I vårt samfunn verdsettes tilhørighet til en familie høyt. Dette gjenspeiles i NOU (2012:5, 2012) der utvalget foreslår et nytt prinsipp kalt «utviklingsstøttende utvikling», der egenverdien av å vokse opp med sine biologiske foreldre blir satt i skyggen av barnets behov for kontinuitet og tilknytning. Dette innebærer at vi ideologisk sett sier at barn bør vokse opp i et familiemiljø fremfor i institusjon. Samtidig er det et av de mest sammensatte og kompliserte arbeidsområdene (Bunkholdt, 2010, s.13).

Fosterforeldreoppgaven er, slik jeg ser det, en særskilt funksjon med vanskelige og sammensatte oppgaver som noen har tatt på seg frivillig. Havik (2007) hevder at fosterforeldre er ryggraden i fosterhjemsarbeidet. Å være fosterforelder handler om å være barnets psykologiske og sosiale forelder der forvaltning av verdier som omsorg, beskyttelse og læring er sentrale faktorer (Backe-Hansen, Havik & Grønningsæter, 2013). Fosterforeldre er oppdragstakere og barnevernstjenesten deres oppdragsgiver. Dagens barnevernsarbeid generelt og fosterhjemsvirksomheten spesielt er preget av faglig og

evidensbasert kunnskap. Dette innebærer at det stilles forventninger til omsorgen fosterbarnet får i fosterhjemmet.

Det er fosterforeldrenes forståelse av egen rolle som er tema i denne kvalitative studien. Jeg lar ti fosterforeldre komme til orde med sine refleksjoner omkring erfaringer fra å yte omsorg for fosterbarn. Formålet med studien er å sette søkelyset på fosterforeldrenes erfaringer med omsorgsrollen. Med utgangspunkt i deres beskrivelser og erfaringer, vil jeg drøfte fosterforeldreoppgaven og hvordan rollen står i spenn mellom det å være oppdrager, terapeut og omsorgsgiver.

1.2 Problemstilling og avgrensning

Jeg har valgt å vektlegge de relasjonelle og nærhetsetiske sidene ved fosterforeldrerollen. Dette innebærer at jeg i intervjuene har vært opptatt av å få frem fosterforeldrenes erfaringer med fosterbarnet. Oppgavens problemstilling formulerer jeg slik:

Hvordan forstår og håndterer fosterforeldre sin omsorgsrolle?

For å belyse problemstillingen stiller jeg følgende forskningsspørsmål: Hvordan virker barnets problemer og bakgrunn inn på fosterforeldrenes opplevelser av å mestre? Hvilken betydning har fosterforeldrenes erfaring for deres opplevelse av å mestre sin oppgave? Den første problemstillingen omhandler hvordan fosterforeldrene vektlegger å yte omsorg for barnet. Problemstillingen vil i hovedsak analyseres i tre aspekter ved det å yte omsorg, og belyses gjennom ulike perspektiver. Perspektivene vil senere redegjøres for under teorikapittelet. Forskningsspørsmålene belyser relasjonen. Jeg antar at barnets grad av problemer vil påvirke fosterforeldrene. Dess mer belastet barnet er dess mer påvirket blir fosterforeldrene. Dette påvirker da deres forståelse. Spørsmålet er aktuelt for å belyse effektene av at «skadede» barn, skal bli en del av vanlige familieforhold. Det andre forskningsspørsmålet tar sikte på å belyse hva slags bakgrunn som spiller inn på foreldrenes erfaringer, føler de seg fortrolige eller føler de seg som noviser. Dette spørsmålet vil være relevant for å se på hvilke faktorer som fosterforeldrene vektlegger som å gi mening i oppgaven. Forskningsspørsmålene hjelper til å se hvem barna er og hvem fosterforeldrene er. Det er møtet mellom disse to partene som til sammen kan forstås som å prege deres forståelse og deres håndtering.

Samfunnsforskeren er en del av samfunnet for øvrig, og skaper eller konstruerer forskningsspørsmål som vil være preget av aktuelle områder av den sosiale virkeligheten

(Grønmo, 2004, s.9). Det finnes mange ulike måter å forstå et likt fenomen, og for å begrunne forskningsspørsmålenes vitenskapelige betydning må spørsmålene plasseres i en større sammenheng (Grønmo, 2004).

Et viktig spørsmål som stilles i NOVA rapporten «Fosterhjem for barns behov», er om og på hvilke måter vi står foran en profesjonaliseringsprosess av fosterhjemstiltaket. I denne forstand menes det at det å være fosterforeldre begynner å ligne et omsorgsykke, med de kjennetegnene slike yrker vanligvis har. Profesjonalisering kan ses som en prosess, hvor et yrke utvikler seg i retning av å bli en profesjon med profesjonenes kjennetegn (Backe-Hansen et.al., 2013, s. 22). Vridningen fra institusjon til fosterhjem bidrar til nye krav til kunnskap og kvalitet blant fosterforeldrene. Det er vanskelig å vite i hvor stor grad denne utviklingen er uttrykk for økte belastninger blant fosterbarna. Eller om hvorvidt utviklingen kan forstås som følge av samfunnets generelle økte psykologisering og slik en økt erkjennelse av disse belastningene uten at det nødvendigvis har blitt mange flere av dem (Backe-Hansen et.al., 2013).

Ulvik (2007, s.316) viser til Vigdis Bunkholdt sin artikkel «Mor, far og barn- eller terapeut og klient?» som uttrykker en bekymring for den økte profesjonaliseringen av fosterhjemsomsorgen. Bunkholdt (2010, s.29) hevder at gjennom profesjonaliseringen i fosterhjemsvirksomheten beveger fosterforeldre seg bort fra det vanlige foreldreskapet og blir som terapeuter. Ulvik (2007, s.318) påpeker at kunnskapsutvikling ikke nødvendigvis er en dikotomi til foreldreskap, og viser til at kunnskapsøkning kan forstås som en bekreftelse av kjærlighet nettopp med mål om å kunne hjelpe. Forøvrig argumenterer Storø, Bunkholdt og Larsen (2010) for at fosterhjemsinstitusjonen skal bevares som et foreldreskapslignende arrangement. Dette innebærer at fosterhjemsvirksomhet passer best for barn med moderat problembelastning og derav kan inngå i gjensidige relasjoner til fosterforeldrene. Slik vil behandlingstrengende barn ha bedre nytte av omsorg under tilpassede institusjonsforhold. Jeg forstår denne argumentasjonen i lys av at en relativt høy andel plasseringer av fosterbarn, ender i at fosterforeldrene gir opp som følge av barnets problemomfang, såkalt utilsiktet flytting. I en kunnskapsfremstilling fra NOVA (Backe-Hansen et.al. 2013) estimeres det at fra en femtedel til halvparten av fosterhjems plasseringene ender med utilsiktet flytting. Slik kan ustabilitet i det offentlige regi forstås som mer skadebringende for barnet, enn at barnet får stabilitet under institusjonsforhold, men ikke den nærheten en familiekontekst bringer.

Samtidig som Bunkholdt (2010) beskriver at de mest skadede barna vil profitere på institusjonsomsorg, er fosterhjemsomsorgen i Norge i dag preget av en vridning bort fra

bruk av institusjoner. Dette har ført til at barn som tidligere ble plassert i institusjon nå blir plassert i fosterhjem (Backe-Hansen et al., 2013). Institusjonens rammer gir visse rammevilkår for de ansvarlige for omsorgen som skal gis. De profesjonelle omsorgspersonene går av vakt og overlater omsorgen til neste vaktlag. Dette innebærer at den profesjonelle får en avstand til barnet eller ungdommen, og dermed en mulighet til å reflektere over situasjoner den har stått i, og slik ta et steg tilbake for å se en helhet. Dette overordnede blikket kan bidra til nye måter å tilnærme seg utfordrende situasjoner. I et fosterhjem er fosterforeldrene forventet både å ha barnet nære følelsesmessig og fysisk. Dette innebærer at de står uten mulighet til å lukke døren og overlate ansvaret til andre i utfordrende situasjoner. For å bidra til at fosterforeldrene skal klare å ta et steg tilbake og «heve blikket», får fosterforeldrene tilbud om PRIDE- grunnopplæring og videreopplæring, veiledning, frikjøp fra arbeid eller avlastningsordninger for barnet. Utviklingen viser en økt tendens til bruk av forsterkede fosterhjem. I løpet av året 2000 var 25 prosent av fosterhjemmene forsterket, mens andelen nesten var blitt fordoblet, til 44 prosent, i løpet av 2012. Til dette bildet hører også at flere private, ideelle og kommersielle aktører har begynt å formidle og følge opp fosterhjem de siste årene (Backe-Hansen et.al., 2013; Prop.106 L. (2012-2013)). Til tross for dette kan økningen i bruk av forsterkede fosterhjem, forstås som at oppgaven med å ivareta den daglige omsorgen for barnet er omfattende og krever bistand fra andre. Dette tyder på at hjemmet endres til noe utover det ordinære hjem.

Det er en diskusjon blant forskere i feltet hvorvidt fosterforeldre er mer ressurssterke og trygge foreldre enn gjennomsnittet. At fosterforeldre har noe ekstra nettopp fordi de ofte starter med et vanskelig utgangspunkt, med barn som har opplevd mye vondt og som kan avvise selv om det egentlig trenger trøst (Stefansen & Hansen, 2014). Allikevel er det tvil knyttet til hvorvidt fosterhjemmene i tilstrekkelig grad evner å håndtere de vanskelige barn og unge har med seg inn i fosterhjemmet. Konsekvensen av tvil ses i tiltak i kompetansehevingen blant annet i et pilotprosjekt på norsk kalt «Omsorg for traumatiserte barn» (Grønningsæter, 2014). Målet med pilotprosjektet var å prøve ut og utvikle et program for traumebevisst omsorg ved å bruke programmet «Caring for Children Who Have Experienced Trauma: A Workshop for Resource Parents». Fosterforeldre skal gjennom kunnskap hjelpes til å forstå forholdet mellom traumer og barnas ofte uforståelige atferd, følelser og holdninger. Slik jeg forstår det tar programmet sikte på å kartlegge fosterforeldrenes kompetanse og videre skape framtidige muligheter og effektive hjelpeteknikker for deres familier, i tråd med evidensbaserte modeller. Dette beskriver

hvordan profesjonaliseringen av fosterforeldre kan forstås som en strategi for systemisk orden.

Kunnskapsbasert opplæring og veiledning av fosterforeldrene er i flere offentlige dokumenter understreket som et viktig ledd for å gjøre fosterforeldrene tryggere i sin rolle, styrke deres motivasjon og således redusere risikoen for at fosterbarn opplever nye brudd og en fortsatt ustabil omsorgssituasjon (Prop. 106 L (2012-2013), s.71; St.meld. nr.17 (2015-2016), s.59). Fosterhjemmet skal både passe til fosterbarnet og de utfordringer det måtte ha, og til fosterforeldrenes ønsker og forventninger (St.meld. nr.17 (2015-2016), s.48).

Med den plass evidens har fått i samfunnet og med tanke på en debatt om hvorvidt fosterforeldrerollen skal profesjonaliseres, kan dette sies å påvirke det relasjonelle mulighetsrommet for fosterforeldre og fosterbarna, og holdninger fosterforeldre vil ha for omsorgsrollen for barna. I lys av debatten om evidens er det interessant å se nettopp på relasjonen og omsorgens betydning. I tillegg er det interessant å se på relasjonens plass innenfor et felt som er preget av asymmetriske relasjoner, og av spenningen mellom kontroll og hjelp, og ansvar og makt (Ruyter & Vetlesen, 2001; Bunkholdt, 2010).

Kunnskap bidrar definitivt til at fosterforeldrene får økt mulighet til forståelse og ivaretagelse av fosterbarnets behov. Men hva vektlegger fosterforeldrene som viktig i oppgaven? Er mer kunnskap, som et ledd i kompetansehevingen av fosterhjemmet, nødvendig for å ivareta både fosterforeldrene og fosterbarnet? Eller er matching det avgjørende for om fosterforeldrenes motivasjon og forventninger imøtekommes og derav plasseringen blir vellykket? Og i hvilken grad vektlegger fosterforeldrene personlige egenskaper og ferdigheter i håndteringen av utfordringer?

Det kan stilles spørsmål ved om dersom kompetansehevingen av fosterforeldre vil gjøre deres rolle mer profesjonell, innebærer dette nye profesjonsetiske utfordringer i møte. For å forsøke å få tak i kontrasten mellom den offentlige profesjonaliseringsdebatten og hvordan fosterforeldre selv ser på oppgaven, ble fosterforeldre sine erfaringer med omsorgsrollen min kontekst for å undersøke temaet videre.

1.3 Bakgrunn for valg av tema

«Det er bedre å bygge friske barn enn å reparere syke voksne», sa tidligere helseminister Jonas Gahr Støre da han la frem stortingsmeldingen om folkehelse i april 2010. Utsagnet viser et samfunnsmessig perspektiv der det er nødvendig å vektlegge forebygging av både

somatiske og psykiske lidelser. Tidlig intervensjon og forebygging er en god samfunnsøkonomisk investering for fremtidig helse. Tidlig intervensjon og forebygging er en god samfunnsøkonomisk investering for fremtidig helse (St.meld.nr.19 (2014-2015), s.25). Ved at fosterhjemsvirksomheten er differensiert og kompetent til å ivareta sårbare og utsatte barn vil fosterhjemmet følgelig være en vesentlig arena for forebyggende arbeid.

Jeg er utdannet sykepleier. Gjennom min jobberfaring har jeg beveget meg fra et omsorgsorientert arbeid til et mer behandlingsorientert arbeid. Med spesiell interesse for forebygging av psykiske lidelser ønsker jeg derfor å se nærmere på de som ivaretar en sårbar gruppe. Det foreligger utallige aktuelle problemstillinger knyttet til dette feltet. Gjennom mitt arbeid som sykepleier i møte med mennesker med psykiske lidelser og rusproblematikk har jeg gjentatte ganger undret meg over pasientenes historier. Jeg har selv erfart hvor enkelt det kan være i møte med mennesker i krise å fokusere på problemene i atferden som er synlig der og da, i stedet for å fokusere på hva som ligger bakenfor sinnet eller utageringen som vises. Min interesse ligger i de utfordringene som kan ligge i det å måtte utøve omsorg for et i utgangspunktet fremmed barn i sitt eget hjem, 24 timer i døgnet. Denne omsorgsrollen skiller seg fra andre profesjoners møte med barna. Det er fosterforeldrene som står i den daglige omsorgen og møter utfordringene dette kan fordre. Regjeringen mener norske familier er rustet, men antall utilsiktede flyttinger kan tilsa noe annet.

1.4 Forskningsfeltet

I 2010 gjennomførte Bufdir en kvantitativ populasjonsundersøkelse blant fosterforeldre for å kartlegge deres holdninger og erfaringer (Synovate, 2011). Resultatene om fosterforeldrenes motivasjonsfaktorer viser at 86 prosent oppgir ønsket om å hjelpe noen som trenger det. 38 prosent oppgir tanken om at et fosterbarn ville berike familien, og 30 prosent oppgir et ønske om å gjøre noe nyttig for samfunnet (Synovate, 2011, s.36). Men hva menes med «å hjelpe et barn», «å berike familien» eller «å bidra for samfunnet»? Hvilke forventninger medfører de ulike motivasjonene og hvordan samsvarer motivasjonen med virkeligheten og effektene fosterforeldrene møter?

Fosterbarn er en sammensatt gruppe. Mange av barna opplever personlige belastninger i form av emosjonelle vansker, atferdsvansker og manglende kunnskap og ferdigheter i hverdagslige gjøremål som følge av vanskelige oppvekstvilkår (Havik, 2007). Således har barna særlige behov for utviklingsstøtte og for tilpasset sensitiv omsorg (Anke, 2007; Braarud & Nordanger, 2011; Jacobsen, Moe, Ivarsson, Wentzel-Larsen & Smith, 2013;

Schofield, Beek, Ward & Biggart, 2013). Bunkholdt (2010) henviser til at forskningsresultater av fosterbarns problemomfang synliggjør hvor utfordrende det er å være et fosterhjem. Implisitt i å være fosterforeldre ligger det et ønske om å mestre oppgaven. En av de største utfordringene er når en fosterhjemsplassing ender i et sammenbrudd. Det er det som kalles en «utilsiktet flytting». Havik og Christiansen (2009) viser i sin undersøkelse at 23 av 66 barn plassert i fosterhjem, erfarte at fosterhjemsplassing brøt sammen, halvparten av bruddene innen det første året. Årsaksforholdene til den utilsiktede flyttingen er sammensatt, men det vanligste var at fosterforeldrene sa opp avtalen. Deres funn viser at risikoen for utilsiktede flyttinger fra fosterhjem er størst det første, og til dels det andre, året. Dette er i tråd med andre forskningsfunn (Egelund & Vitus, 2009; Ward, 2009). Backe-Hansen m.fl. (2013) viser til at undersøkelser viser at det svært ofte er forhold i fosterhjemmet som fører til at en plassering ender med utilsiktet flytting. Fosterforeldrene opplever en manglende utvikling i relasjonen til barnet eller manglende bedring av barnets problemer, de kunne oppleve at situasjonen ble for vanskelig for egne barn, eller de gikk rett og slett lei som resultat av samlede belastninger over tid. Kjennetegnene ved barn som flyttes kan samles i ett, nemlig forekomsten av atferdsproblemer (Backe-Hansen, 2009).

Til tross for individuelle forskjeller, vil fosterbarn som gruppe være emosjonelt sårbare gjennom sine belastende livserfaringer og ha en generelt høy forekomst av psykiske vansker og manglende kunnskaper eller ferdigheter (Backe-Hansen et.al.,2013; Sundt, 2011, s.31). Havik (2007) viser i den norske kartleggingsundersøkelsen «Slik fosterforeldre ser det» til at 84 prosent av fosterforeldrene oppgir at fosterbarnet har i større eller mindre grad har følelsesmessige problemer. 67 prosent oppgir at barnet mangler kunnskap eller ferdigheter i hverdagslige aktiviteter og 63 prosent oppgir at barnet har atferdsvansker. Den norske studien «Mental disorders in foster children: a study of prevalence, comorbidity and risk factors» tar for seg 279 barn i fosterhjem (Lehman, Havik, Havik & Heiervang, 2013). Resultatene viser at mange av fosterbarna sliter på flere områder i livet samtidig, både med atferd og følelser. Over halvparten av barna med en psykisk lidelse har flere diagnoser samtidig. Barnas diagnoser fordeler seg ganske jevnt mellom atferdslidelser, tilknytningsforstyrrelser, ADHD og angst og depresjon (Lehman, Havik, Havik & Heiervang, 2013). I tillegg lider mange fosterbarn av tilknytningsvansker som følge av å aldri ha etablert en stabil og god tilknytning til en omsorgsperson. Tilknytningsforstyrrelser vil vanskeliggjøre etablering av nye tilknytninger og relasjoner (Anke, 2007; Braarud & Nordanger, 2011; Jacobsen et.al., 2013).

Samtidig som disse undersøkelsene tegner et bekymringsfullt bilde, viser Backe-Hansen m.fl. (2013, s.122) til undersøkelser der det kommer frem at en overraskende stor andel av fosterforeldrene formidlet at de ikke hadde overveid å ta imot et barn med store vansker. En av fem hadde ikke overveid å ta imot et barn med store adferdsvansker, store emosjonelle vansker, store sosiale vansker eller store lærevansker. Backe-Hansen m.fl. (2013) stiller videre spørsmål ved om denne manglende overveielsen være et uttrykk for et ønsket de fleste foreldre har om å få et barn som ville være rimelig lett å ivareta.

Egelund m.fl. (2009) konkluderer med at eksisterende tilbud ikke i tilstrekkelig grad evner å modifisere de vansker barn og unge har med seg inn i plasseringen. Denne forskningsoversikten er foretatt i Danmark, men denne slutningen vil kunne gjelde også her i landet. Dette understrekes gjennom et betydelig fokus på behovet for mer kunnskap om faglige metoder, organisering og samspill, samt nødvendigheten av at fosterhjemmene inngår i en lærende organisasjon som bidrar til faglig utvikling (Backe-Hansen et.al., 2013).

Opplæringsprogrammet PRIDE (Parenting Resources for Information, Development and Education), utgjør kjernen i dagens opplæring til blivende og etablerte fosterforeldre. Stefansen og Hansen (2014) viser i sin evaluering av opplæringsprogrammet PRIDE at nesten samtlige fosterforeldre, 97 prosent, ønsket veiledning. Videre beskriver de at mange fosterforeldre etterlyser ferdighetsrettet trening. Dette kan således forstås som å understøtte at fosterforeldrene selv opplever et behov for kompetanseheving. Barn med erfaring fra å være i fosterhjem er tydelige på at god omsorg først og fremst handler om kjærighet, trygge rammer og anerkjennelse (BLD, 2011; St.meld. nr.17 (2015-2016), s.42).

1.5 Disposisjon

I introduksjonskapittelet har jeg gjort rede for studiens tema, problemstilling og avgrensning. Kapittel 2 gir en kort introduksjon til de ulike teoriene som senere knyttes til studiens materiale. I hovedsak redegjøres det for tre perspektiver: et pedagogisk perspektiv, et terapeutisk perspektiv og et omsorgsperspektiv. Disse perspektivene er valgt på bakgrunn av studiens funn. Det redegjøres ikke for perspektivene i sin helhet, og perspektivene er konstruert for å belyse ulikhetene. Kapittel 3 omhandler avhandlingens metodevalg, og beskriver studiens metodevalg, intervjuform og utvalgsriterier for intervjupersoner. Presentasjonen av studiens funn fremvises i kapittel 4. Studiens materiale resulterer i tre ulike aspekt i forståelsen og håndteringen av omsorgsrollen. Dessuten påpeker studien hvordan barnas problemer eller bakgrunn påvirker fosterforeldrenes rolle,

som viste seg å være avhengig av fosterforeldrenes egne tidligere erfaringer. Funnene drøftes opp mot det teoretiske rammeverket og relevant teori. De ulike aspektene presenteres i hvert sitt delkapittel og knyttes opp mot tre perspektiv, henholdsvis et perspektiv til hvert aspekt. Avslutningsvis oppsummeres omsorgsrollens ulike aspekter sett i lys av Antonovskys begrep om «opplevelse av sammenheng». Her knyttes de ulike aspektene opp mot komponentene: håndterbarhet, begripelighet og meningsfullhet. Slik synliggjøres de ulike aspektenes fordeler og ulemper.

2 Foreldreskapets tvetydige omsorg

Teorikapittelet innledes med en kort redegjørelse av fosterforeldrenes dobbeltrolle. Herunder følger en redegjørelse av foreldreskap som vil være vesentlig for å kontekstualisere samfunnsmessige forhold som påvirker synet på oppdragelsen av barn, og derav også fosterforeldrenes forståelse av oppgaven. Ut fra de empiriske resultatene i denne studien, kommer fosterforeldrene tett innpå livet når de forteller om relasjonelle forhold i fosterhjemmet. Mitt grunnleggende utgangspunkt er at praktisk handling i det mellommenneskelige felt alltid er en etisk aktivitet. Derfor vil deler av Løgstrups etiske fordring bli presentert. Vetlesen og Nordtvedt (1994) hevder filosofer i stor grad betrakter menneskets følelser som noe underordnet i forhold til fornuften. Fornuft og følelser blir i dagligtale brukt i henseende til hvorvidt man har brukt «hode eller hjertet» i sine handlinger. Fosterforeldrene i denne studien beskriver både kognitive og emosjonelle tilnærminger til rollen. For å kunne belyse de ulike aspektene har jeg konstruert perspektiver som vil kunne synliggjøre de ulike aspektene som presenteres i empiripresentasjon. Dette innebærer at jeg perspektivene ikke redegjøres for i sin helhet, men at det strategisk benyttes begreper og elementer. For å belyse de ulike aspektene knyttes et perspektiv til hvert aspekt, henholdsvis et pedagogisk perspektiv, et terapeutisk perspektiv og et omsorgsperspektiv. Dette viste seg å være hensiktsmessig og anvendelig for å tydeliggjøre og skille aspektene i empiripresentasjonen.

Jeg har gjennomgående valgt å presentere teori opp mot empiri for å vise hvordan de teoretiske perspektivene er relevante for fosterforeldrenes forståelse av rollen.

2.1 Fosterforeldrenes dobbeltrolle

I studien er ordet rolle et relasjonelt begrep. Med dette menes det at fosterforeldrenes rolle blir beskrevet og forstått i relasjon til fosterbarnet.

Roller innebærer en forståelse av bestemte oppgaver relatert til en posisjon.

Utgangspunktet i rolleteori er at en rolle alltid står i forhold til en annen, derav er det en komplementaritet i rollene (Aakvaag, 2008, s.73). Ørstavik (2007, s.153) beskriver hvordan roller kan forstås som arbeidsfordeling eller som endringspotensial. Hun beskriver hvordan endringer i rollene kan føre til usikkerhet, i mangel av forbilder og tydelige forventninger til de nye rollene. Dette tydeliggjør hun ved å beskrive hvordan dagens fokus på brukermedvirkning i pasient og behandler forholdet, impliserer en frihet i rolleutøvelsen. Allikevel kan det fremstå som at brukermedvirkning ikke blir en normativ

realitet, da usikkerheten til hva dette innebærer for begge parter, gjør at de gamle rollene i stedet blir foretrukket (Ørstavik, 2007, s.154).

Fosterforeldrene skal fortsette å være vanlige foreldre, samtidig som de skal få verktøy og kunnskap til å ivareta og imøtekomme fosterbarnets behov på en best mulig måte. Således kan fosterforeldrenes oppgave sies å ligge i skjæringspunktet mellom «vanlig» omsorg og profesjonell omsorg. Det er et tydelig skille mellom vanlig omsorg og profesjonell omsorg (Nortvedt, 2001, s.41). Vetlesen (2007) beskriver den allmennmenneskelige omsorgen som grunnleggende tilstede i og mellom mennesker. Den vanlige omsorgen viser en genuin og personlig omtanke til følelser og nærhet. Den profesjonelle omsorgen henviser til en mer «riktig» type omsorg å gi, derav vil strategiske eller rasjonelle avveininger være et viktig element. Omsorgens handlinger er begrunnet i vitenskapelige «sannheter». Praksis blir et spørsmål om hvordan anvende teoretisk kunnskap, eller at praktisk kunnskap deduseres fra teoretisk kunnskap (Grimen, 2004, s.75). Således kan profesjonaliseringen av fosterforeldre kan forstås som en strategi for systemisk orden. I motsetning til den allmennmenneskelige omsorgen viser den profesjonelle omsorgen til en distanse og objektivitet. Gjennom disse beskrivelsene kan fosterforeldre forstås som å være profesjonelle omsorgsgivere under svært personlige rammer.

Nordtvedt (2001, s.43) beskriver at profesjonelle omsorgsgivere må ta to hensyn som ikke så lett lar seg forene. Spenningen mellom nærhet og distanse kan forstås som å bidra til en dobbelthet i fosterforeldrenes rolle. I lys av Ørstavik (2002) kan de miksede signalene fosterforeldrene får forstås som en dobbelthet som kan bidra til at fosterforeldre forstår og tilnærmer seg rollen på ulike måter. Dobbелtheten kan føre til usikkerhet, der evidensforankrede «sannheter» blir rådende uten en subjektiv forståelse, eller fosterforeldrene fortsetter å gjøre det de alltid har gjort, og fortsetter slik i sine gamle roller.

2.2 Foreldreskap i ulike kontekster

Foreldreskap ses på som utøvelse av handlinger, praksiser overfor et barn, der barnet er i en omsorgsmottakerposisjon og den voksne i en omsorgsgiverposisjon og der partene inngår i en kontinuerlig omsorgsrelasjon (Ulvik, 2007). Foreldreskapet bygger på kulturelle og sosiale forventninger til hvordan man skal oppdra barn, og kan slik forstås kontekstuellt. Mye av den måten vi forholder oss til barn på har forandret seg betydelig i gjennom årene og dette påvirker dagens forståelsesmåter og tilnærminger (Øia & Fauske, 2010). Dette vil også få slagsider for fosterforeldre sin rolle.

Barn har til ulike tider blitt sett på som foreldrenes eiendom og hadde følgelig ikke noen form for selvstendighet. Dette henviser til 1700- tallets opplysningstid, hvor fornuft og erfaring var regjerende og oppdragelsens mål var lydighet. Som virkemiddel var grensesetting en anerkjent måte å kontrollere, styre og begrense barnas personlige og sosiale utfoldelse (Grimen, 2004). Mødrenes oppgave var å bære frem barnet, føde og amme spedbarnet. Når barnet var kun noen måneder gammel tok den autoritære far over barneoppdragelsen, og måtte blant annet rette på barnets ondskapsfullhet forårsaket av morens svakhet (Holthe, 2003, s.20). I motsetning til datidens rådende oppfatning hevder filosofen Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) gjennom sin bok «Emile» at oppdragelse skal forekomme uten større innblanding fra de voksne (Holthe, 2003). Rousseau representerte naturalismen, men kan forstås som en pioner innenfor pedagogikken og har følgende hatt stor innenfor pedagogisk oppdragelse (Grimen, 2004). Han så barnets temperament, naturlige talenter og svakheter som noe som er tilstede i barnet fra fødselen, og derfor ikke en «blank tavle» oppdrageren kan endre (Holthe, 2003, s.19). Til tross for Rousseau filosofiske ideer der individet var i forrang og oppdragelseslæren skulle tilpasses det enkelte barn eksempelvis gjennom lek, hersket det ingen tvil om at tilpasning var oppdragelsens mål (Grimen, 2004).

Rundt 1930-tallet begynte det å heve seg kritiske røster mot autoritære trekk ved oppdragelsen (Forås & Vetlesen, 2015, s.89). Antropologen Margaret Mead var blant de første som beskrev barndommen som en sosiokulturell konstruksjon. Mead beskriver hvordan vi har gått fra et postfigurativt samfunn der man hentet oppdragelsesidealene fra fortiden. Dette impliserer at frem til 1970-tallet gjorde vi oppdragelse slik vi selv var oppdratt, dette innebar at oppdragelse gikk i arv. På denne tiden forsvinner den strenge farsfiguren i oppdragelsen, likestilling blir satt på agendaen og det fremkommer et nytt oppdragelsesideal. Begge kjønn skal nå utvikle selvstendighet og fleksibilitet, og dette innebærer et nytt fokus på det selvstendig tenkende mennesket, der mindre er tilført fra forrige generasjon. I dette fremkommer det et kulturelt paradoks, vi er avhengige av hverandre for å bli selvstendige (Gulbrandsen, 2009).

På den samme tiden dukker det opp en fornyet samfunnsinteresse for foreldreskapet, og en etablering av foreldreopplæringstiltak. «Parent effectiveness training»-program, forkortet PET, ble utarbeidet med fokus i første rekke på foreldreferdigheter. Programmet er utviklet etter en klient-sentrert humanistisk psykologi, rasjonell-emosjonell psykologi og adferdspsykologi. Samtidig som programmene tar sikte på å veilede foreldre, løftes det relasjonelle og unike i hver enkeltsituasjon frem (Holthe, 2003, s.28). Det postmoderne

samfunn bygger på et konstruktivistisk perspektiv som innebærer aksept for en mer individualistisk oppfatning av verden (Aakvaag, 2012). Parallelt med postmodernismens motstand til modernitetens rådende oppfatninger og verdier som kontroll, orden, struktur, fornuft og vitenskap endret målsettingen med oppdragelsen seg fra tilpasning til utvikling. Dette medførte at det Frønes (2001) kaller selvrealiseringsgenerasjonen vokste frem.

Til tross for en vektlegging av det individuelle og konkrete hevder blant annet Vibeke Glaser Holthe (2003) at den økte profesjonaliseringen av barneomsorgen, sett fra et foreldreperspektiv, har ført med seg flere utfordringer. Fagmiljøets systematiserte kunnskap har medført en kunstig polarisering mellom vitenskaps- og profesjonskunnskap på den ene siden og sunn fornuft og hverdagskunnskap på den andre siden. Spesialiserte profesjoner hevder å eie «sannheten» om barns utvikling. På denne måten gjøres foreldre følelsesmessig «eiendomsløse» i forhold til sine barn (Holthe, 2003, s.58). Ekspertveldet med kunnskap formidles til foreldre gjennom offentlige debatter og føringer. Avisartikler med titler tilsvarende «Hvordan bli en bedre mor?» eller «Hvordan får barn den beste oppveksten?» speiler et samfunn som er opptatt av kunnskap også i forbindelse med å være omsorgspersoner for barn. Dette bidrar til å skape økte forventninger og krav til foreldrerollen.

Dagens samfunn er preget av raske og kontinuerlig endringer og utvikling. Slik kan det sies at vi i dagens foreldreskap henter forestillinger fra en ukjent fremtid. Hva vil barnet trenge av oppdragelse for å lykkes i fremtiden? Dette fører til mye usikkerhet hos foreldrenes eget handlingsgrunnlag. Psykoanalytiker Anna Freud var en av de første til å snakke om konstitusjonell sårbarhet, hvordan noen barn tåler mindre eller er mer sårbare enn andre barn. Følgende fokuserte hun på å få kunnskap om den normale utviklingen for å kunne si noe om hvordan skjevutvikling eller utviklingsforsinkelser fortøner seg. Hun beskrev blant annet hvordan liberaliseringen av den autoritære far, preger barnets utvikling. Får ikke barnet grenser, skaper de grensene for seg selv og dette kan resultere i utvikling av angstnevroser (Gulbrandsen, 2009). I likhet med dette beskriver Skårderud (2013) i sin bok «Uro» at når foreldre er usikre på eget handlingsgrunnlag og derfor ikke setter grenser for barnet, forsvinner det en nødvendig «gnisning» mellom foreldrene og barnet som er nødvendig for at barnet skal evne å frigjøre seg fra sine foreldre. Dette truer barnets utvikling til å bli et selvstendig individ. Foreldre er redde for å frata barn selvbestemmelse, og dette impliserer at barn blir betraktet som forhandlingspartnere. Således har barnets autonomi seiret over paternalismen.

I tråd med at samfunnet er blitt mer moderne og den psykiske omsorgen har fått større plass, inkludert barnets rett til tilknytning, er kvaliteten på fosterforeldre og fosterhjemsplasseringer sentral (Storø, Bunkholdt & Larsen, 2010). Kvello (2008, s.166) beskriver at: «Barneoppdragelsen er et uttrykk for sentrale verdier i samfunnet...». Foreldre kan ha ulik oppdragelsesstil, ettersom hvordan deres holdninger og væremåte ovenfor barnet er. Men samtidig blir oppdragelsesstiler et svar på måten foreldrene i samfunnet ser på barn. Følgende vil fosterhjemsvirksomhetens evidensbaserte forankring og vektlegging av kompetanseheving, kunne påvirke hvordan fosterforeldre forstår sin rolle og dermed deres tilnærming til barnet.

2.3 Den etiske fordring i møte med fosterbarn

Knut E. Løgstrup er en fenomenologisk tenker og i hans hovedverk «Den etiske fordring» (1956/2010) fremkommer hans sentrale tanke om at de sterkeste moralske føringer i livet springer ut av det konkrete møtet med den andre. Mennesker er utlevert til hverandre, gjennom en gjensidig avhengighet. Å ivareta et barns grunnleggende behov er den viktigste oppgaven et menneske kan få. Det innebærer å bli gitt et ansvar for det svakeste og mest sårbare her i verden (Vetlesen, 2007). I den private situasjonen er den gjensidige kjærligheten og tilliten i alle fall et ideelt premiss for relasjonen (Vetlesen & Nordtvedt, 1994). Løgstrup viser til at den naturlige kjærligheten er biologisk og sosialt betinget (Løgstrup, 2010). Han bruker betegnelsen «den naturlige kjærligheten» i sin beskrivelse av hvor viktig foreldre- barn relasjonen er. I kjærligheten og sympatien oppstår det ikke behov for å danne seg et bilde av den andres karakter. Fosterforeldrerollen kan i et systemperspektiv forstås som en foreldre-barn relasjon. Samtidig vil det være en moralsk karakter tilstede gjennom at «den naturlige kjærligheten» ikke er biologisk betinget.

Løgstrup kaller de grunnleggende menneskelige forutsetningene for fellesskapet mellom mennesker for livsytringer. Livsytringer er henholdsvis tillit, oppriktighet, solidaritet, indignasjon og medfølelse (Fisknes, 2001, s.247). Løgstrup understreker at mennesker ikke er i stand til å bruke livsytringene som et middel. Med dette forstår jeg at mennesker ikke opptrer med en barmhjertighet eller fortrolighet for å oppnå noe, men som følge av at det er slik det er naturlig å være (Leenderts, 2007, s.19). Således kan den etiske fordring rette fokuset mot fosterforeldrenes evne til empatisk innlevelse, innsikt, responsivitet, nærhet og evne til å komme fosterbarnet i møte.

Som redegjort for i forrige kapittel er frihet, selvstendighet og autonomi bærebjelker i det moderne menneskesynet og det moderne menneskets selvforståelse. Løgstrup er kritisk til

denne fortrenningen av relasjonelle trekk ved menneskets liv. Han skriver om interdependens, et fenomen som uløselig er knyttet til at mennesket er sårbart, gjennom en gjensidig avhengighet. Slik er vi ansvarlige for hverandres liv og følgende følger det et etisk ansvar. Fordringen er radikal på den måten at mennesket må klare å leve seg inn i den andres situasjon og handle slik det selv ville ønsket å bli behandlet dersom det befant seg i den andres situasjon (Foss, 2005). For å kunne forstå hva fordringen krever må mennesket tenke uselvvisk. Når Løgstrup henviser til menneskets forventning om å bli elsket, ligger det til grunn en antakelse at gjennom individets selvsagte forventning om kjærlighet har dette individet muligheten til å forstå den fordring som gis i og med den andres tilværelse. Følgende er fordringen ensidig, og ikke basert på plikt eller skyldighet (Christoffersen, 1999, s.39-42).

Samtidig drøfter Christoffersen (1999, s.44) hvorvidt grensene mellom hjelp og overgrep viskes ut, og dette er særlig aktuelt i voksen-barn relasjonen. Dette som følge av at individet bruker sitt skjønn og overbevisning for å se hva som er den andres beste. Det individet mener som i beste betydning kan av den andre oppfattes som krenkende. Følgende påpeker Løgstrup at å være medmenneske betyr at vi gjør det vi mener er til den andres beste, men uten å forsøke å styre den andres individualitet og vilje. Slik kan vi si og handle ut fra hva vi tror er best for den andre, men vi skal ikke forsøke å bestemme hva den andre vil gjøre med våre ord og handlinger (Christoffersen, 1999). I oppgaven som fosterforeldre vil dette være av betydning i forhold til å møte fosterbarnet der det er, men samtidig la barnet være herre i sin egen verden.

Det å få være herre i egen verden kan forstås i lys av det Løgstrup beskriver som menneskets «urørlighetssone» (Christoffersen, 1999). Alle mennesker har noe som de ikke vil at andre skal få innsyn i, og heller ikke ønsker andres meninger eller innblanding i. Særlig er det motiver bak handlinger mennesker flest ønsker å holde utenfor andres innblanding. Innenfor urørlighetssonen er mennesket sårbart og forsvarsløst, og når andre trår ubedt over denne grensen, kan individet forstås som å settes ut av spill. Samtidig hevder Løgstrup at den voksne ofte har en manglende tilbakeholdenhet i forhold til barns urørlighetssone. Dette som følge av at barnet ikke har lært seg å skjule eller dekke over sine motiver i samme grad som den voksne. Løgstrup påpeker en viktighet av å respektere barns urørlighetssone, og at dette er viktig også i utviklingen der barnet må gis anledning til å finne det riktige svaret selv (Christoffersen, 1999). Slik kan det forstås at dersom fordringen er at fosterbarnet skal formes og tilpasses fosterhjemmets ønsker, og barnets individualitet og deltakelse settes til side, vil dette innebære å krenke barnet. Dette fordi

også barnet søker og ønsker kontroll i eget liv. Disse krenkelsene innenfor barnets urørlighetssone vil ifølge Løgstrup kunne føre til at barnet forblir uutviklet eller eventuelle skjevutviklinger forsterkes. Samtidig vektlegger Løgstrups filosofi «å bevare den andres fremmedhet». Slik jeg forstår det kan dette også en respekt for det unike og derav barnets egenart. Dersom det som er fremmed i et forsøk på å forstå det, kategoriseres i fosterforeldrenes søk etter å definere det til noe begripelig, ses barnet som et objekt og ikke som et subjekt. Kari Martinsen (2003, s.98) henviser til Lévinas, og sier at når kjærligheten er truet ser vi ikke den andres annerledeshet.

Alle mennesker har et likt menneskeverd. Dette innebærer et krav om rettferdig behandling. Rettferdigheten innebærer for øvrig ikke at vi skal behandles likt. Slik fortøner fordringen seg ved at likhetstanken og rettferdigheten må balanseres mot barmhjertighetens livsytring. Fordi det er i barmhjertigheten at hensynet til de svake vil være. Som følge av det det like menneskeverdet er følgende mennesket hverken formålsløst eller formålstjenlig. Som følge av menneskets særegne bevissthet har mennesket behov. Ifølge Løgstrup er det som kjennetegner et behov spenningen mellom erobring og tilbakeholdenhet. Mennesket trenger på en side å få tilfredsstilt sine behov, men må samtidig være tilbakeholdne i «jakten». (Christoffersen, 1999, s. 93). Løgstrup beskriver det motsatte av tilbakeholdenhet som skamløshet. Dersom et annet menneske gjøres eller brukes som et middel for egen eller fellesskapets nytte, fratras mennesket sin egenverd og den kosmiske likheten blir ignorert (Christoffersen, 1999, s. 95). Løgstrup påpeker at det moderne samfunn utmerker seg med sin rasjonalitet. Dette kan også gjøre at den relasjonelle makten rasjonaliseres. Dersom mennesket søker etter det forpliktende ved normen, altså hva det «bør» gjøre, kan dette bidra til en generalisering der målet er å søke etter endelige prinsipp for normens gyldighet.

Tillit spiller en nøkkelrolle i den etiske fordringen. Med dette beskrives det at det nyfødte barn kommer til verden og møter verden med en naturlig tillit (Leenderts, 2007, s.18). Dersom barnet møter mennesker og verden med mistillit, er det skjedd en skade. Noe har forstyrret tilliten. Et barns liv for all fremtid kan påvirkes av den voksnes adferd overfor det. Barnet er nemlig ikke i stand til å nøye seg med en forbeholden tillit, som følge av at barnet ennå ikke lært å reservere seg slik den voksne har. Den skuffede tilliten, utryggheten og usikkerheten som følger av å ikke bli imøtekommet, kan få store konsekvenser for barnet (Fisknes, 2001, s.254). For et barn som har fått svekket sin tillit, er såkalte tillitspersoner en trussel. Dette medfører en økende forskjell i styrkeforholdet mellom barnet og den voksne som Fisknes (2001) illustrerer ved å beskrive at barnet ligger foran

den voksne sine føtter. Barn har ikke lært å reservere seg og er prisgitt den andre. Slik kan fosterforeldres distanse eller nøytralitet oppleves som avvisning av fosterbarnet. «Hvis det ikke møter kjærlighet, blir dets livsmuligheter ødelagt. (Løgstrup (1999, s.42).

Slik kan forholdet mellom fosterforeldre forstås som å holde hele den andres liv i sine hender, og derav kan avgjøre om den andres liv skal lykkes eller ikke (Christoffersen, 1999, s.29). Makten innebærer at mennesket kan utnytte makten til sin egen fordel og derav på den annens bekostning, eller en kan ta vare på den annens liv. For Løgstrup er ikke nøytralitet et alternativ, som følge av at det å møte en utlevering som har som forventning å bli imøtekommet med nøytralitet, vil være det samme avvise den (Vetlesen, 2007).

2.4 Oppdragelse

Oppdragelsesbegrepet er et omfattende begrep innen pedagogikken. Dale (2005, s.231) henviser til Heinrich Roth som forbinder oppdragelse med påvirkning av den oppvoksende slekt. Når påvirkningen styres og reguleres øker rasjonaliteten i oppdragelsen. Oppdragelse kan ses som en målrettet virksomhet og derfor kan både målet og metoder eller virkemidler for å oppnå det ønskede resultat være noe som diskuteres. Begrepet barneoppdragelse er et omfattende begrep, og handler om hvordan barnet gradvis tilegner seg ferdigheter, kunnskap, verdier og holdninger, og blir et aktivt samfunnsmedlem (Dale, 2006).

Enkulturasjon og sosialisering som begrep kan vise til at oppdragelse og opplæring har fellesskapsbevarende hensikter. Barnet skal bli kjent med og nære kulturen og en del av det sosiale fellesskapet (Evenshaug, 2005, s.18). Institusjonalisert pedagogisk virksomhet er preget av en målsetting om at eleven skal tilpasse seg normene som reflekteres. På samme måte kan et privat hjem inneholde en overordnet målsetting om at fosterbarnet skal passe inn i familiens struktur og rammer og grenser blir et virkemiddel for å oppnå dette. Følgende er myndighet et sentralt begrep i oppdragelsessammenheng. Evenshaug (2005, s.12) viser til at både i dagligtalen og i teoretiske bidrag fra samfunnsfag og humaniora, knyttes begrepet om den voksne til myndighet. Hun viser videre til det tradisjonelle samfunnets pedagogikk, og henviser til der «de eldstes ord er lov». Målet for oppdragelsen vil være å reprodusere samfunnets kunnskap og dets orden, gjennom underordning og lydighet overfor fellesskapets autoriteter (Evenshaug, 2005, s.21).

Begrepet marginalisering lar seg ikke enkelt definere og avgrense. Marginalisering kan forstås som politisk, økonomisk eller kulturell undertrykking av minoriteter (Heggen &

Øia, 2005). De marginaliserte befinner seg sådan i samfunnets gråsoner der de verken er fullstendig integrert eller fullstendig ekskludert. Resultatet av en slik marginaliseringsprosess kan være sosial eksklusjon. Det å være marginalisert kan i så måte ikke betraktes som en valgt tilstand, men som en mer eller mindre utilsiktet konsekvens av individets forutsetninger og valg (Heggen & Øia, 2005, s. 21). Fosterbarna kan i likhet med dette forstås som å stå på «gjerdet». Dersom fosterforeldrene aksepterer de som de er, kan de være en del av familien og slik på den rette siden av gjerdet. Dersom deres atferd avviker med familiens orden, faller barnet på feil side av gjerdet og må videre i det offentlige system. Sandberg og Pedersen (2007) beskriver hvordan økt oppmerksomhet rundt et lite avvik kan føre til at avviket går fra å være en bistatus ved individet til å bli individets hovedstatus. På denne måten blir stempelet eller merket personen har fått en del av individets selvoppfatning. Dette kan igjen føre til handlinger som bekrefter det negative stempelet individet eller gruppen har fått, og kan således være vanskelig å fjerne seg fra.

Et viktig element ved marginalisering er det relative og kontekstuelle. Som aktører i sosiale sammenhenger lærer mennesket hvordan det skal og bør opptre, og plasserer seg selv i varierende grad innenfor det individet oppfatter som «normalt» i en gitt kontekst. Hva som oppfattes som «unormalt» eller avvik fra forventet adferd avhenger følgelig av konteksten (Heggen & Øia, 2005, s. 24).

Mennesket har en klar formening om hva som er normalt og hva som er avvikende fra det normale. Dersom mennesker beveger seg utenfor det som anses som akseptabelt av det store fellesskapet, kan personen bli merket eller stemplet som annerledes og slik også unormal. I mange sammenhenger vil det å være annerledes ha en negativ betydning (Goffman, 2009, s.79). Normalitet versus avviksdiskursen handler om styrken i sosiale normer og moral. Hylland Eriksen (2006) beskriver at avvik, som motsetningen til normalitet, er en sosial definisjon. Normen er definert av noen med autoritet og innflytelse og for at noe skal kunne defineres som avvikende ses det opp mot normen som er tilstede.

Dersom det «normale» blir for snevert eller fosterbarnet føler tvang til å tilpasse seg det normale kan dette føre til bevisste valg om en annen livsstil. Dette benevner Øia og Fauske (2010, s.170) som motstandskultur. Opprøret består i å bryte med regler, rutiner og verdier. Et viktig poeng er at ved dannelse av en motstandskultur, blir det aktivt skapt et system med egne verdier og regler man vet man kan mestre. Dette kan sies å være en respons på en undertrykt posisjon og marginalisering, og på denne måten ses som en konstruktiv mestringsstrategi. Individet finner aktivt andre løsninger der de kan lykkes og mestrer forventningene (Øia & Fauske, 2010, s.170). Dette kan forklare hvordan noen fosterbarn

kan oppleve å ikke leve opp til forventningene som er satt til dem eller på samme nivå som andre barn i familien. Da fosterbarnet vet det ikke vil mestre, prøver det heller ikke å imøtekomme forventningene, men utviser et opprør mot de gitte rammene og forventningene. Dette bidrar til at fosterforeldrene opplever fosterbarnet som umulig eller at barnet ikke evner og tilpasse seg. Backe-Hansen, Havik & Grønningsæter (2013) oppgir at fosterforeldre beskriver fosterbarnets utfordrende atferd som en viktig årsak til utilsiktet flytting.

Identifikasjon er en aktiv handling, gjerne emosjonelt ladet, og finner sted i spesifikke situasjoner på spesifikke steder. Derfor er ikke identitet nødvendigvis heller et spørsmål om hva en person «egentlig er», selv om måten identitet uttrykkes på ofte får det til å se sånn ut. Identitet forstås som situasjonell, kontekstuell og diskursiv. Den skapes i konkrete sosiale relasjoner, formes av aktørens situasjonsdefinisjoner og forhandles i relasjoner til identitetsrepresentasjoner som språket gjør tilgjengelige. Dette betyr at individet har mange identiteter og at det finnes mange alternative måter å gjøre dem gjeldende på. For øvrig er forhandlingene om hvilke identifikasjonspraksiser som er tilgjengelige også underlagt strukturelle betingelser (Sørensen, Høystad, Bjurström & Vike, 2008, s.140). Gjennom å gi respekt til andre holdes samfunnet sammen. Respekt er samfunnets lim og gir således aktørene normer å følge (Goffman, 1992).

Således søker Goffman (1992) å utforske den sosiale orden samt avdekke mekanismer rundt normalisering og makt. Helt sentralt i Goffmans teori står den sosiale ordenen og det å åpne opp området som befinner seg mellom enkeltaktørene på den ene siden og mer omfattende sosiale strukturer. I dette «området» dannes det en samhandlingsorden hver gang det forekommer ansikt-til-ansikt-samhandling. Prosjektet hans er å analysere de regler, metoder og strategier aktører tar i bruk når de i fellesskap konstruerer meningsfulle sosiale situasjoner (Aakvaag, 2008, s. 72). Hva er bakgrunnen til at mennesker handler som de gjør, hvordan opplever mennesket mening og hvordan de skaper orden, ble sentrale spørsmål. Goffman (2009) legger følgende vekt på at mennesket har innsikt i hvordan det fremstilles for andre, og aktivt tar denne innsikten i bruk ved samhandling. Han sammenligner samfunnets individer med skuespillere som trer inn i bestemte roller, og at andre som deltar på den samme scenen vet hvordan skuespilleren skal opptre. Bevisstheten rundt de gjeldende sosiale normer fungerer som «manuskript» for deltakerne. Rolleforventninger gir føringer for individet. Samtidig kan individet velge hvilke roller en vil inneha. Når kulissene endres må nødvendigvis også vår opptreden endres. Konsekvensen av en slik forståelse er at endring av kontekst innebærer en re-orientering og

re-tilpasning, eller det som i sosiologien betegnes som resosialisering (Aakvaag, 2008, s.73-75). I hvilken grad man lykkes med å tilpasse sin opptreden til de ulike kulissene man omgis av, både med hensyn til de ulike arenaene man «spiller» på og eventuelle skifter i kontekst, kan dermed betraktes som et uttrykk for grad av integrasjon (Aakvaag, 2008, s.75).

Goffman viser til visse regler til forventet væremåte i kulturer og følgende også sanksjoner på feil væremåte (Aakvaag, 2008, s.91). Skaper fosterforeldrene rom for at fosterbarnet skal kunne ivareta sin egenart eller er tilpasning til det «normale» i familien og i samfunnet for øvrig målet og middelet er sanksjoner for uønsket atferd som avviker fra det «normale»? Dersom man i tråd med Goffman sin påstand om at aktørene forholder seg til forventninger om egen atferd i forskjellige sosiale situasjoner, kan dette på en måte belyse hvorfor fosterforeldre er opptatt av tydelige rammer og grenser i sitt eget hjem, for slik å opprettholde kontroll. Goffman (1992) beskriver «faceworking», som hvordan mennesker jobber for å gjenskape balanse. Rasjonaliteten i oppdragelsen kan forstås som å bidra til rammevilkår som fører til et mål som overordnet kan forstås som å opprettholde kontrollen, både på et individ, familie- og samfunnsmessig nivå. Fosterbarnet avviker fra det normale, gjennom å være et resultat av et mislykket hjem, og fosterforeldrene søker gjennom tydelige grenser og forventninger at barnet skal tilpasse seg det «normale».

2.5 En terapeutisk tilnærming

I samfunnet generelt er det et økt fokus på traumer. I Norge ble det i 2007 etablert regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS). De siste årene har kunnskap fra traumepsykologi og utviklingspsykologi blitt integrert. Nyere neurobiologisk forskning har slått fast at nervesystemets raske utvikling i småbarnstiden innebærer en ekstra sårbarhet for intense og smertefulle stimuleringer eller mangel av stimulering sådan. Samtidig har traumepsykologien erkjent at de mest skadelige stressbelastningene pågår over tid, skjer i tidlige leveår, og påføres barnet i nære omsorgsrelasjoner (Braarud, 2011). Ny kunnskap bidrar til at synet på barn som over tid utsettes for utviklingstraumer, komplekse traumer eller relasjonstraumer endres.

Etableringen av ressursentrene har bidratt til en økt oppmerksomhet og en økt kompetanse og forståelse av barna under det offentlige omsorg. Da fosterforeldrene er de som utøver den daglige omsorgen er det et viktig siktemål å gi dem kunnskap slik at fosterbarna blir møtt og ivaretatt «godt nok» eller på en «riktig måte».

Implisitt i terapeutens rolle er det metoder for å oppnå et ønsket mål. Metodene og derav terapeutens rolle er vitenskapelig forankret. Slik anser jeg at det terapeutiske perspektivet er en profesjonell tilnærming for å oppnå endring eller bedring. Dette kan forstås som det Weber (i Grimen, 2004) beskriver som den formålsrasjonelle handlingen. På den ene siden handler det om at noen aktører har verdier som kan vise seg i retning av materielle goder. På den andre siden dreier formålsrasjonalitet seg om å oppnå ideelle mål, for eksempel at barnet skal bli bedre. Forås og Vetlesen (2012) beskriver at individets eget motiv er utgangspunktet ved en moralsk handling. At en fosterforelder ønsker å hjelpe et barn for å selv føle seg god, behøver ikke innebære at handlingen «egentlig» er egoistisk motivert. Moralske handlinger kan slik forstås som å være preget av å oppfylle både egne behov og dens andre behov. Fosterforelder både hjelper et barn som trenger det, og det oppleves godt å være den som hjelper.

Fosterbarnet vil i en terapeut-pasient relasjon være den som får hjelp. Å være hjelpetrengende kan sies å følges av rettigheter for hvordan hjelp den skal tilbys. Dette kan medføre at fosterbarnet blir stemplet i en stereotyp kategori som fører til at mennesker kan oppfattes med bestemte karakteristika som sykdom eller som arbeidsoppgaver. Vetlesen og Nordtvedt (1994) viser til at filosofene i større grad har fremstilt et uforenelig forhold mellom fornuft og følelser. Fornuften ivaretar objektiviteten, og et nøytralt moralsk ståsted. Slik forstår jeg at dersom man ser et terapeutisk perspektiv som å vektlegge kunnskapen, og derav fornuften, vil deres rolle slik kunne forstås som objektiv. Denne objektiviteten kan da forstås som krenkende på fosterbarnet, som ikke er en pasient, men som er i deres hjem som en del av en familie. Hva gjør det med fosterforeldrenes omsorgsrolle dersom de blir terapeuter i sitt eget hjem? Blir fosterforeldrene som terapeuter i en kunnskapsbasert praksis tvunget inn i en rasjonalitet der kunnskap utøves som objektiv viten atskilt fra den subjektive kontekst?

Travelbee (1999, s.45) beskriver det å bruke seg selv terapeutisk på følgende måte: «Det er en kunst og en vitenskap, det krever disiplin så vel som selvinnsikt, fornuft så vel som empati, logikk så vel som medfølelse». Jeg forstår utsagnet som å beskrive strategier for å komme i posisjon til å hjelpe. Man må møte den andre som et medmenneske og som et menneske man skal hjelpe på en og samme gang. Dette innebærer at det å bruke seg selv terapeutisk krever at mennesket bruker både sin etiske kunnskap og sin praktiske dømmekraft. Dette kommer også frem i «Trygg-base» som er en modell som blir vektlagt under PRIDE-kursene og fungerer som et grunnlag for fosterhjemsvirksomhetens forståelse av fosterforeldrenes oppgave. Modellen beskriver viktigheten av at

fosterforeldrenes psykologiske og emosjonelle investering i barnet (Jacobsen, 2010, s.691). Å være en trygg base og en sikker havn for fosterbarn handler ved siden av deres observasjon og bevisstgjøring av sine egne og barnets reaksjoner, også om deres tanker og følelser for barnet. Modellen innehar fem dimensjoner som peker på de kapasitetene som er viktige hos fosterforeldrene, for det ønskede mål for tilknytningen, nemlig at de skal fremstå for barnet som en trygg base. Dimensjonene peker på fosterforeldrenes evne til refleksjon både over egne reaksjoner og barnets reaksjoner, og en tilsvarende respons slik at fosterbarna kunne hjelpes til å bli trygge og resiliente.

Samtidig som «Trygg base» modellen peker på den emosjonelle og psykologiske forståelsen viser Ulvik (2007, s.189) til at manglende foreldreerfaring fremheves som en fordel i den profesjonelle diskursen, fordi den manglende erfaringen fremmer profesjonell læringsberedskap. Holthe (2003, s.59) viser til Lauvås og Handal som definerer profesjonskunnskap ved fire kunnskapsgrunnlag; «Den er spesialisert, fast avgrenset, vitenskapelig og standardisert». «Sannheten» er utviklet innenfor en bestemt profesjon der miljøet og fagpersonene utvikler et felles språk, begrepssett, koder og forståelsesramme. Denne kunnskapen kan fremstå som objektiv og generell og allmenn sannhet. Holthe (2003, s.59) viser videre til Epstein som beskriver dette som intellektuell kunnskap som kan ses som en polar mot erfaringskunnskapen. Evidens som kunnskapsbasert og sikker kunnskap, skjønn som individuelt fundert kunnskap basert på tolkning og erfaring. Diskusjon om bruk av evident kunnskap har av mange blitt sett på som en motsetning til bruk av skjønn, og som å true kunnskapsgrunnlaget i sosialt arbeid. Et tradisjonelt syn på forholdet mellom teori og praksis, med røtter i naturvitenskapelig tradisjon, er at praksis er anvendelse av teori, eller oversatt teori (Grimen 2008,75). Praksis blir et spørsmål om hvordan anvende teoretisk kunnskap, eller at praktisk kunnskap deduseres fra teoretisk kunnskap.

Aamodt (2003) viser til at den ekte kunnskapen oppstår når subjektet på en korrekt måte og ut fra fastlagte prosedyrer reflekterer eller representerer den objektive virkeligheten. Denne tenkemåten har hatt stor innflytelse på hvordan rollen er som behandlere innenfor et subjekt-objekt-relasjon. Den distanserte posisjonen har gitt avstand og den tydeliggjør rollenes ulikhet og er nødvendig for at terapeuten kan greie å skille den hjelpetrengende sine følelser fra sine egne. Å differensiere betyr å skille mellom hva som er forskjellig fra noe annet. Når det gjelder differensiering mellom mennesker, innebærer det at en tenker at det finnes grenser mellom meg og den andre. Vatne (2009, s.128) sier at differensiering eller også kalt selvavgrensing viser til individets evne til å sortere og skille mellom egne og

andres opplevelser, synspunkter, følelser, tanker og meninger. Det dreier seg ikke bare om å kunne skille, men snarere om å kunne gjenvinne grenser i dialog med andre.

Selvavgrensning handler om å utvikle tydelige grenser. Schibbye (2002) poengterer at selvavgrensede væremåter hos den voksne, vil kunne gi barnet opplevelser av at de har rett til sine egne opplevelser uten å kjempe for å beholde den. For stor følsomhet og manglende profesjonell distanse vil være et problem for den nødvendige objektiviteten i relasjonen. Det er spenningen mellom kravene til objektiv distanse på den ene siden og adekvat, personlig nærhet og involvering på den andre, som er et av de mest markante trekkene ved profesjonell omsorg (Nordtvedt, 2001).

Gjennom menneskets evne til selvavgrensning og selvrefleksjon i relasjoner, kan mennesket slik bli tydelige både ovenfor oss selv og andre. Schibbys (2002) dialektiske relasjonsteori tar for seg hvordan selvet utvikles i relasjon til andre. I dialektisk relasjonsteori står begrepet anerkjennelse sentralt. Slik anerkjennelse blir brukt i dagligtale, kan det knyttes til det å motta ros eller bli respektert og godkjent. Schibbye hevder forøvrig at det å være anerkjennende ikke betyr ros eller annen form for vurdering. Hun fremhever at det som skal anerkjennes er nemlig menneskets selv, dets personlighet og følelser. I følge Schibby (2002) kan ikke selvet forstås uavhengig av de relasjoner selvet står i, men må sees som en gjensidighetsprosess. Det betyr at vi alltid observerer den andre i et gjensidig samspill med noen, og ikke som separate objekter (Schibby, 2002). I dannelsen av selvbildet og oppfattelsen av seg selv, observerer vi ikke oss selv direkte, men vi observerer og tar til oss andres reaksjoner på oss selv. Denne forståelsen av det sosiale Selv'et fremhever det genuint menneskelige, det som skiller oss fra dyr, nemlig at mennesket kan være objekt for seg selv. Mennesket kan dermed sies å være dialektisk. Vi kan være både subjekt og objekt samtidig (Gulbrandsen, 2006, s.254).

Således kan den terapeutiske tilnærmingen forstås som å være tvetydig. Tilnærmingen innebærer både en innlevende og søkende del, men også en rasjonell og strategisk tilnærming. Spørsmålet er hvorvidt fosterforelderen klarer å ivareta skjønnets eller dydens dersom den tilførte kunnskapen fører til en usikkerhet på egne vurderinger. I kunnskapen kan det således ligge en makt. Weber definerer makt som et individs «mulighet innenfor en sosial relasjon til å sette sin egen vilje gjennom, også om han møter motstand, og uavhengig av hva denne muligheten bygger på» (Grimen, 2004, s. 108). Som følge av menneskets særegne bevissthet har mennesket behov. Ifølge Løgstrup er det som kjennetegner et behov spenningen mellom erobring og tilbakeholdenhet. Mennesket trenger på en side å få tilfredsstilt sine behov, men må samtidig være tilbakeholde i

«jakten». (Christoffersen, 1999, s. 93). «Å redde» et annet menneskes liv kan forstås som det ultimate selvrealiseringsprosjekt. Nordtvedt beskriver det som problematisk dersom man i omsorgen for den andre kun er opptatt av resultatet og ikke prosessen (Ruyter & Vetlesen, 2004, s.61). Dette kan ses som en kontrast til det ydmyke og Løgstrups etiske fordring.

2.6 Den naturlige omsorgen

I dagligtale brukes omsorg i mange forskjellige betydninger og nyanser som ivaretagelse, omtanke, beskyttelse, barmhjertighet, hensynsfullhet og ansvar. Vetlesen (i Ruyter & Vetlesen, 2004, s.29) beskriver det grunnleggende ved omsorg som «en struktur ved menneskets væren-i-verden, et eksistensiale i heideggersk forstand». Vetlesen (2007, s. 113) viser til Baier som sier at moralsk sett er omsorg i vid forstand kun mulig å utvikle i nære og tillitsbaserte relasjoner med andre. Vetlesen og Nordtvedt (1994) beskriver at «omsorgsetikk» er inspirert av fenomenologiske begreper om avhengighet, sårbarhet og relasjon. Fosterforeldrene i studien beskriver en berørthet, gjennom en følelse av urettferdighet med tanke på at noen barn ikke har det godt.

Den mest allmenne og grunnleggende betydningen av omsorg er knyttet til medmenneskelige forhold motivert ut fra individets ansvar for andres vel. Kari Martinsen (1991) beskriver at omsorgsbegrepet stammer fra det tyske verbet sorgen, og oversetter dette til omtenkksomhet eller å bekymre seg for. Omsorgen kan dreie seg om både materiell og åndelig hjelp, der hjelpen er knyttet til at den hjelpende handler som følge av et godt hjerte, med kjærlig omtanke, omsorgsfullt, omhyggelig våkende, deltakende og oppmerksomt (Ruyter i Ruyter & Vetlesen, 2004, s. 70). Filosofen Tore Nilstun understreker at i den genuine eller autentiske omsorgen ligger både en forventning om ekthet og om uselviskhet, der individets underliggende motivasjon utelukkende er på den andres vegne (Ruyter i Ruyter & Vetlesen, 2004, s. 74). Det samme beskriver Grimen (2004, s.113) når han påpeker at omsorg er en type relasjon mellom mennesker som ikke er basert på en strategisk innstilling, og dermed ikke et uttrykk for formålsrasjonalitet i Webers forstand. Derimot har mennesket en iboende verdi i seg selv, gjennom hvem vi er, vår egenart og vår evne til utvikling (Johansen & Vetlesen, 2000).

Manger (2005, s.42) viser til Giddens som beskriver en ontologisk trygghet og definerer dette som en grunnleggende trygghet i tilværelsen og i ens egen tilværelse. Tillit skapes essensielt gjennom en følelse og tro på omsorgspersonens kjærighet. Tilknytning står sentralt i foreldre-barn relasjoner. Hvordan omsorgspersoner knytter bånd med barnet

kalles for omsorgssystem. Omsorgssystemet er følgende det komplementære systemet til tilknytningssystemet. Den teoretiske referanserammen for tilknytning ble utviklet av John Bowlby (Jacobsen, 2010).

Tilknytning kan defineres som: «Et emosjonelt bånd som dannes mellom barnet og en annen spesifikk annen person. Dette båndet binder dem sammen og varer over tid, og kommer til uttrykk i forskjellige former for tilknytningsatferd» (Jacobsen, 2010, s. 690). Dersom et barn som har dårlige tilknytningserfaringer blir utsatt for varm, pålitelig og samsvarende omsorg kan dette endre barnets tidligere antakelser om omsorgspersoner og seg selv (Schofield et.al., 2013). Slik kan man forstå at fosterforeldrenes følelsesmessige involvering og tilknytning vil være en nødvendig intervensjon. Barnet organiserer sin tilknytningsatferd ut ifra erfart tilgjengelighet hos omsorgspersonen (Stovall & Dozier, 2008; Jacobsen, 2010).

Fosterbarnets tidligere erfaringer kan føre til strategier som avviser eller støter fra seg fosterforeldrene (Schofield & Beek, 2013). I motsetning til menneskets fornuft er følelser forbeholdt det subjektive, og innebærer noe ubearbeidet og rått. De ubearbeidede følelsene som sjalusi, kan føre til opplevelse av skam hos individet, fordi fornuften sier at dette ikke er en tillatt følelse (Vetlesen & Nordtvedt, 1994). Avvisning er en mektig kraft mellom mennesker. Vetlesen (2007, s.19) beskriver menneskets moralske karakter, som både en som kan krenke og en som krenkes. At mennesket kan krenke et annet menneske viser til en ansvarlighet, en kritiserbarhet og feilbarighet. Den andre krenkes og dette viser sårbarhet. Menneskets sårbarhet beskrives som formildende omstendighet mot brutalitet og ondskap. Leenderts (2007, s.18) viser til Senstad som beskriver sårbarhet som «...en tilstand uten forsvar eller panser og dermed det nærmeste vi kommer den opprinnelige kjernen i oss selv». På denne måten handler sårbarhet om å være i kontakt med sitt sanne selv, og således kjernen til våre følelser. Sårbarhet er en egenskap som hjelper mennesket med å bevare sin menneskelighet. Benektelse av vår sårbarhet umuliggjør medfølelse, både med oss selv og med andre (Leenderts, 2007). Menneskets sårbarhet innebærer usikkerhet, risiko og følelsesmessig eksponering. Relasjoner er kilden til tilbakemelding og vår mulighet til å danne oss et bilde av oss selv. Denne drivkraften er så sterk at vi vil ha respons selv om den er negativ. Det verste som kan skje er at vi ikke blir sett i møte med den andre. Som Skårderud (2002, s. 37) skriver: «Den dype skammen er smerten ved å se seg selv som en som ikke fortjener å bli elsket. Vi strekker oss alle etter gjensidighet og respons». Fra naturens side har mennesket et grunnleggende behov for å oppnå tilknytning, tilhørighet og kjærighet. Tilhørighet beskriver en følelse av å være der man

ønsker å være, hvor man er ønsket og akseptert for den man er. Ettersom kjærlighet og tilhørighet er så avgjørende for mennesket, bidrar dette til en redsel for ikke å oppnå kontakten vi sårt trenger. Derfor oppleves avvisning smertefullt. Følelsen av å ikke være god nok, og av å ikke være verdig kjærlighet og tilhørighet, generer skam. Slik kommer skam av en følelse av uutholdelig sårbarhet (Leenderts, 2007).

2.6.1 Avsluttende kommentar

Kapitlet har benyttet teori for å belyse studiens problemstillinger. Fosterforeldrenes rolle befinner seg i skjæringspunktet mellom vanlig god omsorg og profesjonell omsorg. Gjennom en kort redegjørelse av foreldreskapets endring i samfunnet, har jeg forsøkt å vise hvordan dagens kunnskapssamfunn er preget av en psykologisering og dette vil også ha slagsider for fosterforelderens rolle. For å belyse fosterforeldrenes evne til empatisk innlevelse, responsivitet, berørthet og innsikt blir Løgstrups etiske fordring kort gjort rede for. For å belyse intervjupersonenes egne forståelser av omsorgsrollen, blir det redegjort tre ulike tilnærminger til oppdragelse. for et pedagogisk, et terapeutisk og et omsorgsperspektiv. To av perspektivene er i tråd med Kvello (2008) sin beskrivelse av at teorier om oppdragelsesstiler fra 1970-årene er bygget opp omkring kontroll (grenser) og varme (kjærlighet). Samtidig beskrives det en terapeutisk tilnærming, der anerkjennelse er sentralt, men samtidig formålsrasjonalitet.

Før presentasjonen av studiens funn, vil det i neste kapittel redegjøres for valg av metode, hva metoden innebærer og hvordan den er anvendt og ivaretatt.

3 Metode

3.1 Innledning

Kunnskap om fosterhjemsomsorg er preget av ulike forståelsesmåter, perspektiver og normative kunnskapsdiskurser. De rådende perspektiver og forståelsesmåter har i liten grad «løftet frem» hvilke konsekvenser en kompetanseheving eller profesjonalisering av fosterhjemmet kan bidra til. Både for fosterforeldrene og fosterbarna vil profesjonalisering av hjemmets personlige sfære reise viktige etiske spørsmål.

Samfunnsforskeren skal beskrive situasjonen slik den er, det vil si objektivt, og ikke slik den «burde» være fra et moralsk synspunkt (Grimen, 2004, s.187). Samtidig er forskeren en del av samfunnet som forskes på, og er posisjonert i forhold til valgt utgangspunkt og perspektiv (Grimen, 2004, s.178, Neumann & Neumann, 2012, s. 57). På denne måten er feltet verdiladet.

I dette kapitlet presenteres metode og redegjørelse for valg av metode. Redegjørelsen relateres til studiens problemstilling. Videre følger en redegjørelse av forskerens refleksjoner og erfaringer rundt forskningsprosessen. Studien er gjennomført innenfor den humanistiske tradisjonen, og ulike etiske retningslinjer ble fulgt (Kvale & Brinkmann, 2013). Avslutningsvis følger en forklaring av hvordan materialet ble håndtert og analysert i etterkant av innsamlingen, samt ivaretagelsen av de forskningsetiske kravene.

3.2 Vitenskapsteoretisk utgangspunkt

3.2.1 Fosterforeldre som fenomen

I min studie søker jeg å få innsikt i intervjupersonenes motivasjon, forventninger, erfaringer og forståelse av fosterbarnas tidligere erfaringer, som fenomen sett gjennom intervjupersonens øyne. Motivasjon som tema blir belyst gjennom intervjupersonens fortellinger om deres bakgrunn for å velge å bli fosterforeldre. Forventninger til fosterbarnet blir sentralt for å se historiene i sammenheng med konteksten intervjupersonen befinner seg i nå og hvordan det i «virkeligheten» erfares. De sosiale og historiske sammenhengene mennesket inngår i står sentralt kalles menneskets livsverden. Begrepet livsverden knyttes til fenomenologiens grunnlegger Edmund Husserl (Johannessen, Tufte & Kristoffersen, 2004, s.76). Livsverden er verden slik vi møter den i dagliglivet, uavhengig og forut for forklaringer (Kvale & Brinkmann, 2012, s.48). I denne studien vil

det gis et innblikk i fosterforeldrenes livsverden, og hvordan de erfarer og opplever sin rolle. Målet er å få tak i deres erfaringer og avdekke deres opplevelse av rollen, forut for vitenskapelige forklaringer (Kvale & Brinkmann, 2012, s.21). Det er derfor viktig å bli kjent med intervjupersonene og rammene de lever innenfor. Mening er et sentralt nøkkelord, og mening kan ikke forstås utenfor de sammenhengene der mening skapes (Johannessen, Tuft & Christoffersen, 2010, s. 83). Følgende søker studien å utforske den mening fosterforeldrene tillegger sine erfaringer med barnet. Dette innebærer at jeg benyttet åpne spørsmålsformuleringer, og lot intervjupersonene beskrive sine egne opplevelser av deres livsverden så nyansert som mulig uten fastlagte kategoriseringer. De felles erfaringene intervjupersonene har gir et grunnlag for å utvikle mer generelle forståelser av rollen.

3.2.2 Fortolkningen av fosterforeldrenes rolle

For å komme frem til essensen i budskapet, må uttalelser settes i sammenheng, og tolkes ved at det enkelte budskap forstås i lys av en helhet (Grønmo, 2004, s. 375). Dermed beveger jeg meg inn i en fenomenologisk hermeneutisk forskningstradisjon. Thagaard (2013, s. 41) skriver at en hermeneutisk tilnærming innebærer å tolke fenomener på flere nivåer, da det ikke finnes en ekte sannhet. Følgende har jeg trukket inn min forforståelse på en slik måte at den åpner for størst mulig forståelse av fortolkningen av intervjupersonens beskrivelser. Dette beskriver Neumann og Neumann (2012, s.18) som selvbiografisk situering.

Min studie befinner seg innenfor et felt jeg ikke har kjennskap til, verken gjennom jobberfaring eller egenerfaring. Slik kan jeg beskrives som en outsider til feltet. Forskerens erfaringsbakgrunn og posisjon vil påvirke hva han eller hun har mulighet til å registrere, hva den ser og berøres av, og hvilke perspektiver den er i stand til å innta (Neumann & Neumann, 2012). Denne studien tar utgangspunkt i fosterforeldrenes erfaringer med omsorgsrollen for barna. Følgende vil min egenerfaring som forelder gjøre at jeg har gode forutsetninger for å skape fortrolighet og nærhet til intervjupersonene. Den delte erfaringsbakgrunnen vil kunne føre til at erfaringer blir umiddelbart forståelig og bidrar til at man unngår å utforske ting man tar for gitt. For eksempel når intervjupersonene beskriver en hverdagslig logistikk utfordring med levering i barnehage og dårlig tid. Min egenerfaring gjør meg bevisst at der intervjupersonene uttrykker frustrasjon gjennom ordvalg som kan forstås som negative, er jeg allikevel bevisst å unngå å plukke fra hverandre det negative. Dette som følge av at jeg vet at frustrasjonen som kommer til uttrykk, kan være resultat av en enkeltepisode samme morgen, og at det ikke nødvendigvis

ville kommet til uttrykk på lik måte neste morgen. Slik bidrar min egenerfaring til at jeg søker et helhetlig bilde, og ikke er ute etter å få frem ensidige vinklinger for å understøtte noe negativt eller positivt. På den annen side innehar fosterforeldrenes rolle elementer utenfor min egenerfaring. De yter den daglige omsorgen for et barn under offentlig omsorg. Jeg vil utforske deres relasjon, tilknytning og samhandling. Dette bidrar til at jeg utforsker elementer ved deres erfaringer, og ikke oppfatter deres erfaringer som selvfølgeligheter.

Oppsummert søker studien å få frem fosterforeldrenes subjektive erfaringer, og slik søke mening i de fenomener som kommer til uttrykk. Hvilket bidro til informasjon uten påvirkning fra et teoretisk rammeverk. Av denne grunn er datamaterialet preget av induktiv informasjon, altså empiridrevet kunnskap (Thagaard, 2013, s.56).

3.3 Kvalitativ metode

Med utgangspunkt i problemstillingene var det hensiktsmessig å anvende en kvalitativ metode. Hvilket grunner i studiens fokus på fosterforeldrenes fortellinger vedrørende omsorgsrollen. Valget underbygges av hvordan kvalitativ forskning muliggjør informasjon om menneskers handlingsgrunnlag (Grimen, 2004). Grimen (2004, s. 246) beskriver at «Kvalitativ forskning er godt egnet til å studere folks levde erfaringer, det vil si hvordan de erfarer og opplever ting, hva de tror, mener og tenker, eller hvordan de vurderer ting». Dette innebærer at studiens utgangspunkt var av en eksplorerende art, som sikter på å utvikle en analytisk basert forståelse av et sosialt fenomen (Kvale & Brinkmann, 2013, s.16).

Gjennom fyldige og utdypende beskrivelser vil jeg forsøke å identifisere kontrastene som vil være tilstede i hvordan fosterforeldre erfarer omsorgsrollen. Det er et velkjent fenomen at individer konstruerer sin oppfatning av situasjonene det møter. Individet handler ut fra hva det tror eller vet, hvilke verdier og idealer som er tilstede og påvirker de personlige egenskapene, og hvilke begreper individet har til å sortere sine erfaringer (Grimen, 2004, s.246). Derfor er det interessant å se nærmere på hvordan ulike fosterforeldre opplever og erfarer samme situasjonen på ulik måte. Dette gir et mer helhetlig bilde av fenomenet (Dalen, 2004, s.85).

3.4 Forarbeid

3.4.1 Tilgang til feltet

I planleggingsfasen besluttet jeg å gjennomføre formelle og uformelle møter med ansatte i fosterhjemsvirksomheten og erfarne fosterforeldre. Dette for å skaffe meg en innsikt som ville hjelpe meg til å identifisere feltets aktuelle problemstillinger. Videre valgte jeg å delta på PRIDE- grunnopplæring. Hensikten med deltakelsen var å få en innsikt i hvordan grunnopplæringen er lagt opp og hvordan kursinnholdet formidles til deltakerne. Dalen (2011, s.25) beskriver dette som «spaning» der forskeren foretar en kartlegging av miljøet før selve prosjektet starter.

3.4.1.1 En personlig engasjert fostermor åpner feltet

I et søk på å identifisere hva som gjør at plasseringer blir vellykket, ble samtale med en erfaren fostermor med flere vellykkede plasseringer min tilgang. I samtalen beskrev fostermoren utfyllende beskrivelser av samspillet med fosterbarna. Hun beskriver:

Jeg sto og bakte rundstykker eller et eller annet på kjøkkenet. Det gjør jeg jo ikke hver dag. Så kommer Truls på 14 år inn. Han sier: Sånn der laget mamma (biologisk mor) hver dag. Og så bakte hun kjempegode boller, de beste bollene, mye bedre enn deg. Ja, sånn luktet det hver dag når jeg kom hjem. Og da spiste vi nybakte boller med brunost og....

Fostermor beskriver videre i samtalen at slike episoder er så verdifulle som følge av at barnet får muligheten til å fortelle og dele av sine tidligere opplevelser. Dette tolker jeg som at fostermor er opptatt av barnets sammenheng i eget liv, fremfor å irettesette barnets uttalelser som kanskje ikke stemmer med «realiteten» som fostermor har kjennskap til. I stedet for å være opptatt av at «rett skal være rett», er hun opptatt av å imøtekomme barnets følelser i øyeblikket. Denne tilnærmingen og forståelsen er synlig gjennom samtalen. Min umiddelbare følelse etter samtalen var at fostermoren innehar en raushet ovenfor andre mennesker, inkludert barnets biologiske familie, som gjør at ikke tar det personlig når barnet påpeker at biologisk mor er bedre. Jeg forstår rausheten som en personlig egenskap som gjør det naturlig for henne å reagere slik. Samtidig kan det tenkes at fostermoren gjennom å delta på ulike arenaer for fosterforeldre, har tillært seg denne kunnskapen og integrert den som noe naturlig i hennes personlighet. Allikevel gav samtalen meg en innsikt av at de personlige egenskapene spiller inn på omsorgen som gis til fosterbarnet.

3.4.1.2 En økende innsikt i feltets kompleksitet

På motsatt side ønsket jeg å få nærmere kjennskap til forhold som gjør at fosterforeldre ikke makter å fortsette i oppgaven. Følgende gjennomførte jeg en samtale med en fostermor som nylig hadde opplevd utilsiktet flytting. Fostermoren hadde god teoretisk kunnskap om traumer og derav kjent med utfordringer et fosterbarn kan ha med seg. Allikevel erfares barnets atferdsvansker som å tære på både ekteskap og biologiske barn i den grad at de til slutt måtte gi opp. Hun sier: «Det å gå i dette, dag ut og dag inn, det er det ingen som vet hvordan er før man kjenner det på kroppen».

Samtalen gav meg en innsikt av at god kunnskap og kjennskap til utfordringene man vil møte, ikke nødvendigvis er en indikator for hvordan man erfarer effektene i hverdagen. Min tanke om at våre forventninger til ting, påvirker hvordan vi erfarer og mestrer dette, ble dermed satt i spill. Hvilken intensjon man har vil kunne sies å innebære visse forventninger. Videre vil våre forventninger til ulike relasjoner eller hendelser kunne ha stor innvirkning på hvordan vi erfarer det vi møter. For øvrig kan forventningene hos flere mennesker kan være lik, men personlige egenskaper kan ha en innvirkning på hvordan man erfarer og håndterer opplevelsen, dersom forventningene ikke samsvarer med erfaringene. Samtidig gav samtalen meg en innsikt i noe utover fostermorens subjektive følelsesmessige reaksjoner. Hensynet til biologiske barn og ekteskapet som institusjon, ble et element som ble utfordret. Dette innebar at fosterbarnets utfordringer ikke kun medførte subjektive utfordringer hos fostermoren, men skapte brister i hele familiens fundament. Samtidig gav samtalen meg en innsikt av det å gi opp oppgaven som fosterforeldre medfører et personlig og subjektivt nederlag. Er det oss det er noe galt med? Er ikke vi sterke nok til å tåle dette? Dette beskriver de subjektive konsekvensene en utilsiktet flytting har også for fosterforeldre.

Som et resultat av disse samtaler ble jeg interessert i å vite mer om hvilke forventninger blivende fosterforeldre har til å være et fosterhjem. Da forventninger og motivasjon vil kunne påvirke hvordan den enkelte erfarer sin omsorgsrolle for barnet, er deltakelse på en arena der blivende fosterforeldre møtes og reflekterer over omsorgsrollen de skal innta aktuell. Derfor spurte jeg min kontaktperson ved Bufetat om muligheten for å få delta og observere gjennom deltakelse på et PRIDE-grunnopplæringskurs.

3.4.1.3 Likevel-idealistiske og moralistiske intensjoner

Min deltakelse omfattet 3 samlinger på et grunnopplæringskurs. I mine observasjoner konsentrerte jeg meg om å få tak i og å forstå fosterforeldrenes refleksjoner og ytringer ved

å innta en mest mulig ikke-vurderende rolle med mine egne fordommer. Gjennom samtaler med ansatte i feltet og tidligere foretatte forskningssøk hadde jeg med meg et utgangspunkt der hvor en av de største utfordringene er at en fosterhjems plassering ender i et sammenbrudd. Kjennetegnene ved barn som flyttes kan samles i ett, som beskrevet innledningsvis gjennom forekomsten av atferdsproblemer (Backe-Hansen, 2009). Dette innebar en nysgjerrighet om hvorvidt de blivende fosterforeldrene har en forventning om at barnet vil være lett å ivareta. Samtidig var jeg interessert i funn som fra kvantitativ kartlegging av fosterforeldre der det fremkommer at det «Å hjelpe et barn» er en viktig motivasjonsfaktor bak å velge å bli fosterhjem. Hva tenker de blivende fosterforeldrene at det å hjelpe barnet innebærer?

Under samlingene ble avlastningsordning presentert som tema. Kursveileder trekker frem at avlastning er et behov for flere fosterhjem, blant annet for å kunne reise på ferie. En deltaker sier: «Du reiser da ikke på ferie uten å ta med deg barnet, man reiser da som en familie». Flere andre kursdeltakere sa seg enig. Jeg opplevde det som at hele gruppen reagerte med forferdelse om at dette faktisk forekommer. Flere i gruppen ristet på hodet, sukket og uttrykte verbalt og nonverbalt sin motstand til å selv kunne benytte seg av avlastning i denne hensikt. Kursveileder informerte om at det er realitet at noen fosterbarn kan være så dårlig fungerende at det å reise på ferie med familien for øvrig, ikke er en mulighet. Da sier en deltaker: «Da får resten av familien bli hjemme og». En annen deltaker spør: «Må man ha avlastning?». Jeg forstår denne motstanden i lys av at de blivende fosterforeldrene har en intensjon om å inkludere fosterbarnet i familien, og at en slik form for avlastning anses som ekskludering. Slik forstår jeg at en idealistisk tankegang står sterkt, og beskrivelser av å benytte seg av det som kan oppfattes som strategisk og kynisk, fremstår som utenkelig. Jeg oppfattet gruppens intensjoner som gode og basert på nestekjærlighet. De var på kurset fordi de har et genuint ønske om å hjelpe barna. En kursdeltaker sier: «Man skal være snille mot barn, for det fortjener de». Jeg mener utsagnet er beskrivende for gruppens refleksjoner og den rådende diskurs under samlingene jeg deltok på.

I løpet av observasjonsperioden hadde jeg uformelle samtaler med kursdeltakerne i de situasjoner som var naturlige. I en samtale på parkeringsplassen etter endt samling, sier en deltaker: «Vi har allerede to barn, og hun vil ha et til, men jeg orker ikke spedbarnstiden en gang til. Så derfor har vi tenkt å få en liten en da, men ikke mindre enn 1 år». Jeg forstår dette utsagnet som at kursdeltakeren, ikke tar med i betraktning de utfordringer et fosterbarn kan ha med seg, uavhengig av dets alder. Jeg forstår dette som at kursdeltakeren

beskriver at de både kan få oppfylt deres ønske, og gjøre en god gjerning. Denne uformelle samtalen, som var på utsiden av gruppens refleksjoner og ytringer i plenum, kan slik ses som å beskrive noe subjektivt som skal oppfylle deres ønsker.

Gjennom samlingene og uformelle samtaler fikk jeg et tettere forhold til hvilke forventninger fosterforeldre har til omsorgsrollen. Jeg foretok for øvrig ikke mine intervju på noen av deltakerne fra PRIDE, men benyttet mine feltnotater som et ledd i utarbeidelse av intervjuguide. Videre redegjøres det for utvalgsstrategien ved prosjektets oppstart og utvalget avhandlingen bygger på.

3.4.2 Utvalgsprosessen og utvalg

Etter å ha gjennomført overnevnte feltstudier ønsket jeg et fokus og en problemstilling som så nærmere på blivende fosterforeldre sine forventninger til omsorgsrollen og til barnet de snart ville få i hus. Gjennom å snakke med fosterforeldre før de får erfaring med effektene med omsorgsrollen, mente jeg at denne informasjonen kunne gi viktig og utfyllende informasjon om deres perspektiv. Det ble via kontaktperson ved Bufetat sendt ut informasjonsskriv per brev til målgruppen. Etter seks uker uten vellykket kontaktetablering med blivende fosterforeldre, ble det sendt ut nytt informasjonsskriv, denne gangen til etablerte fosterforeldre. Dette innebar utarbeidelse av et nytt informasjonsskriv og ny intervjuguide. Informasjonsskriv og forespørsel ble sendt via email til ti etablerte fosterhjem.

Ettersom fosterforeldre ikke er en ensartet gruppe når det gjelder oppdragsgiver, ble utvalget selektert i forhold til oppdragsgiver. Dersom jeg hadde intervjuet fosterforeldre med ulike arbeidsbetingelser, ville dette medført et behov for å sammenligne de forskjellige gruppene. Kommunale fosterhjem utgjør majoriteten av fosterhjemsvirksomheten, og ble følgende mitt valg i denne studien. Det ble ikke satt noen øvrige utvalgsriterier med hensyn til eventuell forsterkning av fosterhjemmet, fosterbarnets alder eller hvor lenge barnet hadde bodd i fosterhjemmet. Jeg formidlet i informasjonsskrivet at jeg ønsket deltakelse av begge fosterforeldre. I følge min kjennskap er både kvalitativ og kvantitativ forskning preget av fostermødrenes deltakelse. Kvinnen kan også forstås som å være pådriveren i beslutningen om å bli et fosterhjem (Synovate, 2010?) Målet med denne undersøkelsen var å belyse fosterforeldres erfaringer. Jeg ønsket derfor å inkludere både fostermødres og fosterfedres erfaringer, i søket på å dekke en helhetlig beskrivelse av rollen.

Gjennom min kontaktperson fikk jeg løpende tildelt kontaktinformasjon til intervjupersoner som hadde sagt seg villig til å kontaktes angående prosjektet. Det ble gjort et bevisst valg om å velge ut fortløpende av de neste fosterhjemmene, der begge fosterforeldrene var villige til å delta. Derav ble utvalgsstrategien preget av at jeg valgte å intervju fosterhjem som formidlet at både fostermor og fosterfar hadde mulighet til å møte til intervju. Samtidig ble to av intervjuparene rekruttert gjennom en medstudent. Når utvelging av intervjupersoner er basert på denne måten, benevner Thagaard (2013, s.61) dette som et tilgjengelighetsutvalg. Utvalget er strategisk ved at intervjupersonene representerer egenskaper som er relevante for problemstillingen, og fremgangsmåten er basert på den tilgjengelighet de har for meg som forsker. I løpet av hele denne prosessen var de etiske aspektene viktige å legge vekt på. Samtidig som jeg ønsket å være redelig i forhold til rekrutteringen av intervjupersoner, var det viktig å etablere kontakt og komme i gang med datainnsamlingen. Til tross for at etablering av kontakt med to av fosterhjemmene gikk gjennom et personlig bekjentskap, ble denne kontakten foretatt på en etisk forsvarlig måte

Av det totale utvalget, består denne studienes utvalg av ti intervjupersoner, derav fem fosterforelderpar. Thagaard (2013, s.65) beskriver at en retningslinje for å gjøre kvalitative utvalg, er at antall intervjupersoner ikke bør være større enn at det er mulig å gjennomføre dyptgående analyser. Per dags dato er to av fosterhjemmene, men samtlige av fosterhjemmene har vært forsterket en kortere eller lengre periode etter plassering. Intervjupersonene hadde fosterbarn i alderen fra 3-10 år, og fosterbarna hadde vært boende i deres hjem fra henholdsvis seks måneder til ni år.

3.4.3 Intervjuguide

Under deltakelse på PRIDE fikk jeg kjennskap til «Livsboka», som benyttes som et verktøy for å få fosterforeldrene til å reflektere over ulike fenomener og erfaringer. Jeg brukte boken som inspirasjon med tanke på å løfte frem fosterforeldrenes refleksjoner over følelsesmessige reaksjoner sett i lys av tidligere livserfaringer. Som beskrevet innledningsvis i kapitlet har studien som utgangspunkt å tolke og forstå intervjupersonens egen handlingsforståelse, og tar utgangspunkt i at han eller hun har en egen oppfattelse av virkeligheten (Grønmo, 2004). Forståelse er individuelt, og samme fenomen oppfattes varierende av ulike mennesker (Wormnæs, 1996).

For å få tak i de ulike forståelsene, kunne ikke intervjuguiden være åpen eller lukket. I praksis innebar dette at jeg på forhånd utarbeidet en intervjuguide med spørsmål som til

sammen dekket de viktigste områdene i min studie, mens jeg under selve intervjuet var opptatt av å stille oppfølgingsspørsmål, som er i tråd med et semistrukturert intervju (Kvale & Brinkmann, 2012, s.151). Intervjuene var preget av at intervjupersonene åpent delte fylldige beskrivelser fra deres hverdag. Dette bidro til at intervjupersonene selv førte samtalen inn på studiens tematikk, og intervjuguiden var således veiledende, uten at alle spørsmålene ble stilt.

3.5 Gjennomføring av intervjuene

Studiens datainnsamling ble utført i perioden mellom oktober og desember 2015. Jeg gjennomførte fem intervjuer, med henholdsvis to fosterforeldre ved hvert intervju. Ett intervju ble gjort på Høgskolen i Telemark, avdeling Porsgrunn. Fire intervju ble gjennomført i fosterforeldrenes eget hjem. Alle intervjupersonene valgte selv sted for intervjuet. Intervjuene varte i gjennomsnitt 1,5 time. Intervjuene ble tatt opp på lydbånd, og deretter transkribert fortløpende mens datainnsamlingen fortsatte.

I flere av intervjuene ble det naturlig å innlede med småprat direkte vedrørende fosterbarnet. Dette som følge av at fosterforeldrene selv tok initiativ til å fortelle om en episode eller en aktivitet med fosterbarnet, som de nettopp hadde stått i, gjennom en morsom episode ved frokostbordet eller fra levering i barnehage. Selve intervjuet ble innledet med å spørre hva intervjupersonene husket fra informasjonsskrivet og om de ønsket mer informasjon og opplysning om konfidensialitet og muligheten for å trekke seg underveis dersom de ønsket dette. Det ble presisert at det ikke finnes riktige eller gale svar, men at det er ønskelig at de skal fortelle om deres opplevelser og refleksjoner rundt tematikken.

3.5.1 Å foreta intervjuer i intervjupersonenes private sfære

Intervjuene var preget av at intervjupersonene delte følelsesmessige og nære beretninger fra deres hverdag. Intervjuet som ble gjennomført på høyskolen, skilte seg ut blant de resterende intervjuene som fant sted i fosterforeldrenes vante rammer. Dette gjennom at samtalen var preget av flere oppfølgingsspørsmål, og muligens slik enklere å holde seg innenfor den tematiserte oppbyggingen intervjuguiden intenderte. Å være på fosterforeldrenes «hjemmebane» gjør således vårt møte mer personlig. Dette forstår jeg som å bidra til økt trygghet for å dele personlige og følelsesmessige opplevelser. Intervjupersonene viser meg bilder, de peker direkte dit hvor eventuelle episoder har funnet sted i hjemmet. Dette kan forstås som at jeg opplever en mer fremtreden åpenhet,

ved at de fysiske omgivelsene bidrar til at jeg føler meg nærere til opplevelsene de deler. Samtidig kan denne nærheten, også bidra til at det er vanskeligere å få samtalen tilbake i spor, når den var på vei til å dreie inn i temaer jeg ikke søkte dyperegående informasjon om, som beskrivelser i forhold til systemet rundt fosterbarnet. Dette forstår jeg er som følge av at jeg er gjest i deres hjem, og dette bidrar til at det er vanskeligere å innta en posisjon der det kan oppleves som at jeg styrer settingen. Jeg mener allikevel til at det at jeg som forsker møter intervjupersonene i deres private sfære, bidrar til at asymmetrien som vil være tilstede under en intervjusituasjon kan utjevnes (Neumann & Neumann, 2012).

3.5.2 Å intervju par

Å intervju fosterforeldrene som par forstår jeg som å bidra til en trygghet som gjør de åpne og villige til å dele sine refleksjoner og opplevelser. De er to mennesker som har kjennskap til hverandres styrker og svakheter, og kan dermed spille på hverandre under samtalen. Der jeg stiller direkte spørsmål, vil dette også kunne bidra til at presset om å svare noe «korrekt» blir mindre. Med dette mener jeg at intervjupersonene føler seg tryggere i forhold til at den andre parten kan fortsette eller ta over i samtalen, dersom det blir vanskelig å få frem det de ønsker å beskrive. Samtidig står intervjupersonene i oppgaven som fosterforeldre sammen, og utfyller derav hverandre også i hverdagen.

Det er et vesentlig poeng at dersom jeg hadde gjennomført intervjuene med fostermor og fosterfar hver for seg, ville intervjusamtalen forekommet på et annet vis. På et vis kan det å intervju parene sammen forstås som at fosterforeldrene tar hensyn til den andre parten og derav kan vektlegge hensynet til den andre i sine beskrivelser og refleksjoner. Dette kommer frem under et intervju der beskriver fosterfar at han er glad for at han er tålmodig og vektlegger dette som en viktig personlig egenskap. I neste setning beskriver han at de er forskjellige og at fostermor er mer stresset og hisser seg raskere opp. Dette skaper en motreaksjon hos fostermor, der hun er opptatt av å få avklart at hun ikke hisser seg raskt opp. Dette fører til en diskusjon mellom intervjupersonene der det blir avklart at fosterfar ikke mener at fostermor er så stresset, men at poenget var at han selv ser verdien i å være tålmodig. Denne diskusjonen kan forstås som å lukke for muligheten til å følge opp det som var av betydning, gjennom «Kan du beskrive hvordan du er tålmodig?». Fosterfar ville også muligens vært mer fri til å gi utfyllende beskrivelser av hans opplevelse av at fostermor kan bli mer stresset, dersom hun ikke var tilstede. I stedet forsvarte fosterfar sin meningsuttalelse som følge av fostermor sin reaksjon, og bekreftet ovenfor fostermor at «Det var jo ikke det jeg mente». Far ville kanskje kommet med øvrige beskrivelser av

ulikhetene dem imellom, dersom fostermor ikke var tilstede, i stedet for å avskrive med at «det var jo ikke det jeg mente» for å forsvare seg når hun reagerer. Slik forstår jeg at det å intervju parene sammen kan legge bånd på hver av partene.

Samtidig medførte dialogen under intervjuet en avklaring i visse forhold som ble drøftet.

Jeg vil vise til en dialog for å forklare nærmere.

Mor: ...det vil de jo helst da (refererer til barnevernet) at barnet skal være yngst. Men utover det så hadde vi vel ikke noen sånne voldsomme krav.

Far: F: Mellom 3-6 eller jente mellom 8-12. Jeg husker ikke helt, men det var... Det er vel kanskje sånn kall det kanskje feigt, men vi har det ganske stabilt og greit akkurat nå så hvis det skal komme en typ gutt 14 som da kanskje har store atferdsproblemer, så blir det tyngre å håndtere det. Og så fikk vi inntrykk av at vi kan få lov til å mene hva vi vil, så vi tenker at vi kan få det til på en best mulig måte, så da var vi vel ganske spesifikke der i så måte.

Dialogen viser at fostermor og fosterfars beskrivelse av om hvilke ønsker de formidlet til barnevernstjenesten er to ulike fortellinger. Fosteremor er forsiktig i sin beskrivelse av hvilke spesifikke ønsker de hadde til barnet de skulle få. I motsetning til dette beskriver fosterfar detaljert hva som ville passe familiens fungering og viser til behovet for å ivareta deres egne behov. Slik mener jeg at det å intervju fosterforeldrene som par, bidro til å nyansere beskrivelsene og gi en helhet i fosterforeldrenes felles ståsted.

Samtidig kom det frem at de to partene bruker eller forstår begrep på forskjellige måter. I dialogen diskuterer fostermor og fosterfar begrepene berike og hjelpe:

Far: Jeg vil jo si at det har mye mer med å hjelpe et barn enn å berike familien. Vi hadde ikke noe sånt umiddelbart behov for å berike familien.

Mor: Det har litt med hva det å berike familien går på. For meg så går det på, for meg så er det kanskje like mye det å lære barna noe da.

Far: Ja, det er klart at å berike er mange ting. Jeg tenker bare på det å øke antall familiemedlemmer, og det er ikke sånn at vi har tenkt at vi må ha flere barn i huset. Men mer at vi har kapasitet til å ha det da. Det er jo to forskjellige ting.

Slik kan intervjuene forstås som å bidra til en økt innsikt i hverandres tanker.

Refleksjonene fører til en avklaring om hva den enkelte part mener med ulike begrep, og bidrar således til at min fortolkning holder seg nærmere den opprinnelige meningen.

Samtidig ble en oppklaring av utydelige eller tvetydige beskrivelser foretatt mellom intervjupersonene, slik at jeg i mindre grad så det nødvendig å oppsummere og få bekreftet at jeg hadde forstått deres beskrivelser korrekt.

Jeg mener at både fostermor og fosterfar kom tydelig til orde under samtlige intervjuer. Selv om deres beskrivelser er preget av hverandres innspill, bidro dette til å få frem nyanser og refleksjoner som ville vært annerledes dersom de hadde blitt intervjuet separat. Samtidig styrker det empirien at det er to intervjupersoner som bekrefter situasjoner og opplevelser, men samtidig belyser ulike følelsesmessige reaksjoner.

3.6 Etterarbeid

I kvalitative studier starter analyseprosessen allerede under intervjuet (Neumann & Neumann, 2012). Etter hvert intervju ble mine refleksjoner nedskrevet i et erindringsnotat, slik Thagaard (2013) mener er nødvendig i en analytisk sammenheng. Erindringsnotatet inneholder beskrivelser av kontakt med intervjupersonene før og etter intervjuet, samt observasjoner og refleksjoner rundt intervjuet. Den største delen av etterarbeidet var transkriberingen og analysen som videre presenteres.

3.6.1 Transkribering

For å sikre reproduksjon av data, har jeg benyttet meg av båndopptaker for deretter å transkribere samtalene. Hvert intervju ble nedskrevet ordrett og så autentisk som mulig. Der ord var vanskelig å fange opp eller kommunikasjonen var overlappende, ble det markert. Ulike følelsesuttrykk ble skrevet inn og satt i parentes, som latter, gråt, kremt, pauser eller nøling. Etter at alle intervjuene var transkribert ble hvert intervju og erindringsnotat sett i sammenheng. Kvale og Brinkmann (2012, s.187) beskriver at det alltid vil være en fare for at den sosiale konstruksjonen som det non- verbale kroppsspråket, følelser og ironi forsvinner når tale beveger seg over til tekst. Etersom intervjuer både transkriberer og analyserer, skaper dette en nærhet til samtalene og intervjupersonenes meningsytringer.

Transkriberingen var et omfattende arbeid, og den endelige transkripsjonen ble på ca. 200 sider. Jeg anser allikevel dette som håndterlig og tilstrekkelig for å gjennomføre en god analyse. Intervjupersonene i studien gir fyldige og detaljerte beskrivelser, og jeg har i empiripresentasjonen tatt sikte på å gjengi sitatene eller dialogen mellom intervjupersonene så autentisk som mulig. Sitatene er plukket ut for å belyse kontrastene i de ulike måtene rollene presenteres. Sitatene og dialogene er markert med innrykk og kursiv. Ved redigerte intervjuutdrag, vil det fremkomme at deler av sitatet er utelatt, ved at dette markeres med tre prikker (...). Jeg har foretatt noen grammatiske forandringer, og fjernet nøling og andre uttrykksformer som latter, for å tilpasse teksten en leservennlig utgave.

3.6.2 Analyse

På bakgrunn av studiens ønske om å møte dataene med et åpent sinn, ble materialet kodet uten påvirkning fra etablerte teorier. I denne studien er den analytiske tilnærmingen til datamaterialet inspirert av Grounded Theory (Dalen, 2004, s. 46). Dette innebærer at det er intervjupersonenes egne opplevelser, oppfatninger og perspektiver som danner grunnlaget for analysen. Disse perspektivene ble gjenstand for analyse. Dette gjenspeiles særlig i forhold til kodingsprosessen i analysen.

Jeg foretok gjentatte gjennomlesninger av materialet, og leste transkripsjonene frem og tilbake og på tvers av meningskategorier. Datamaterialet ble systematisk gjennomgått for å kategorisere meningsinnholdet. Fra det transkriberte materialet utarbeidet jeg en sammenfatning av informasjon om de viktigste temaene i materialet slik at materialet ble mer komprimert og konsentrert. Dette bidro til at jeg enklere kunne identifisere sentrale temaer og mønstre. Det blir synlig ulike måter å forstå fosterbarnets historie, der fosterbarnet både ses som sårbart og som et vanlig barn. Videre oppgis det ulike bakgrunn for å velge å bli fosterforeldre, beskrivelser av barnets positive sider eller mer utfordrende sider, egne følelsesmessige reaksjoner, og beskrivelser av deres daglige samhandling med barnet og derav ulike tilnærminger.

Thagaard (2013) kaller denne sammenfatningen av materialet som bidrar til å gjøre meningsinnholdet eksplisitt for «fortetting av mening». Gjennom disse temaene utkrystalliserte det seg noen hovedtemaer. Jeg organiserte deretter uttalelser rundt de aktuelle temaene, og prøvde å sammenligne eller skille dem fra hverandre. Som et neste trinn i analysen, inndelte jeg mitt materiale i kategorier med begreper som beskrev innholdet i kategorien. I hermeneutiske meningsfortolkninger vektlegges en spiral som stadig åpner for dypere forståelse av meningen eller jakten på den egentlige meningen (Kvale & Brinkmann, 2013, s. 217). Dette innebærer at jeg kontinuerlig veksler mellom profesjonell nærhet og distanse. Dette gir seg uttrykk i blant annet vekslingen mellom de erfaringsnære begrepene som intervjupersonene selv benytter om sine handlinger, og de erfaringsfjerne begrepene som er samfunnsvitenskapelig forankret (Kvale & Brinkmann, 2013, s.42). Thagaard (2006) kaller prosessen med å utarbeide begreper til kategorier for koding. Gjennom kodingen sammenfattet jeg datamaterialet i oversiktlige enheter. Således bidro kodingen til å tydeliggjøre ulike aspekter i fosterforeldrenes omsorgsrolle. Etter at datamaterialet var ferdig kodet var neste steg å fremstille dataene. På en side utpekte det seg en holdning som beskriver en rettferdig tilnærming til oppdraget gjennom tilpasning til det normale. Samtidig er det synlig en mer kognitiv og profesjonell tilnærming til

oppdraget. På en annen side beskrives det en mer emosjonell og berørt tilnærming. Slik ble en tematisering av ulike aspekter av omsorgsrollen utgangspunktet for min analyse. Det var først i kategoriseringsfasen at teorien kom mer i forgrunnen. Med utgangspunkt i problemstillingen benyttet ulike perspektiver for å finne mening i de ulike aspektene. Dette førte til at jeg fordypet meg i teori som kunne belyse de ulike aspektene, gjennom et pedagogisk perspektiv, et terapeutisk perspektiv og et omsorgsperspektiv.

Gjennom den kvalitative tilnærmingen fikk jeg en nærhet til fenomenene som førte til at jeg kunne organisere frem ulike aspekt ved det å ha omsorg. I datamaterialet kommer det frem en sammensatthet i fosterforeldrenes beskrivelser. Gjennom fortolkningen og derav kodingen forenkler jeg den sammensatte helheten som kommer frem i fosterforeldrenes beskrivelser. Slik har jeg forenklet helheten ved å analysere frem tre ulike aspekter. Disse presenteres i empiripresentasjonen som: «Å oppdra til normalitet», «Å være terapeut -for å gjøre barnet friskt» og «Å yte omsorg for å beskytte». Det er ikke slik at en intervjuperson kun innehar et aspekt, men det er mer en tydeliggjøring av de ulike sidene. Teorien viser de ulike sidene ved det å være fosterforeldre.

3.7 Etske betraktninger

Gjennom hele forskningsprosessen ligger det etiske fallgruver, og forskeren må fra start til slutt reflektere over de etiske problemstillinger som fremkommer. Etikk utspringer fra det latinske ordet *ethos*, som betyr sed, skikk og karakter (Wormnæs, 1996). Dette er egenskaper som er essensielle innenfor et kvalitativt intervju, og gjennom alle delene av forskningsprosessen (Kvale & Brinkmann, 2012). Ved studiens oppstart ble Norsk senter for forskningsdata (NSD) kontaktet per telefon. Under denne telefonsamtalen ble det bekreftet at studiens valgte tematikk og metode ikke krever noen formell søknad og godkjenning. Allikevel gjennom valg av kvalitativt forskningsintervju som metode og valgt tematikk som berører deres personlige og relasjonelle forhold, ble det svært viktig med refleksjon og ydmykhet igjennom hele prosessen. Under intervjuene ble en refleksjon rundt egen rolle tydelig gjennom å stille meg spørsmål som: Hvor går grensen mellom påtrengende og interessant? Og hvordan kan jeg ivareta at de ikke deler mer enn de er komfortable med? Beskrivelser av hvordan fosterforeldre ivaretar den daglige omsorgen for fosterbarn, viser til personlige og komplekse forhold. Tematikken involverer intervjupersonenes verdier, moral og normative ståsted. Kvale og Brinkmann (2013, s.43) viser til Freud og underbevissthetens betydning for gitte handlinger. De beskriver en fortolkningstype av tredje grad som vil være å avdekke handlingens «egentlige betydning»,

eller hva som ikke blir sagt og derav kanskje ikke er kjent av intervjupersonene selv. Under intervjuene bringer flere av intervjupersonene selv frem den økonomiske siden av å være et fosterhjem. Alle intervjupersonene som trekker dette frem påpeker at det ikke fantes noen økonomisk drivkraft, og viser heller til at de i utgangspunktet ikke hadde kjennskap til de økonomiske rammevilkårene. Intervjupersonene beskriver videre at det nesten var «flaut» å spørre om dette underveis i grunnopplæringen. Backe-Hansen.fl. (2013) viser til at dagens foreldre er opptatt av lønn. Dette motsetningsforholdet kan bidra til at fortolkningen blir av en slik avdekkende type. Først kan det tolkes som at fosterforeldrene påpeker dette for å avkrefte og derav «skjule» et motiv som kan de selv forstår som umoralsk. Deretter kan det tolkes i lys av et forsvar til en «vanlig tatt-for-gitthet» i samfunnet og således en rettferdiggjøring av en misforstått antakelse. Thagaard (2013) viser til at dersom forsker lar sine egne erfaringer og følelser styre datamaterialet og analyseprosessen, vil dette prege hele studien. Forskning skal ikke gå på bekostning av menneskelige hensyn, og det er nødvendig med bevissthet rundt fortolkningene for å ivareta både intervjupersonenes verdighet og samtidig fosterforeldre som gruppe.

Følgende er det nødvendig å veie etiske hensyn gjennom hele forskningsprosessen; ved planlegging, tematisering, intervjusituasjonen, transkribering, under analysen og gjennom presentasjon av empirien (Kvale & Brinkmann, 2012). Slik etterstreber jeg å ivareta intervjupersonenes opplevelse av verdighet og integritet. Allikevel vil den delte informasjonen være av sensitiv art, og kan derav føre til konsekvenser for intervjupersonene på et senere tidspunkt.

Følgende var de forskningsetiske retningslinjene, og da spesielt kravet informert og fritt samtykke og konfidensialitet essensielle å etterfølge (Dalen, 2011, s. 100). Gjennom informasjonsskriv, tilbud om mulig utfyllende informasjon og samtykkeerklæring har jeg ivaretatt kravet om informert samtykke. Prosjektets formål, de metoder som skal benyttes og hvordan resultatene skal formidles, skal presiseres. Jeg vektlegger, både i informasjonsskriv og under intervjusituasjonen, at deltakelsen er frivillig og at intervjupersonene kan trekke seg underveis uten å oppgi noen grunn til dette.

Kravet om konfidensialitet beskriver at ingen av intervjupersonene skal kunne gjenkjennes eller avsløres. Jeg spredde intervjupersonene utover et relativt stort geografisk område og jeg refererer ikke til spesifikke hendelser som kan avsløre deres identitet. Videre var jeg meget forsiktig med datamaterialet, og hadde dette til enhver tid låst ned. Som beskrevet i avsnittet over, er empiripresentasjonen fremstilt på kryss av intervjuparenes beretninger. Formålet er ikke er å påpeke mangler eller styrker hos det enkelte fosterforeldrepar, men å

belyse generelle fremstillinger av hvordan fosterforeldrene beskriver sin rolle. I analysen har jeg valgt å ikke analysere utsagn ut fra kjønn, det er helheten av deres beskrivelser jeg søkte. I presentasjon av dialog henvises det kun til mor eller far, henholdsvis fostermor og fosterfar, dette kun av praktiske årsaker. Dette vil bidra til å ivareta intervjupersonenes integritet og verdiget, og minske fokuset på deres personlige tilnærminger avhengig av situasjonen de står i med fosterbarnet.

I analysen vil jeg ikke benytte ordet fosterbarn gjennomgående. En intervjuperson påpekte under intervju at ordet foster var forbundet med noe negativt. BLD (2011) beskriver at mange ikke forstår betydningen av «foster», og forbinder dette med foster i mors liv, og foreslår å erstatte ordet foster med omsorg. I analysen betegner jeg dermed fosterbarna som barn, og presiserer heller dersom dette ikke gjelder fosterbarn, men biologiske barn.

3.8 Vitenskapelig redelighet

I pågående metodekapittel beskriver jeg detaljert hva jeg har gjort og hvordan jeg har gått frem. Dette gir leseren innsyn i valgene som er tatt underveis og valg som kan påvirke svarene jeg har fått. Et annet element som har bidratt til åpenhet, er bruken av direkte sitater eller dialog fra intervjuene. Slik blir andre ytterligere invitert inn i materialet og forskningsprosessen. Ved å redegjøre for begreper, teori, valg av metode og analysearbeidet gis leseren innsyn i fremgangsmåten og derav åpens det for at andre kan «følge mine fotspor» og kontrollere forskningsarbeidet. Kravet om intersubjektivitet vil i prinsippet si at forskningsresultatene skal kunne etterprøves, testes og kontrolleres av andre forskere (Grimen, 2004, s.376). Således er kjemi og fysikk i høy grad intersubjektive, og derfor er disse forskerne enige om alle de grunnleggende teoriene som er etablert gjennom en lang forskningstradisjon. Deres resultater er uavhengig av subjektive forhold som religion, politikk eller historisk og kulturell bakgrunn (Wormnæs, 1996, s. 60).

I samfunnsvitenskapene og humanvitenskapene er det imidlertid viktig å sikre at begrunnelsen for datainnsamlingen gjøres tilgjengelig slik at andre forskere kan kaste et kritisk blikk på hvordan konklusjonene er fremkommet. Dette handler eksempelvis om at en forsker ikke kan unngå samhandling i en relasjon til sine informanter (Neumann & Neumann, 2012, s. 12).

For å overholde prinsippet om intersubjektivitet i min avhandling, har jeg følgende måttet forholde meg til de mest sentrale vitenskapelige kravene om reliabilitet og validitet i

forskningsprosessen. For å ivareta studiens reliabilitet og validitet må forskningsprosessen være transparent.

3.8.1 Reliabilitet

Ved kvalitativt forskningsintervju som metode som er preget av mindre struktur beskriver Thagaard (2013, s. 203) metodisk refleksjon som nødvendig for å sikre reliabilitet. Ved å intervjuer fosterforeldrene som par, var intervjuene preget av utdypende fortellinger uten at jeg måtte lede samtalen med oppfølgings spørsmål i særlig grad. Slik unngikk jeg som intervjuer å påvirke intervjupersonene utover det som allerede er gitt i situasjonen.

Småpratene før intervjuet førte til at det ble naturlig at jeg delte noe fra egen hverdag, gjennom for eksempel å vise til at jeg kjenner til hastverk om morgenen før barnehagelevering. Denne personlige informasjonsdelingen opplever jeg er nødvendig, for å skape en fortrolighet og tillit i relasjonen. Samtidig kan dette forstås som å innvirke på intervjupersonenes senere beskrivelser. Med dette mener jeg at når intervjupersonene beskriver at «det er greit å ha litt erfaring med barn da», ville dette kanskje ikke vært like naturlig å vektlegge, dersom intervjupersonene ikke hadde kjennskap til min personlige status. Samtidig var beskrivelsen av viktigheten av tidligere erfaring med barn gjennomgående ved flere av intervjuene, også der intervjupersonene ikke hadde kjennskap til hvorvidt jeg var mor eller ikke. Foucault (1989) hevder i innledningskapitlet til «Order of things» at informanten er maleren som lager maleriet, og i billedlig forstand iscenesetter lys og perspektiv. Det er derfor nødvendig at forskeren er interessert i rammene som gjør det slik at intervjupersonen ser maleriet slik han gjør.

Før selve datainnsamlingen startet gjennomførte jeg som beskrevet både formelle og uformelle samtaler med fostermødre og deltakere ved PRIDE. Dette gav meg kjennskap til fruktbare spørsmålstillinger og begreper og uttrykk den aktuelle målgruppen selv benytter. Til tross for at jeg er vant med å bruke begrep som relasjon, tilknytning eller lignende begrep, kan dette være ukjente begrep for intervjupersonene. Dette kan bidra til å skape en avstand, slik at intervjupersonene ikke føler for å dele erfaringene. Før datainnsamlingen gjennomførte jeg nok et prøveintervju med en intervjuperson i målgruppen. Etter prøveintervjuet gikk jeg gjennom hva som fungerte bra og ikke fullt så bra sammen med intervjupersonen. Denne konstruktive tilbakemeldingen og forslag til små grep for å skape endring ble en viktig erfaring og gav meg økt selvtillit som jeg mener gjenspeilet seg i intervjurundene. Neumann og Neumann (2012) poengterer at oppmerksomhet rundt forskerens eget kroppsspråk kan være nøkkelen til å møte et felt så åpent som mulig.

Læringskurven fortsatte under hele datainnsamlingen. Ved å transkribere parallelt med å foreta gjenværende intervjuer, ble det avdekket hva som hadde fungert i intervjusituasjonen og hva som hadde lukket for de åpne refleksjonene jeg ønsket å få frem. Kvale og Brinkmann (2012, s. 106) skriver at man lærer å intervju ved å lytte til lydopptak. På denne måten kan man fange opp hvordan intervjuer virker inn på intervjusituasjonen (Dalen, 2014, s. 35). Under det første intervjuet opplevde jeg det som utfordrende å ikke bekrefte når intervjupersonene søker bekreftelse gjennom å spørre «ikke sant?» og «skjønner du?». Ved å lytte til lydopptaket, ble jeg gjort oppmerksom på at jeg innledningsvis kunne gjøre dette enklere for meg selv ved å informere om at «jeg kommer til å fremstå uvitende og nøytral, det er ikke fordi det dere sier ikke er riktig».

I analysen bidro refleksjoner omkring min egen informasjonsdeling og min bakgrunn fra støtte- og motivasjonssamtaler der jeg ubevisst kan bevege meg bort fra forskerens nøytrale posisjon, til å sikre reliabiliteten.

3.8.2 Validitet

Å validere er å kontrollere (Kvale & Brinkmann, 2009). Validitet handler om gyldighet eller troverdighet vedrørende datamaterialets kvalitet, relevans og mangfold. For å ivareta krav om validitet må jeg sørge for at det er samsvar mellom det jeg sier jeg skal undersøke og det jeg faktisk har undersøkt. Altså omhandler gyldigheten i hvilken grad metoden fanger opp problemstillingen. Gjennom å samle inn data gjennom kvalitative forskningsintervju fikk jeg mulighet til å fange opp kroppsspråk, kontekst i intervjusituasjonen og foreta tolkninger av samtalen i tillegg til ordene intervjupersonene bruker. Dette bidrar til å utvide analyserammen.

Jeg har valgt å benytte utstrakt bruk av sitater i empiripresentasjonen. På denne måten får leseren innsikt i meningsytringene, og kan slik vurdere gyldigheten av studien og om jeg fikk svar på det jeg ønsket å få svar på. Empiripresentasjonen søker å formidle den mening som er relevant for studien. Gjennom hele analyseprosessen og empiripresentasjon reflekterte jeg rundt hvorvidt jeg har lyktes med å videreformidle det jeg har blitt fortalt på en troverdig og redelig måte. Jeg tilstreber å sikre konfidensialiteten til den enkelte, og jeg er samtidig bevisst mulige konsekvenser studien kan få på en mer generell basis, altså i beskrivelsen av fosterforeldre. Følgende har jeg i drøftingene bestrebet meg på å ivareta forskningsetiske hensyn.

Forskning er prosess, og dette ble jeg særlig oppmerksom ved datainnsamlingen. I over et år hadde jeg reflektert over studien, og tilnærmet meg kjennskap til feltet aktivt gjennom samtaler med ansatte i fosterhjemsvirksomheten, fostermødre og deltakelse på PRIDE. På dette grunnlaget hadde jeg etablert meg noen «sannheter» om fosterforeldrenes oppgave. Under intervjuene ble jeg gjort oppmerksom på at disse «tatt for gitthetene» ikke er slik intervjupersonenes virkelighet fortøner seg. Ifølge Neumann & Neumann er validitet knyttet til tolkningen av dataene: «Det er ingen som i praksis greier å forholde seg taus og nøytral og upåvirket av og i felt/intervjusituasjonen» (2012, s.13). Dette innebærer at til tross for at studien tok utgangspunkt i Grounded Theory, så vil min bakgrunn og forarbeidet i studiens oppstart ha påvirket analysearbeidet. Jeg mener allikevel at min «outsider» bakgrunn til feltet bidro til en åpenhet både under forarbeidet og etterarbeidet. Jeg gikk med et utgangspunkt der jeg ønsket å få en innsikt i hvordan og hva fosterforeldrene vektlegger i den daglige omsorgen som gis. Under intervjuene var jeg bevisst å legge minst mulig føringer for intervjupersonenes beretninger, men søkte å ta utgangspunkt i hverdagslivet og hvordan deres virkelighet erfares. Først i etterkant av kodingen av datamaterialet, lette jeg etter teoretiske perspektiv for å belyse de ulike aspektene. Allikevel vil ikke analyseprosessen være upåvirket av mine fordommer. Gjennom en abduktiv tilnærming ville jeg beveget meg raskere frem i analyseprosessen, men kanskje ikke fått muligheten til å komme så tett og nære på datamaterialet. Dette gjør seg synlig i datamaterialets rike beskrivelser. Validitet i forskningsintervjuet strekker seg utover tekniske eller begrepsmessige problemer (Kvale & Brinkmann, 2012). Som forsker er det jeg som har definert hensikt og mål for intervjuet, og derav har definisjonsmakt over temaet jeg ønsker å få informasjon om. Dette ansvaret gjorde meg bevisst å ikke ta den innsikten jeg hadde opparbeidet meg i forarbeidet og gjøre den gjeldene i intervjusituasjonen. Dette bidro til at jeg strebet etter å være undrende og åpen under intervjuene, og en refleksivitet over mine egne «sannheter» under datainnsamlingen og analysearbeidet.

3.8.3 Avsluttende kommentar

Metodekapittelet har vist at studien baserer seg på kvalitativ metode, herunder det kvalitative forskningsintervju. For å sikre reliabilitet og validitet ble ulike grep utført. Blant annet ble lydopptak brukt under intervjuene, og deretter transkribert ordrett av forskeren selv. Analysen er preget av en induktiv tilnærming, der forsker gjør et dypdykk i materialet og utviklingen av analytiske begreper og teorier foregår gjennom en grundig kodingsprosess. Videre ble det vist til hvordan intervjuenes kontekst preget

datainnsamlingen. Kapitlet har også vist på hvilken måte studien har ivaretatt krav innenfor både kvalitativ forskning og forskningsetikk, og derav studiens styrker og svakheter. I det påfølgende kapittel vil funnene fra empirien belyses og analyseres ved hjelp av teori.

4 Presentasjon av funn

Fordi god omsorg og den gode relasjonen i en familiestruktur er viktige siktemål for barn under barnevernets omsorg, med et overordnet mål om å imøtekomme fosterbarnets behov, er kunnskap om hvordan omsorgsrollen forstås og erfares, både objektivt og subjektivt, nyttig og ønskelig. Videre står kompetanseheving av fosterforeldre som et implisitt overordnet mål innenfor fosterhjemsarbeidet. Jeg har i teorikapitlet gjort rede for ulike måter å forstå omsorgsrollen.

I dette kapitlet presenteres studiens funn hva angår fosterforeldrenes beskrivelser av omsorgsrollen. Fosterforeldrene beskriver barn med ulik bakgrunn og derav ulik grad av problemer eller vansker. Det synliggjøres hvordan deres erfaringer preger deres opplevelser av å mestre omsorgsrollen. Fosterforeldrenes møte med barnet påvirker hva de ser eller hvordan de ser det. Å ha ansvar for den daglige omsorgen handler om hva de gjør, og blir slik en del av slik de forstår rollen. Fosterforeldrene vektlegger både en kognitiv og en følelsesmessig tilnærming i møte med barnet. Jeg vil presentere tre ulike forståelser av å fosterforeldreoppdraget, gjennom «Å oppdra til normalitet», «Å være terapeut- for å gjøre barnet friskt» og «Å yte omsorg for å beskytte».

Funnet om faste rammer og grensesetting var fremtredende i første gjennomgang av transkripsjonene. Derfor presenteres først «Å oppdra til normalitet» på bakgrunn av det som kan anses som pedagogiske tilnærminger basert på likhet og rettferdighet, med en overordnet intensjon om å opprettholde kontroll, både på individ -og familie nivå. Videre synliggjøres det et fokus på å «den riktige» omsorgen for å imøtekomme barnas behov. Følgende presenteres «Å være terapeut- for å gjøre barnet friskt». I dette aspektet er det synlig både en kognitiv eller profesjonell tilnærming, men også innlevelse og anerkjennelse. Samtidig er det synlig en berørt og emosjonell side ved omsorgsrollen. Herunder beskrives omsorgsrollen i lys av nær og følelsesmessig tilknytning. Påfølgende presenteres det et eget delkapittel der de tre aspektene vil bli drøftet i lys av Antonovskys komponenter for «Opplevelse av sammenheng», håndterbarhet, begripelighet og meningsfullhet.

4.1 Å oppdra til «normalitet»

Dette aspektet utpekte seg når intervjupersonene vektlegger oppdragelsen gjennom tilpasning og sosialisering til det «normale», både i hjemmet og sosiale arenaer. Som avhandlingsteorikapittel redegjorde for vil målet for oppdragelsen være å reproducere

samfunnets kunnskap og dets orden, gjennom underordning og lydighet overfor fellesskapets autoriteter (Evenshaug, 2005, s.21). De fleste av fosterforeldrene vektlegger deres tidligere erfaring fra barneoppdragelse. Noen av fosterforeldrene beskriver hvordan den tidligere erfaringen gjør dem mer forberedt og bedre rustet. Samtidig vektlegges det at de er «vanlige foreldre». I mange sammenhenger vil det å være annerledes ha en negativ betydning (Goffman, 2009, s.79). Fosterforeldrene beskriver en tilnærming der «likhet for alle» er fremtredende. Handlingene er intensjonelle, altså er de rettet mot noe. Flere av fosterforeldrene vektlegger faste regler og rammer som essensielt i den daglige omsorgen for barn. Grensesetting er viktig for barnets forutsigbarhet og trygghet, men også for å opprettholde kontroll. Følgende er det viktig at barnet passer inn i familien eller tilpasser seg familiens struktur og fungering. For å opprettholde kontroll er det viktig at fosterbarnet ikke er eldre enn de biologiske barna. På denne måten vil fosterbarnet ha forbilder. Samtidig skal biologiske barn beskyttes fra det «unormale» som barnet måtte bringe med seg.

4.1.1 «Vi har gjort dette før, dette kan vi»

Flere av fosterforeldrene beskriver deres tidligere erfaring med å oppdra barn, som essensiell for oppgaven som fosterforeldre. Jeg forstår dette som at deres erfaringer gjør dem i stand til å utføre oppgaven, og på noen sett pliktig til å ta på seg oppgaven, da dette er noe de mestrer. Dette kan forstås som en måte å opprettholde kontroll og slik bidra på et samfunnsmessig nivå. Dette er i samsvar med funn fra en kvantitativ populasjonsundersøkelse fra 2010, der fosterforeldrene vektlegger det å bidra, på et mer samfunnsmessig nivå, som motivasjon for å bli fosterforeldre (Synovate, 2010, s.36). Et fosterforelderpar beskriver:

Far: Hvis en har fått det til før, får en det til en gang til gjerne, og det..

Mor: Det er kanskje greit å ha litt erfaring med barn da tror jeg. For et voksent par som ikke har hatt barn eller ikke kjenner noen så kan det nok være litt mere komplisert enn..

Far: Ja, hvis ikke du har..ja.. Hvis ikke du har hatt barn fra før så vil jeg tippe at du kan møte på noen flere utfordringer enn en gjør, eller en vet hvordan en skal håndtere det da.

Mor: Du har med deg litt..

Far: Det vil jeg si er en fordel..

Fosterforeldrene beskriver at deres tidligere erfaring med omsorg for barn er vesentlig for hvordan de vil håndtere oppgaven som fosterforeldre. Vet at det beskrives at «..en vet

hvordan en skal håndtere det..» kan tolkes i lys av at det er en riktig måte eller tilnærming i møte med barn generelt. Dette kan innebære at fosterforelderen ikke tar i betraktning fosterbarnets mulige utfordringer, eller innehar en referanse til hva dette vil kunne gjøre med fosterforelderen selv. På en annen side kan utsagnet forstås som at erfaringen er nødvendig da fosterforeldrene forstår at et fosterbarn kan kreve noe mer, og at deres erfaring slik danner grunnlaget. En annen fosterforelder sier:

Sånn som vi har oppdratt de to andre barna.. Det er klart, de har jo noen utfordringer de og altså, de.. Vi er bare helt vanlige foreldre... så det er jo faser alle skal gjennom som ikke kommer til å gå helt på skinner sikkert.... Alle blir tenåringer etter hvert og.. det vet vi jo hva.. Da har vi jo hvertfall litt erfaring da.

I utsagnet fremheves det jeg forstår som en forståelse av at omsorgsrollen for barn innebærer prøving og feiling. Erfaringen fører ikke til at man derav har et riktig svar på alle problemstillinger, og at alle vurderinger vil være riktig. Slik ses det subjektive hos barn, og en forståelse av at det ikke er en riktig måte å gjøre det på. Erfaringskunnskap er knyttet til subjektive erfaringer individer har samlet inn over kortere eller lengre tid. Holthe (2003, s.59) henviser til Epstein som karakteriserer erfaringskunnskapen som basert på våre følelsesmessige holdninger, og som fungerer som en slags «sjette sans» som opptrer ubevisst som taus og uartikulerbar kunnskap. Erfaringene fosterforeldrene beskriver kan slik anses som en «sjette sans» for at de håndterer foreldrerollen.

4.1.1.1 Vanlige foreldre

De fleste av fosterforeldrene i min undersøkelse var opptatt av å få frem at de er vanlige foreldre på både godt og vondt. En fosterforelder sier:

Jeg spurte om det helt spesifikt: Må du være sånn superdad og supermom liksom, eller går det ann å bare være helt vanlige- går det greit? Holder det? Og da sa de, ja det var vanlige de kikka etter egentlig ikke sånn.. Det du ser på film på en måte.

Utsagnet kan forstås som at fosterforeldrene er opptatt av barnets beste. Vil deres normalitet være tilstrekkelig i møte med barnet? Fosterforelderen viser sådan til en frykt for at de ikke skal mestre oppgaven. Men, blir betrygget på at oppgaven ikke krever noe utover det vanlige. Også i rekrutteringskampanjene til Bufetat tas det i bruk ord som «Har du rom til en til» eller «Fosterbarn er som alle andre barn, forskjellige». Dette innebærer implisitt at de søker å favne majoriteten av alle norske familier. Dette kan ses som et resultat av at det stadig er en stor etterspørsel etter fosterhjem for å dekke behovet. Vanlige familier kan også være riktig for flere av barna. Men gjennom vridningen bort fra bruk av institusjon og den nye forskningsstatusen som beskriver skadene også små barn vil kunne ha med seg, vil det også være barn og unge som trenger mer enn det vanlige. Samtidig er

det kjent at skadeomfanget hos barnet idet det skal plasseres i fosterhjem, ofte er manglende og lite kjent. Barnevernet vet at det er noe galt, men det tar tid å få oversikt over ulike områder det enkelte barn kan slite med. Dersom man tar et barn som er tilknytningsskadet og traumatisert inn i en vanlig familie, der de forventer å møte et vanlig barn, vil effektene av barnets plassering, kunne skape brister i fundamentet til familien (Backe-Hansen m.fl, 2013). Hvorvidt rekrutteringskampanjenes bruk av ord favner effektene fosterforeldre møter forstår jeg som tvilsomt. Gjennom at fosterforeldrene er opptatt av å få frem en normalitet gjennom å henvise til deres vanlige foreldreferdigheter, beskriver slik jeg forstår det hvordan rekrutteringskampanjene og dens ordvalg både treffer «mannen i gata» og samtidig hvordan de formidlede ord blir integrert som en del av fosterforeldrenes syn på egen rolle. Samtidig kan vektleggingen av det normale forstås som en forsvarsstrategi. Med forsvarsstrategi mener jeg at dersom barnets utfordringer blir for omfattende til at fosterforeldrene klarer å ivareta barnets behov, kan det være enklere å vise til at det er barnets problemer som ble for vanskelig å håndtere da deres intensjon er å være «en vanlig familie». Dersom fosterforeldrene gikk inn i oppgaven med tyngre belegg og en erkjennelse av at oppgaven innebærer utover det vanlige, ville det å gi opp kanskje innebære en enda større påkjenning og nederlag enn det det allerede er. Som følge av at de da ikke kan skylde på at det er barnet som ble for vanskelig. Slik kan beskrivelsen av å være «vanlige foreldre» ses som en forsvarsstrategi.

Vektlegging av å være vanlige foreldre fører med seg at flere av fosterforeldrene beskriver at de derav forholder seg til barna som vanlige barn. En fosterforelder sier:

Vi vet jo ikke hva den bagasjen er fylt med, men det er ikke det som er interessant, vi må ta utgangspunkt i nå og se fremover og så kanskje ta tak i noen av de demonene som måtte dukke opp etter hvert da men, da må du ha profesjonell hjelp igjen. Det er jo ikke den rollen vi har. Der er eksterne instanser inne, vi skal jo fungere som foreldrepar.

Fosterforelderens beskriver at hvordan han vektlegger å forholde seg til de delene av barnet, som er en del av deres foreldrerolle. Utsagnet kan forstås som å beskrive en respekt for egen utilstrekkelighet. Fosterforelderens er redd for å gjøre feil, i møte med et ukjent terreng, og i ønske om at barnet skal bli ivaretatt på en tilfredsstillende måte, anerkjenner fosterforelderens sin egen utilstrekkelighet.

4.1.2 Barnet må passe inn i familiens fungering og struktur

Samtlige av fosterforeldrene beskriver at de både i forkant av og under deltakelse på PRIDE, gjorde seg opp noen tanker om barnets alder, kjønn og bakgrunn med tanke på

spesielle behov. De fleste fosterforeldrene uttrykker at de PRIDE-grunnopplæringen fikk inntrykk av at barnet som skal komme ikke burde være eldre enn biologiske barn, og heller ikke jevnaldrende. Dette kom også frem i fosterforeldrenes beskrivelser når de forteller om tanker de gjorde seg om hvordan barn som ville passe inn i familien. I alle fosterhjemmene i min studie er fosterbarnet det yngste barnet. Dette kan forstås som at fosterforeldrene vektlegger erfaringen den har med barn i en viss aldersgruppe. Det er trygt å få et fosterbarn som er i en alder de allerede har erfaring med. Det kan også forstås som et uttrykk for at fosterbarnet skal passe inn i familiens allerede struktur det var viktig for dem at barnet som skulle komme ville passe inn i familiens allerede fungering. En fosterforelder sier:

Mellom 3-6 eller jente mellom 8-12. Jeg husker ikke helt, men det var... det er vel kanskje sånn kall det kanskje feigt, men vi har det ganske stabilt og greit akkurat nå så hvis det skal komme en typ gutt 14 som da kanskje har store adferdsproblemer så blir det tyngre å håndtere det. Og så fikk vi inntrykk av at vi kan få lov til å mene hva vi vil, så vi tenker at vi kan få det til på en best mulig måte, så da var vi vel ganske spesifikke der i så måte.

Jeg forstår utsagnet først og fremst som at fosterforelderen har en antakelse om at det er større sannsynlighet for at en 14 år gammel gutt vil kunne by på større utfordringer, enn med et mindre barn. Dette er for så vidt riktig, i forhold til alle barn, da tenårene hos barn generelt vil være en tid som er mer preget av løsrivning og frustrasjon. Samtidig viser forskning til at skadene små barn har med seg, også kan føre til utfordringer både i atferd og i relasjoner senere i livet.

Flere av fosterforeldrene vektlegger videre at familiens harmoni eller stabilitet skal ivaretas. En fosterforelder sier:

Men Margit hadde jo en fin en på det. Vi skulle spørre barna om noen ting i forbindelse med dette her kurset, hva slags barn liksom som skulle flytte, hva hun tenkte på.. «Nei, det måtte være et rolig barn, for vi er så rolig». Jeg tenkte et rolig barn.. Det kan jo være vanskelig å ... Men hun så for seg at vi kunne ikke ha noen som kløp og sloss og.. Det tenkte hun kunne være litt skummelt. Og det har hun jo egentlig helt rett i.

Fosterforeldrene og biologiske barn har et ønske om å møte et barn de kan kjenne seg igjen i eller relatere seg i. Som følge av at deres familie er preget av ro og harmoni, ville atferd som utviser det motsatte oppleves som noe fremmed og ukjent. Dette kan forstås som at fosterforeldrene ønsker at barnet skal bli en integrert del av familien. Dersom barnet har atferd som skiller seg ut vil familien som helhet ha vansker med å innlemme barnet i deres hjem. Samtidig er det kjent at ved plassering av fosterbarn er det ikke nødvendigvis slik at det allerede er tilstede en oversikt over skadeomfang hos fosterbarnet, og det tar tid å få

oversikt over ulike områder det enkelte barn kan slite med. Dersom man tar et barn som er tilknytningsskadet og traumatisert inn i en vanlig familie, der de forventer å møte et vanlig barn, vil effektene av barnets plassering, kunne skape brister i fundamentet til familien. En fosterforelder sier:

Hadde vi fått en sånn ordentlig urokråke si, så hadde vi trengt litt mer motivasjon for å holde ut, eller det hørtes nesten fælt ut da. Men man må ha den type motivasjon som det krever å ha et barn med veldig spesielle behov da.

Fosterforelderen beskriver at et barn som utviser utfordrende atferd, innebærer at oppgaven vil bære preg av å holde ut. Å holde ut beskrives som å måtte innebære en spesiell type motivasjon. Jeg tolker denne motivasjonen til at det blant annet ikke er andre hensyn og ta, relatert til oppveksten til biologiske barn.

Slik forstår jeg at beskrivelsene om at barnet må passe inn i familien er som følge av at det er vesentlig å opprettholde kontroll. Fosterforeldrene vil opprettholde kontroll gjennom at barnet i et langtidsperspektiv fungerer som «normalt». Samtidig er de ikke villige til å risikere nåtiden og familiens egen fungering, ved å få inn et barn som kan utfordre familiens fungering. Slik kan det forstås at de ikke ønsker å «oppdra et barn til normalitet», men at barnet skal passe inn i familiens fungering fra første stund eller at barnet enkelt tilpasser seg det som allerede er gitt. Bunkholdt (2010) vektlegger personlige egenskaper og behov hos fosterforeldre og fosterbarn med tanke på matching. Bunkholdt (2010) definerte matching som prosessen med å finne en bestemt fosterfamilie som passer til et bestemt fosterbarn, for å få forholdet til å virke etter sine beste forutsetninger. Fosterforeldre og fosterbarn skal passe sammen, blant annet i forhold til interesser, behov og kvaliteter. En fosterforelder beskriver hvordan barnet har tilegnet seg interesser som er viktige for familien. Hun sier:

Og bare det... Når det gjelder fotball, eller vi har jo vært sånne, vi er jo aktiv familie. Og masse fotball. Han var jo ikke veldig interessert i fotball egentlig. Men så har han jo, eller etter FIFA faktisk, etter bare å sitte å spille FIFA, hvor mye han har lært på det der av teknikk sjøl og han har jo blitt flinkere sjøl og på teknikk og pluss... Utenlandsk fotball, han kan mest av oss alle sammen her i det.. Eller vi har jo flere som er fotballgale i hus. Så det er jo helt utrolig.

Fosterforeldrene beskriver at fosterbarnet har tilpasset seg den øvrige familiens interesser. Dette kan forstås som at matchingen er vellykket gjennom at barnet selv har tilegnet seg egenskaper som følge av miljøet den er i. Jeg forstår det at barnet passer inn i familien eller at barnet tilpasser seg, som å bidra til at fosterforeldrene opplever kontroll, og slik opplever mestring. Dette kan belyses av en evaluering (Stefansen & Hansen, 2014, s.14) der

fosterforeldre oppgav positiv utvikling og at barnet har funnet seg godt til rette i familien som en viktig faktor for at fosterforeldrene opplever å mestre oppgaven.

4.1.2.1 Biologiske barns doble funksjon.

Samtidig som at fosterforeldrene vektlegger at barnet skal passe inn i den etablerte familien, vektlegger flere av fosterforeldrene en viktig betydning av at det er andre barn i hjemmet. En fosterforelder sier:

Han er så ekstrem i søken på voksenrelasjon og ikke interessert i jevnalderrelasjoner. Jeg ville aldri hatt et fosterbarn som var eldre enn mine biologiske barn det ville jeg ikke, men som sagt jeg tror det er mye mer læring barn til barn, enn barn-voksne. For veldig ofte når de søker, eller Bufetat søker ofte da at det skal være voksne foreldre med enten voksne barn eller ikke barn i det hele tatt. Men vi ser jo den læringa Stian får, det er jo barna våre.. Hva vi sier noen ganger er, altså du lærer jo mer av dine medsvorne. Da har barnet rollemodeller og da en voksenperson som kan si eller legge til rette for, men jeg kan ikke være der i interaktiviteten med de tenker jeg da.

Utsagnet belyser flere aspekter. Fosterforelderens henviser først til at barnet ikke er interessert i relasjoner med jevnaldrende. Samtidig vektlegger fosterforelderens en personlig forståelse av at barn lærer og sosialiseres sammen med andre barn, ikke med voksne. Dette kan forstås som at fosterforelderens er mer opptatt av å holde fast på sin forståelse enn av å imøtekomme barnets behov. Utsagnet beskriver også en formening om at fosterbarn bør være yngre enn biologiske barn. Jeg forstår dette som essensielt for å opprettholde kontroll. Dersom biologiske barn skulle ta etter atferd til et barn som kan ha atferdsproblemer, vil dette kunne forårsake kaos. Fosterforelderens beskriver videre at biologiske barn fungerer som en rollemodell for barnet. Dette kan forstås som en følge av at biologisk barn er eldre og derav naturlig innehar påvirkningskraft som en følge av at mindre barn ser opp til eldre. Det kan også forstås som at biologiske barn har tilegnet seg ønskede normer og regler i sosiale settinger, som kan projiseres eller overføres til barnet. Heggen og Øia (2005, s.77) viser til at Piaget var en av dem som vektla betydningen av jevnalderfelleskap. Aktiviteter og samvær med jevnaldrende er vesentlig for sosial utvikling og læring. Vetlesen (2007, s.53) beskriver at i den sosiale utviklingen og tilegnelsen av «riktige» eller gode handlinger er forbilder avgjørende. Ved at barnet retter blikket mot en som har tilegnet seg det Vetlesen (2007) beskriver som dydene og handler stødig ut fra dem, ser barnet at praktisk klokskap involverer mye mer enn rett kunnskap. Dette innebærer at barnet er mottakelig og lærevillig. Slik kan det til tross for en tilnærming i hjemmet som baseres på «likhet for alle» allikevel være synlig en tilnærming til barna som er ulik. Slik forstår jeg at fosterbarnet kan forstås som en svakere part. Barn som har levd under vanskelige vilkår vil

ofte kunne inneha sterke mestringsstrategier. Dersom barnet blir møtt med en forventning om at det skal lære eller bli som biologiske barn, kan barnet føle seg krenket ved at dets egenart og ferdigheter blir sett som uriktig.

Følgende kan det oppleves som utfordrende dersom barnet ikke inntar sin «rolle» som lærevillig, men utviser motstand til denne posisjonen. En fosterforelder beskriver:

Var det i fjor påske når vi var på fjellet å skulle kjøre snowboard, og Petter (biologisk sønn) har kjørt snowboard og har litt peiling på det, og da liksom og da, du surrer ikke med det. Stian (fosterbarn) derimot har aldri satt sine bein i snø før og sier «Ahhhh, jeg skal ta 360 og». Ja, særlig sier jo Petter da, for da tenner jo han ikke sant. Stian kommer jo ikke opp i heisen engang. Det er sånt som provoserer Petter noen ganger. Og vi prøver «Kan du ikke heller si at du ikke har gjort det før?!» for alle skjønner jo det. «Du trenger ikke å vise deg for noen, du trenger ikke tøffe deg for vi vet det». Det er de tingene som vi stusser på noen ganger, du har den lille usikre noen ganger til den som er verdensmester i alt. Og så har du ikke vært på utsiden av dørterskelen engang liksom. Og det er også mer det som provoserer Petter noen ganger, at han går så høyt og hardt ut liksom og det er jo slitsomt for andre.

Fosterforelderen beskriver at barnet fordrer en motstand til en naturlig orden. Barnet skal være villig til å være nybegynner og lære av de erfarne. Slik opprettholdes en orden. Når barnet fordrer en motstand til denne ordenen, utløses frustrasjon.

Noen av fosterforeldrene beskriver at barnets atferd påvirker familien som helhet.

Biologiske barn kan bli preget, og fosterforeldrene reflekterer over hvorvidt oppgaven som fosterhjem er verdt det. Et fosterforeldrepar beskriver:

Mor: Nei, det har vært noen ganger hvor jeg har tenkt at, herregud ødelegger vi de ungene mer enn. Altså nå tenker jeg på Lise og Petter da, enn vi gjør de godt med det her, men.. For Petter er jo kjempevar for smattelyder og dårlige lyder ved matbordet ikke sant, og han andre eier jo ikke begreper om alt han hiver inn, han tar jo alt i munnen vet du.

Far: Det er en del sånne, det er fra de helt minste tingene til de store.

Mor: Og Petter har gått ifra middagsbordet for han gidder ikke sitte med han og jeg har tenkt, herregud skal vi orke å ha det sänn.. Jeg har tenkt det noen ganger. Men samtidig så, allikevel når jeg har Petter for meg sjøl og så ser jeg jo det «Du, når Lise og Stian og jeg skal arve hytta», så de har jo liksom langtidsperspektivet selv om de blir irriterte på han, så det.

Fosterforeldrene reflekterer rundt utfordringene oppgaven har påført biologiske barn. De betviler hvorvidt oppgaven er verdt det, da barnets atferd kan medføre frustrasjon i hverdagslige settinger. Samtidig beskriver dialogen at til tross for nåtidens frustrasjoner, så

har også biologiske barn inkludert barnet inn i fremtiden. Slik forstås jeg at fosterforeldrene «søker trøst» i at det til tross for belastningene er verdt det.

4.1.3 En normalisering av å være fosterbarn

Samtlige fosterforeldre i min undersøkelse gir uttrykk for tvil og usikkerhet til hva barnet faktisk har opplevd i sitt biologiske hjem. En fosterforelder sier: «Barnevernet visste jo heller ikke så mye, de hadde jo bare gått inn og sett at her er det noe spik spenn gærent». Fosterforelderen beskriver en liten oversikt over faktiske hendelser eller konsekvensene dette kunne innebære for barna. Dette beskriver en mer generell opplevelse av at noe ikke er slik det skal være. Flere av fosterforeldrene beskrev erfaringene barnet hadde med seg som «balast». En fosterforelder sier: «Den balasten han har med seg, den vet ikke vi så mye om». Jeg forstår ordet balast som et annet ord for bagasje, altså det fosterbarnet har med seg fra tidligere erfaringer i livet. På en side kan bruken av begrepet balast forstås som at foreldrene ufarliggjør det barnet har opplevd, for å føle seg nærere historien. Begrepet traumer kan slik forstås som fremmedgjørende og slik føre til at fosterforeldrene ikke klarer å relatere seg til fosterbarnets opplevelser. På en annen side kan det forstås som at fosterforeldrene ved å benytte det jeg oppfatter som et mer generelt uttrykk og et mildere ord enn traumer eller skader, så modifiserer de erfaringene fosterbarnet har. Et fosterforeldrepar beskriver:

Far: Altså det var ikke noen tung balast som fulgte med Elsa. Jeg tror ikke hun har hatt noen.. Det har ikke vært noe vold i hjemmet eller rus eller, altså det er ting vi ikke vet så.. Vi kan vel anta da at det har vært, at ikke det har vært så mye av det, men at det er andre faktorer her som har gjort at Elsa har blitt et fosterbarn sånn sett..

Mor: Og så har det helt sikkert mye med alder å gjøre og. Hvis du har bodd hjemme lenge og opplevd mye over lang tid så, så er det nok større sannsynlighet for at... Men jeg tenker at Elsa har jo...Jeg sjøl husker ikke så mye fra når jeg var tre år, altså ingenting tror jeg. Og jeg tenker at det hun lærer nå, er det hun vil ha med seg.

Fostermor relaterer barnet til seg selv, ved at hun viser til at hun selv ikke husker noe fra hun var tre år gammel. Jeg forstår dette som at fosterforeldrene ikke tar høyde for at traumatiske opplevelser gir seg utslag på andre måter enn minner for øvrig. Traumer er en fellesbetegnelse for kroppslige, følelsesmessige og nevrologiske reaksjoner og konsekvenser det kan ha for et menneske å bli utsatt for intense, uoversiktlige og skremmende påkjenninger. Dette beskriver ikke en opplevelse som skremmer oss eller viser til hendelser som gjør oss ulykkelige, men beskriver noe som røkter ved menneskets

eksistens. En annen fosterforelder relaterer også traumer, ikke til seg selv, men som en del av livet som sådan. Hun sier:

Men sånn automatisk når man snakker om traumer så tenker jeg på skremmende opplevelser, skremmende konkrete opplevelser, tenker jeg da, men som sagt så kan de jo være traumatiserte av den omsorgssvikten og da. Er det noen av oss som ikke er litt traumatisert da?

Fosterforelderen bruker ordet traumer som en følge av omsorgssvikt. Samtidig modifierer fosterforelderen det alvorlige ordet, gjennom å vise til at alle mennesker på sett og vis vil være traumatisert. Dette underbygger en tilnærming jeg forstår som å ufarliggjøre eller normalisere begrepet, og slik jeg forstår det også erfaringene fosterbarnet har med seg. Ufarliggjøringen forstår jeg som at fosterforelderen forsøker å vise til at selv om vi er litt traumatisert, så innebærer ikke dette at det ikke kan gå bra med oss allikevel. Slik ses barnet som en kompetent aktør og ikke som et offer for sin historie.

4.1.3.1 Det hjelper ikke å synes synd på

Fosterforeldrene reflekterer over hvordan fosterbarnets opplevelse av egen historie kan prege barnets psykiske helse på sikt. Følgende vektlegger flere av fosterforeldrene at det er viktig at barnet ikke inntar en posisjon eller en identitet som offer. En fosterforelder sier:

Ja, for de kjenner jo på det her, de brudda.. Så han kjenner på det at det er litt sårt og han kan lulle seg litt inn i «Stakkars meg» som ikke har en, som ikke bor hos min biologiske mamma og pappa.. «Det er synd på meg». Og det er jo litt skummelt da. Og ta en sånn offerrolle eller at det er synd på han.

Fosterforelderen er opptatt av at fosterbarnet skal ha fokus på hva som er positivt. Å fokusere på ressurser og mestring er et helsefremmende perspektiv. Fosterforelderen er opptatt av fosterbarnets beste, og er redd for at et syn på seg selv som offer, vil kunne føre til at fosterbarnets utvikling og fremtid er truet. Fosterbarn som gruppe kan forstås som å inneha et stigma. Dette som følge av at de sosialt skiller seg ut, ved at de bor hos fremmede og deres biologiske familie ikke er tilstede. Samtidig viser forskning til at fosterbarn sliter på flere områder i livet. Slik forstår jeg at fosterforelderen er mener at dersom de vonde erfaringene barnet har får for stor oppmerksomhet vil selvmedlidenheten vokse, og barnet er dømt til å leve opp til det som indirekte forventes gjennom stigmaet det allerede innehar. Ved et fokus på positive aspekter ved barnets liv, vil dette kunne veie opp for det negative. I tråd med dette beskriver en fosterforelder over at det er viktig at heller ikke de rundt barnet sykeliggjør barnet. En annen fosterforelder sier:

For Stian er Stian på både godt og vondt, men når du da kommer til godt voksne mennesker som da har hørt den historien, så tror jeg de syntes så synd på han da...

At det har vært lite grensesetting på en måte. At du gjør han en bjørnetjeneste da ved at du syntes synd på han på en måte. Og det fungerer ikke på barn. For skal de være med i lek så må de se etter den kodeksen som er der da. Så jeg tror det er mer læring i det, men det er mine personlige tanker rundt det så skal ikke si at det er riktig.

Fosterforelderen beskriver at dersom medlidenheten kommer fremst, er det en fare for at fosterbarnet ikke lærer seg og tilpasser seg normer og regler som er gjeldene. Slik forstår jeg at fosterforelderen vektlegger at barnet må tilpasse seg samfunnets øvrige strukturer, uavhengig av sin fortid. Fosterforelderen mener at samhandling innenfor gitte normer er vesentlig for å fungere i samfunnet. For å kunne fungere i samfunnet må man forholde seg til visse krav og regler. Om ikke barnet lærer seg å forholde seg til det «normale» vil barnet slik holde på stigmaet og skille seg ut. Slik kan fosterforelderen forstås som å søke å beskytte barnet. En annen fosterforelder sier:

Så kommer man her og så forteller vi at det er så forferdelig at du har opplevd de tinga, altså, du blir jo nesten traumatisert på nytt. Kanskje fokusere på at det her er en mulighet til å komme videre og gjøre... Det har jeg litt trua på og ikke gi så mye traumebevisst omsorg at det blir nye traumer.

Jeg forstår utsagnet som at fosterforelderen er bevisst av at det man ser etter det finner man. Derav er fosterforelderen bevisst at man ikke skal se fosterbarnet som et offer, da alle handlinger eller utfordringer man møter alltid vil kunne ses i lys av fortiden. Dersom fosterforelderen ser fosterbarnet som et offer, vil alle de vanlige reaksjoner hos barn kunne ses som mer sykelliggjort enn det det i utgangspunktet er. En annen fosterforelder beskriver at det å gjøre et barn sterkt nok til å tåle uunngåelig motgang i livet. Han sier:

Men, men verden er ikke sånn. Den verden du skal ruste han for da, som egne barn, du kan ikke sitte på fanget 24 timer i døgnet, altså livet består av ubehag og masse velbehag. Og han også må oppleve det, kan ikke skåne han for alt, for det gjør du ikke med egne barn heller.. så det er den vekselvirkningen der som jeg synes er viktig.

Jeg forstår dette som del av at langtidsperspektiv for fosterbarnets liv. Fosterforelderen vektlegger ikke å beskytte barnet fra det som er vondt, men å erfare at livet går videre også etter vanskelige hendelser. Slik sett kan fosterforelderen forstås som å være realist, og slik søker at barnet lærer å opparbeide seg mekanismer for å komme seg opp igjen etter å ha ligget nede. Flere av fosterforeldrene beskriver en tilnærming der likhet for alle barna i huset er viktig. Fosterbarnet skal integreres i familien ved å behandles som de andre. Dette beskriver en rettferdighet og en saklighet, der «likhet for alle veier tyngst». En fosterforelder sier:

Han sier: «For en forferdelig familie. Det er tvang her, blir tvinga til å gjøre ting her». Ja, men du har akkurat samme regler som alle andre.. og det bruker jeg kanskje litt imot han også fordi at, han kan være så lei seg fordi at han er fosterbarn og «det er fælt å være fosterbarn og» så sier jeg «Fosterbarn, de har ikke egne regler de skjønner du. De må gjøre akkurat det samme som alle andre barn, de må gjøre lekser og oppføre seg fint og». Og han bare, søren heller jeg skulle gjerne hatt litt særbehandling så det.

Fosterforelderen beskriver at barnet ikke får noen særbehandling som følge av sin «tittel» som fosterbarn. Gitte regler og rammer er like for alle. Dette kan forstås som at ved å behandle alle barna i familien likt, vil dette kunne bidra til at barnet kan identifisere seg selv med de andre og derav føler seg jevnverdig med biologiske barn.

Gjennom utsagnene forsøker jeg å få frem at fosterforeldrene ser barnet som en kompetent aktør, og ikke som et offer. Barnets tidligere erfaringer vil kunne påvirke, men dersom fosterforeldrene og barnet selv definerer nåtiden utfra fortid, vil dette kunne ødelegge for fosterbarnets fremtid. Fosterforeldrene har et fokus på mestring og ressurser, og dette er i tråd med en helsefremmende tilnærming.

4.1.4 «Faste rutiner er et must»

Flere av fosterforeldrene beskriver at det er viktig å opprettholde kontrollen i hjemmet. Faste rammer og grenser er beskrives som middel for å ivareta en forutsigbarhet for barna og oversikt for de vokse. Et fosterforeldrepar beskriver:

Mor: Nei, det er jo det som er greia. At det er jo både trygghet og omsorg, men samtidig det må være..

Far: Grensesetting

Mor: Men det må være veldig.. Jeg føler at vi har aldri vært så firkantet med noen som vi har vært med han nesten. Jeg tenker jo at vi kanskje har vært det med våre egne og egentlig men.. Men det er, det må rammes inn så voldsomt.

Fosterforeldrene beskriver grensesetting som en viktig del av å gi omsorg. Denne forståelsen var også tilstede i oppdragelsen hos biologiske barn før de ble et fosterhjem. Samtidig sier fosterforeldrene at de aldri tidligere har vært så rigide i sin grensesetting. Dette kan forstås som en følge av fosterbarnets utfordringer og for å beholde familiens allerede fungering. Dersom fosterforeldrene ikke hadde strammet inn på reglene, ville grensene blitt tøyd og familiens fungering blitt utfordret. En annen fosterforelder sier: «Nå er han fortsatt så liten at nå er det vi som bestemmer alt. Her er reglene så sykt klare at det er ikke noe å lure på». Fosterforelderen beskriver at det ikke er tilstede noe slingringsmann. Reglene er allerede satt, og det er ikke åpent for diskusjon.

Fosterforeldrene er de som sitter med makten til å definere, og barnet er ikke en forhandlingspartner. En annen fosterforelder sier:

For det er jo noe med det å ta kampene med en gang eller sette opp et regelverk for, sånn er det her. I stedet for å åpne opp og så stramme inn. For da er det en mye større kamp og ta.

Fosterforelderen beskriver at det vil være en større kamp og ta, dersom det blir for mye frihet. Denne kampen kan forstås som fosterforelderens behov om at familiens struktur og fungering skal være på en bestemt måte uten muligheter for tilpasning. Forås og Vetlesen (2012, s.176) hevder at forholdet mellom oppdrageren og den oppvoksende generasjon, heller ikke skal være et symmetrisk forhold preget av likevekt og like rettigheter. Forholdet mellom de voksne og barna er grunnleggende å forstå som asymmetrisk, som blant annet betyr at de voksnes unnfallenhet og barnas frihet må erstattes av foreldrenes autoritet. Med autoriteten følger en ny fasthet, av tydelighet og grensesetting, slik at barna opplever både oppturer og nedturer, tap og nederlag. Slik vil plikter ha prioritet i forhold til rettigheter. Dale (2006) beskriver at ettergivenhet i oppdragelsen kan føre til at barna ikke blir i stand til å håndtere konflikter som er en viktig del av et individs sosiale kompetanse. For øvrig påpeker Forås og Vetlesen (2012) samtidig til at autoriteten må forekomme uten at den gjensidige tilliten mellom barna og de voksne forsvinner. Følgende forstår jeg dette som at dersom grensene oppleves rigide og kanskje til og med hemmende, kan grensesettingen føre til det motsatte av den ønskede effekten. Med dette mener jeg at for rigide grenser og rammer kan skape en motstand hos barnet. Barnet gjør et opprør som følge av at det er umulig å leve opp til forventningene, og i stedet for å opprettholde kontroll kan situasjonen bli risikofylt ved at fosterforeldrene opplever at barnet ikke tilpasser seg. Dette beskriver jeg som risikofylt i lys av at Backe-Hansen (2009) i sin undersøkelse viser til at fosterforeldrene var blant annet opptatt av at barna ikke tilpasser seg slik at det blir en varig mismatch mellom fosterbarnets behov og fosterforeldrenes kapasitet. Videre viser Backe-Hansen til at atferdsvansker er medvirkende til at utilsiktet flytting forekommer. En annen fosterforelder sier:

For det er jo noe med det å ta kampene med en gang eller sette opp et regelverk for, sånn er det her. I stedet for å åpne opp og så stramme inn. For da er det en mye større kamp og ta.

Fosterforelderen beskriver at det vil være en større kamp og ta, dersom det blir for mye frihet. Denne kampen kan forstås som fosterforelderens behov om at familiens struktur og fungering skal være på en bestemt måte uten muligheter for tilpasning. En annen

fosterforelder henviser til at dersom barnet ikke blir stilt krav til og må følge rammene som er satt, vil dette være det motsatte av å gi god omsorg. Hun sier:

At hvis jeg nå bare gir opp alt, altså bare blåser i det... Du skal få lov til å spise når du vil, ha på deg akkurat det du vil.. Hvis jeg bare lar alt være... Det er jo ikke god omsorg det heller... For det er jo bestemt... Du skal bo i en familie og noen ting... man er nødt til å ta noen av de fightene eller så blir det jo... Hva slags omsorg er det da? Da hadde det bare vært at hun bodde i huset vårt da og styrte som hun ville. Det er jo ikke god omsorg det heller.

Jeg forstår utsagnet som å vektlegge tilpasning og mål. Barnet bor i deres hjem, og med å bo i et hjem følger det visse krav og forventninger. Det er viktig at barnet normaliseres til det som er forventet. Fosterforelderen er den voksne, og derav den med erfaring, som følgende vet hva som er viktig og riktig å gjøre.

4.1.5 Fosterbarn som skaper forlegenhet i forhold til omgivelsene

Fosterforeldrene beskriver hvordan de bruker hverdagslige situasjoner til læring. Et fosterforeldrepår beskriver:

Mor :Og så er det sånn at jeg setter frem en skål med potetgull og en med godteri. Og hadde jeg vært lur så hadde han fått sin egen skål. Men jeg tenker at det er også en læring i det.. og han vil jo hive seg over..og da er liksom regelen at «Nå må du se deg litt rundt vettu, se nå, hvor mange ganger har de andre tatt, og nå har du tatt 2 ganger, nå må du vente til noen andre har tatt».. Og det har vi gjort i 2 år. Og...så han skjønner det jo, men han sitter liksom å stirrer og glemmer å følge med på TV.. Han skal lære seg de her reglene da og følger med på de fire andre.. Man kan jo nesten få vondt av han men, det er en læring i det og altså.

Far: så det går veldig mye i læring.

Mor: Må observere situasjonen rundt deg.

Fosterforeldrene fremhever det å observere andre menneskers oppførsel som viktig i læring. Jeg forstår det som at fosterforeldrene er opptatt av at fosterbarnet skal lære seg vanlige normer og regler. Videre sier fosterforeldrepåret:

Mor: Det har jo vært en liten endring, men det handler nok mer om, ikke nødvendigvis at det er indre-styrt fra han sin side, og kanskje det aldri blir det heller. Jeg har sagt det noen ganger, både mannen min og jeg syntes den serien Big Bang Theory er så morsom og han Shelvin, ikke at jeg skal sammenligne Stian med han, men han skjønner jo ikke sosiale koder, og så tenker jeg... Kanskje det må være litt sånn med Stian og da.. At han må lære det som en regel. At når jeg sier sånn så blir den lei seg og derfor må jeg ikke si det, selv om det er det som popper opp i hjernen min.

Far: Det blir for mye gjentaging til at det er indre styrt da, for det er ikke, det er ytre-styrt alt som har med regulering å gjøre... for han har det ikke inne. Men det er det vi håper på, på sikt da, at hvis vi liksom gjentar det nok ganger da, så kanskje det slår inn.

Fosterforeldrene beskriver læring som en stor del av deres rolle. Jeg forstår dette som at fosterforeldrene beskriver et langtidsperspektiv der målet er at fosterbarnet ender opp som et velfungerende individ. Det viktigste er ikke hvordan barnet har det med seg selv, eller om alt blir ekte eller indre-styrt, så lenge barnet forholder seg til det «vanlige».

Flere fosterforeldre beskriver episoder der barnet har en atferd som er annerledes fra det «normale». En fosterforelder sier: «Men som du sier, skal han spille fotball med de mindre barna, så gruser han de jo, han skal jo vinne over en toåring. Det henger ikke på greip».

Fosterforelderen beskriver at fosterbarnets atferd ikke er riktig moralsk ansett. En fosterforelder sier:

Men jeg ser noen ganger han får til lek, er hvis han kler seg ut. Ja, hvis han leker Batman eller, men det er littegrann trist og. For det var en morgen her, da fløy han rundt og skulle på skolen i Batman kostyme, og hadde det skikkelig moro da. Og så ville han gå sånn på skolen og da. Men du kan jo ikke sende en fjerdeklassing sånn på skolen. Hadde han gått i barnehagen så. Det gjorde vi jo med de to andre når de gikk i barnehagen. Men kan jo ikke sende en ti år gammel gutt i Batman kostyme på skolen.

Fosterforeldrene beskriver at fosterbarnets atferd kan gi negativ respons fra omgivelsene. Jeg forstår utsagnet som at det er viktigere hvordan fosterbarnet fremstår for sine omgivelser enn at barnet får utfolde seg fritt slik det ønsker. Dette kan forstås som at fosterforeldrene ønsker å skjerme fosterbarnet fra negative reaksjoner. Det kan også forstås som at fosterforeldrene ikke vil at omgivelsene skal se at de som foreldre sender fosterbarnet på skolen i noe som ikke er sosialt akseptert, og derav innehar dårlige foreldreferdigheter.

Fosterforeldrene sier at det er enklere med de nære som vet at barnet er et fosterbarn, spesielt i situasjoner der barnets oppførsel oppleves vanskelig. En fosterforelder sier:

Og da måtte vi forklare han «At når du skader deg er det mamma eller pappa du skal gå til og få trøst hos, ingen andre. Ikke hun i kiosken, ikke de andre mammaene og pappaene». Men det klarer han ikke. Og da virker du liksom så kjølig ovenfor andre mennesker, at du liksom dytter vekk den andre voksne og suger tak i ungen din. De som kjenner oss da, de vet jo det. Men det er litt vanskelig på utsiden av den kjente sfæren da.

En annen fosterforelder beskriver at barnets oppførsel kan skape negative reaksjoner fra omgivelsene. Hun sier:

Og så begynte hun å slenge noen helt sånne hinsides kommentarer liksom. Du har aldri truffet noen før, men vi er helt der altså. Det var noe fotballgreier, også skulle de lage lammelår og da var det liksom «Æsj, skal vi ha lammelår, det er jo dritekkelt!!!» og du merker bare at du synker gjennom gulvet.

Fosterbarnet viser en atferd som strider mot god folkeskikk. Jeg forstår uttalelsen som at fosterforelderen føler seg ydmyket. Dersom omgivelsene hadde kjennskap til at barnet er et fosterbarn, ville de automatisk forstått at det er barnets historie som skaper atferden, ikke nåtidens omsorgssituasjon. En fosterforelder beskriver at biologiske barn også kjenner på å bli ydmyket av fosterbarnets atferd i det offentlige.

Petter kom hjem her etter en episode med noe vafler en gang. «Jeg blir så flau når du oppfører deg så dårlig. Du kan ikke bare hylgrine for at ikke du får siste vaffelen». Petter var helt rasende på han. Og Stian var helt sånn «Hvorfor i all verden er du flau over meg, du er jo ikke meg?» Stian har jo ikke sjans til å sette seg inn i andres. «Jo, nå er jo du broren min, og da blir jeg så flau når du oppfører deg på den måten.

Utsagnet beskriver hvordan biologiske barn kan oppleve frustrasjon som følge av barnets atferd. Dette kan forstås som at familien som helhet speiler seg i hverandre sin atferd. Slik vil barnets atferd kunne relateres til biologisk barns selvbilde. Fosterforelderen sier videre:

Men som Petter sier «Må jo vite det vet du, at han er jo veldig skolesmart, men han er ikke gatesmart». Jeg hadde ikke hørt ordet gatesmart jeg altså men. Da er det jo det med sosiale koder, og å oppføre seg med venner og hvordan han er ute. De blir så flau over han vet du.

Utsagnene kan forstås i lys av normalitet og avvik. Når barnets oppførsel avviker fra det «normale», skaper det reaksjoner hos fosterfamilien.

4.1.6 Avsluttende kommentar

Det oppdragende aspektet har vist hvordan myndighet og opprettholdelse av kontroll er viktig. For å opprettholde kontroll er tidligere erfaring med barneoppdragelse og grensesetting nødvendig. Det å ta kontroll og være oppdragende kan således belyse et mer strategisk og instrumentelt aspekt. Når barnet bringer med seg atferd som er uønsket, påvirker ikke dette kun fosterforeldrene, men også de biologiske barna. Fosterbarnet kan vise en atferd som skaper forlegenhet overfor omgivelsene. Familiens «normale» fungering kan således forstås som å bli satt i spill. Fosterforeldrene vektlegger at de er vanlige foreldre. Jeg har prøvd å få frem hvordan rekrutteringskampanjer og fosterhjemsvirksomhetens søk etter «vanlige familier», gjenspeiler seg i fosterforeldrenes beskrivelser. Det «vanlige» synliggjøres også gjennom at fosterbarnets historie ikke innebærer at det skal ha særegne regler. Det er viktig at barnet blir behandlet som de andre

barna, og det hjelper ikke å synes synd på. Samtidig synliggjøres det at biologiske barn kan forstås som å inneha en viktig rolle i oppdragelsen. De skal fungere som rollemodeller. Dette kan forstås som en strategi for å opprettholde orden. Samtidig oppleves det vanskelig når deres rolle som fosterhjem medfører frustrasjon hos de biologiske barna. Således kan hele familiens fungering og struktur forstås som å stå på spill.

4.2 Å være terapeut- for å gjøre barnet friskt

Fosterhjemmet er noe mer enn et vanlig hjem i det at fosterforeldrene er på oppdrag fra det offentlige og at barnet som er i behov av et slikt hjem ofte har med seg en bagasje i form av traumatiske hendelser. Mange av barna vil imidlertid ha behov for særskilt tilrettelagt omsorg. Traumebevisst eller terapeutisk omsorg blir brukt om omsorgen som barna er i behov av (Grønningsæter, 2014). I dette ligger det at barnet er i behov av omsorgspersoner som evner å se behovene som ligger bak dets unnnvikende, ambivalente eller desorganiserte strategi og som responderer på deres grunnleggende tilknytningsbehov (Jacobsen, 2010).

I forrige kapittel gjorde jeg rede for en forståelse der en generell foreldrekompetanse løftes frem. Dette gjennom fosterforeldrenes beskrivelser av hvordan deres tidligere erfaring fra barneoppdragelse har tilegnet dem ferdigheter i foreldrerollen. Fosterforeldreskap krever for øvrig noe utover vanlig foreldrekompetanse, nemlig en profesjonell kompetanse (Ulvik, 2007, s.188). Ulvik (2007, s.19) viser til at engelsk barnevern har gått over til å benytte betegnelsen «foster carer» fremfor «fosterforeldre». «Carer» i henseende omsorgsgiver beskriver en mer kjønnsnøytral og profesjonell assosiasjon til oppgaven. Hun viser videre til at manglende foreldreerfaring fremheves som en fordel i den profesjonelle diskursen, fordi den manglende erfaringen fremmer profesjonell læringsberedskap (2007, s.189).

Fosterhjemsomsorg handler mer om behandling og terapi enn tidligere, der fosterforeldrerollen blir betraktet som innsatskrevende, kompetanse-, og kunnskapsbasert arbeid (Ulvik, 2007, s.205). Bunkholdt (2010, s. 29) hevder at fosterforeldrerollen endrer seg som følge av at fosterbarn har så sammensatte utfordringer at fosterforeldrenes oppgave derav går fra å være en foreldrerolle til en miljøterapeutrolle.

I dette aspektet vil jeg beskrive en tilnærming som kan ses i lys av psykologiens innvirkning på rollen. Således kan fosterforeldrenes rolle gå fra en foreldrerolle til en miljøterapeutrolle.

4.2.1 Det er viktig å forebygge fremfor å reparere

Flere av fosterforeldrene beskriver konkrete erfaringer de har gjort seg som bidro til deres valg om å bli fosterforeldre. En fosterforelder sier:

Hjelpe et barn for at det barnet ikke skal ende opp som de i fengselet da. Jeg jobbet i fengselet. Så man møtte jo de barna, eller barn er de ikke, men voksne barn som er der. Og man får jo ikke gjort så veldig mye med de når de har kommet så langt egentlig. Så det var vel det som egentlig var det som dro at man kanskje kunne prøve å gjøre noe med barna dems i stedet for de da, og ta det litt tidlig liksom. Jeg møtte jo voksne folk som hadde fått heroinsprøyta av sin far som tolvåring, ikke sant. Og da er du et lite barn, du har ikke noe valg, du havner i noe du ikke har valgt sjøl da så, og du kommer jo ikke ut av det. Det er vanskelig å komme ut av det. Så det er jo det jeg legger i det, at da har vi en sjanse til å endre noe da, tidlig ikke sant, så det var det vi tenkte med det hvertfall så. Styre det en annen vei enn det det kunne gått.

Fosterforelderen beskriver at det er for sent å hjelpe mennesker når det har gått så langt at det er lite igjen å redde. Slik beskriver utsagnet et forebyggende aspekt. Fosterforelderen beskriver konkret hvordan et barn som blir gitt narkotika av sine foreldre, ikke har noen mulighet til å velge sin egen vei i livet. Kanskje fosterforelderen fikk en personlig relasjon til den innsatte som hadde opplevd dette? Dette kan forklare hvordan dette møtet bidro til en endring eller en berøring i fosterforelderens liv som førte til et ønske om å «redde» andre barn fra å oppleve noe liknende. Gjennom oppgaven som fosterforeldre hindrer de at barnet går i sine foreldres fotspor. De gir barnet muligheten til en ny fremtid. Slik utgjør oppgaven en forskjell for barnet. Å utgjøre en forskjell i et annets menneskes liv, og holde et barns liv i sine hender, beskriver et stort moralsk ansvar. Samtidig vil det kunne oppleves meningsfullt og tilfredsstillende for ens egen eksistens å være i posisjon til å hjelpe andre. Rasjonalitet er viktig for å forklare sosiale aktørers handlinger (Grimen, 2004, s.221). Mennesket er et nyttemaksimerende vesen. Når mennesket handler vil det stort sett handle slik at det forsøker å oppnå størst mulig nytte av sine handlinger. Slik kan det forstås at gjennom å bli fosterforeldre (en altruistisk handling) får man oppfylt et indre ønske om å gjøre en forskjell, og ikke nødvendigvis bare gjøre en god handling.

4.2.1.1 Biologiske barn utfordres til å være moralske

Samtidig som fosterforeldrene vektlegger det at barnet får en ny sjanse i livet, beskriver flere fosterforeldre også at oppgaven vil lære deres biologiske barn viktig lærdom i livet. En fosterforelder sier:

Også er det jo noe med de to andre vi har da. Vi har jo prøvd å lære de da, vi er ikke sånn aktivt innenfor tro, vi er sånne passive medlemmer av Statskirken og fortalt de at «Vi skal være greie mot hverandre, vi er så heldig som bor i landet vi bor i og

hvor heldige vi er». Og nå fikk vi en mulighet til å sette det ut i praksis på en måte, litt handling bak ordene. Så det var litt sånn det som gjorde det. Og det som å ta vare på et barn som ikke hadde det så ålreit der det var. Det var litt det å faktisk sette handling bak ordene for egne barn da, at vi skal ta vare på hverandre og være snille.

Å sette handling bak en idealistisk tankegang, kan forstås som et ønske om å oppdra biologiske barn til å bli omtensomme og gode mennesker i samfunnet. Fosterbarnet kan slik forstås som et virkemiddel for å oppnå dette. Slik kan oppgaven forstås ikke kun som å handle om barnets beste, men om å berike deres egen familie. Å berike familien oppgis som en av de viktigste motivasjonsgrunnene til å velge å bli et fosterhjem (Synovate, 2010, s.36). Erfaringer og handlinger er tett vevd sammen. Vi må handle for å få erfaringer. Det er likevel ikke nødvendigvis slik at innholdet i erfaringen er lik målet med handlingen. En annen fosterforelder sier: «Pluss at jeg tenker at å lære sine biologiske barn og at det er noen som kanskje ikke har hatt det så greit som de har det». Jeg forstår utsagnet som å beskrive at biologiske barn i møte med et barn i behov for hjelp, skal få en økt takknemlighet for hvordan de har hatt det og har det. Dersom biologiske barn reflekterer over barnets historie, føler sympati og får bekreftet at eget liv er godt, har handlingene bidratt til ønsket lærdom. Dersom barnet viser utfordrende atferd forstår jeg det allikevel som sannsynlig at det vil være vanskelig for biologiske barn å forholde seg «et større bilde» gjennom å reflektere over at det er en grunn til at barnet oppfører seg som det gjør. Slik vil biologiske barn kunne oppleve frustrasjon og utfordringer i møte med barnet, som kan prege dem videre i livet i stedet for en utvidet empati for de som er dårligere stilt. En annen fosterforelder sier:

For det at alle vi fortalte det til sa: «Å vil dere det? Det kommer til å gå så utover Mattias og Margit». Men, det kan jo ikke bare gå utover tenkte jeg. Det må jo være også, at de lærer noe da.

Uttalelsen innebærer et ønske om at biologiske barn skal få et positivt utbytte av foreldrenes valg. Omgivelsene respons forstår jeg i lys av familiens art var vellykket og harmonisk, og at nettverket henviser til at det å få et fosterbarn ville kunne skape brister i dette fundamentet. Nettopp denne vellykketheten kan være en årsak til at fosterforeldrene søker å ta på seg en rolle som andre beundrer. Det å hjelpe de som er dårligere stilt enn oss selv, er et viktig ideal og verdi i vårt samfunn. Å bli fosterforeldre for at egen familie skal få erfaringer som gir viktig lærdom i livet, forstås slik som å berike familien.

Flere fosterforeldre beskriver at fosterbarnets atferd kan være utfordrende i en familiesetting. En fosterforelder sier: «Når hun flyr rundt og skriker da så, blir det jo også en sånn stemning i huset som gjør at vi prøvde liksom å beskytte guttene mye fra det da,

tok de ut av situasjoner». Fosterforeldrene ønsker at biologiske barn skal lære viktig moral men de ønsker ikke at biologiske barn skal oppleve de vanskelige sidene ved å være et fosterhjem. En annen fosterforelder sier:

Men da var det sånn noen kvelder her, og Petter var skikkelig fortvilet og var helt på gråten «Jeg har ikke klart å si noe positivt i hele dag, jeg finner ingenting», ikke sant. Så de, nei da kan man ikke det da. Men så tok jeg kontakt med barnevernet og BUP for jeg tenkte at en ting er at vi foreldre får veiledning, men kanskje det er Petter og Lise som trenger veiledningen mest. Det er de som står i hverdagskonfliktene med han hele tida.

Fosterforelderen beskriver at biologiske barn også trenger veiledning. Fosterforelderen ønsker å ivareta biologiske barn sin livskvalitet, ved at de får snakket om sine følelser og erfaringer. Biologiske barn trenger veiledning for å stå bedre rustet til å kunne forstå og imøtekomme fosterbarnets atferd. Dette kan forstås som at fosterforelderen ønsker å ivareta fosterbarnets beste interesser ved at også biologiske barn har best mulig forståelse til å kunne forstå hvorfor barnet viser atferden den gjør.

4.2.2 Innlevelse og kunnskap

Flere av fosterforeldrene er opptatt av at barna har en «ballast» på grunn av sin forhistorie og at de følgende har annerledes og større behov enn andre barn. Fosterforeldrene viser til at kunnskap og verktøy gjennom opplæring og veiledning gjør at dem i stand til å møte barnet på en riktig og ivaretakende måte. Stefansen og Hansen (2014, s.13) viser til at fosterforeldre beskriver opplæringen, andre oppfølgende PRIDE-kurs og veiledning som viktig i deres forståelse av fosterbarnas behov. Videre beskrev fosterforeldrene seg som bedre forberedt før plassering dersom de hadde deltatt på PRIDE eller annet forberedende kurs (Stefansen & Hansen, 2014).

Et fosterforeldrepar sier:

Far: Vi har hvertfall blitt flinkere, vi har fått mye kunnskap og verktøy..

Mor: Ja, alle kurs og sånt... Man lærer jo mye av å være fosterforeldre. En får jo veldig mange kurs, som er veldig bra. Man lærer hvordan man kan møte barnets behov og hvorfor de reagerer som de gjør da..

Utsagnet beskriver at fosterforeldrene opplever å ha fått en økt forståelse av årsak bak atferd. Således beskriver dette hvordan fosterforeldrene er opptatt av å leve seg inn i barnets livsverden for å forstå. Samtidig beskrives det at kunnskapen gir dem redskap til å møte barnet på riktig måte.

4.2.2.1 Å hjelpe barnet med affektregulering

Fosterforeldrene beskriver at de benytter ulike strategier for å komme i posisjon til å imøtekomme og anerkjenne fosterbarnet. En fosterforelder sier:

Men når jeg kommer inn og er en bamse som står foran hun da er hun der med en gang. «Men du skal ikke være lei deg» sier hun til bamsen da. Ja, og så sier bamsen «Ja, men jeg er lei meg for sånn og sånn...» «Ja, jeg mente det jo ikke sånn og sånn...» sier hun da. Altså når jeg snakker gjennom bamsen da, men mennesker klarer hun ikke å forholde seg til.

Fosterforelderens beskriver at hun bruker en bamse å snakke gjennom for å kommunisere med jenta, og at jenta slik skal kunne bli sett og forstått. Det er viktig å møte barnet der det er, og for å få dette til tilpasser fosterforelderens seg og benytter seg av metoder som gjør at hun kommer i posisjon til å at fosterbarnet får åpnet seg. Fosterforeldrene beskriver at det er viktig at fosterbarna lærer seg både å regulere sine egne følelser og samspillet med andre mennesker. En fosterforelder sier:

Det har blitt mye lettere å regulere hun, det har blitt enklere å fange hun før raseriet tar hun sånn at hun kan skade seg selv, for det er så ille, at hun kan skade seg selv. Jeg kjenner tegna, jeg ser når det kommer. Og jeg hører det på stemmen, jeg ser det på kroppen, på øynene, på hele henne. Og da kan jeg gå inn å si hva jeg ser. Og si det at «Nå ser jeg at du er på vei opp, kjenner du det?» Det hjelper. Og så kan jeg si det at «skal vi gå hit, og så skal vi sette oss, så skal vi gjøre det, vil du komme i fanget?» Da er det mye lettere å, og det er veldig viktig og at hun forstår og kjenner at vi aksepterer at hun kjenner det sånn. Det der med å få lov å være sint. Og ikke sånn at «du har ingen grunn til å være sinna for det», det er jo så meningsløst å si, for det at.. hun har jo verdens beste grunn til å være sinna, det er jo en følelse som bare dukker opp hos hun, hun kan jo ikke noe for det. Hun vet ikke om hun er sint heller.

Her ønsker jeg å fremheve hvordan moralen ivaretas ved at fosterforelderens forsøker å sette seg inn i fosterbarnets historie og deretter forestille seg hvordan hun selv hadde ønsket å bli møtt eller behandlet. Fosterforelderens innlevelse bidrar til at fosterbarnet føler seg forstått og at omsorgen ikke oppleves som mekanisk. Fosterforelderens innlevelse kan i lys av Martinsens omsorgsetikk hindre overtramp av emosjonell omsorg, og med dette menes at den Andre mister sin egenverdi og selvrespekt (Aamodt, 1997, s. 67). Moralens er overordnet den relasjonelle og praktiske dimensjonen, og viser seg i måten omsorgen gis. Således er moral et begrep som beskriver riktig handling i krevende situasjoner (Aamodt, 1997, s.70). Innlevelse i barnets opplevelse er nødvendig for å se dets behov og for å klare å møte fosterbarnet der det er. Utsagnet beskriver at fosterforelderens opplever at det er enklere å fange barnet før raseriet tar hun. Dette beskrives i «Trygg base» modellen som at omsorgspersonen finner og identifiserer triggere som utløser reaksjoner. Ved å hjelpe

barna til å identifisere triggere, vil de kunne utvikle en forståelse for egen atferd og egne reaksjoner, og se at disse reaksjonene ikke lenger er nødvendige for overlevelse (Jacobsen, 2010). En fosterforelder beskriver:

Jeg overser det ikke, men jeg sier «Vet du hva, jeg ser at du er kjempesinna, det ser jeg og det kan jeg faktisk forstå at du blir» og noen ganger må jeg si «Jeg forstår ikke helt hvorfor du er sinna, men jeg ser at du er sinna», ja altså at jeg konstaterer at jeg ser det. «Og er det noe jeg kan bidra med for å gjøre deg mindre sint eller hjelpe deg ut av frustrasjonen så vil jeg gjerne det.

Fosterforeldereren er opptatt av å møte fosterbarnet der det er. Fosterforeldereren regulerer barnets emosjoner ved å sette ord på dem; «jeg ser at du er sinna», og ved å trøste, ta barnet på fanget, fysisk stoppe barnet i aggressive handlinger, og bekrefte og forstå hvorfor de emosjonelle reaksjonene kommer: Barnet lærer at emosjonelle reaksjoner er naturlige og ikke farlige i seg selv, at emosjonene har et navn og kan kjennes igjen. Fosterforeldereren beskriver en tilstedeværelse. Dette «her og nå- perspektivet» hjelper fosterforeldereren til å validere den barnets opplevelse og at barnet føler seg møtt og dette kan styrke ønsket om en gjensidig relasjon (Jacobsen, 2010). Stern (2004) beskriver dette som affektiv inntonning. Begrepet viser til hvordan omsorgsgivere toner seg inn på og avleser barnets følelsesmessige tilstand. Fosterforeldereren har en sensitiv holdning til fosterbarnet, der hun er tilgjengelig og oppmerksom på fosterbarnets følelser og behov. Fosterforeldereren deler dette ved å speile eller bekrefte de uttrykkene en ser overfor fosterbarnet, slik at fosterbarnet kan oppleve at fosterforelderens reaksjon korresponderer med deres egen følelse. Inntoningsprosesser foregår oftest ubevisst og kan være vanskelig observerbare, men er likevel i høy grad med på å gi inntrykk av god relasjonskvalitet. Evnen til å tone seg inn, til å følge den andre, er avgjørende. Et manglende fokus på hvor mye som skjer i nåtidige øyeblikk, og hvordan «øyeblikk av møte» i relasjoner gir mulighet for endring og vekst (Stern, 2004).

Fosterforeldrene beskriver at det er viktig at fosterbarnet føler mestring. En fosterforelder sier:

Men som jeg sier og, det er viktig å ha kortsiktige mål og det er viktig å sette seg mål som du vet det er mulig å oppnå. Det må du altså. Og det er viktig å gjøre for barnet og. Altså sammen med barnet, sette seg de og de målene, da og plukke ut ting som du vet at barnet vil klare, for en mestringsfølelse er så viktig for barns utvikling og selvtillit og for alt.

Utsagnet beskriver forventningene må tilpasses fosterbarnets muligheter og evner. Det er viktig at fosterbarnet føler at det lykkes. Fosterforelderens oppgave å tilpasse mål og gjøremål, som gjør det sannsynlig at fosterbarnet vil mestre. Dersom fosterbarnet ikke

mestrer hverdagslige oppgaver, og fosterforeldrene har for høye forventninger, vil barnet risikere å følge seg mislykket og utvikle en liten selvverd. Det å legge til rette for at fosterbarnet skal mestre mål er viktig. Over halvparten av fosterbarn sliter med manglende kunnskaper og ferdigheter i hverdagslige aktiviteter (Havik, 2007).

4.2.2.2 Kunnskap gir definisjonsmakt

Flere av fosterforeldrene beskriver at de i møte med barnet opplever utfordringer som er utenfor deres tidligere erfaringer med barn. Noen av fosterforeldrene beskriver at barnets erfaringer har gitt skader som gjør seg synlig i barnets atferd, gjennom blant annet en liten innsikt og forståelse. En fosterforelder sier:

Og det at hun, hun skjønner ikke det en annen 11 åring ville forstått, og en kan ikke forklare hun det helt heller. Nei, for hun har.. det er mange blokkeringer der. Det er mye som ikke når inn. Mesteparten når ikke inn, det gjør ikke det så.. Hun sliter veldig på alle rundt seg, det gjør hun, veldig.

Fosterforelderens beskriver at det er vanskelig å nå inn til barnet. Dette beskrives som å slite på de nære omgivelsene. Samtidig kan utsagnet forstås som å innebære en definisjonsmakt. Fosterforelderens reflekterer ikke over om det kan være egne sannheter og verdier og derav forventninger, som gir opplevelsen av at barnet ikke skjønner det «en annen 11-åring ville». Kanskje er det samspillet som bidrar til opplevelsen av at barnet ikke forstår? Kanskje er det fosterforelderens som ikke har kommet i posisjon? Til tross for at et viktig poeng i PRIDE-opplæringen er barnets individualitet, kan kunnskapsformidlingen bidra til gyldige «sannheter». Nettopp dette kan gjøre det vanskelig å ivareta eller imøtekomme individets egenart. På denne måten er kunnskap makt. I begrepet makt ligger det en evne til å definere andres forestillinger, og til å gyldiggjøre distinksjoner og forskjeller (Grimen, 2004). Fosterforeldrene sitter med kunnskap som kan definere barnets atferd, og makten bidrar til å forsterke den allerede tilstedeværende asymmetrien i relasjonen. En annen fosterforelder sier:

Dette var en jente som ikke kunne knytte seg til andre personer da. Vi merka jo det fort, eller det gikk jo bra helt i begynnelsen, eller da jobba nok hun mye for å please, og så datt den ganske tidlig.

Fosterforelderens beskriver fosterbarnet som et barn som ikke kan komme nære andre. Dette kan innebære at fosterforelderens ikke ser betydningen av samspillet dem imellom. Kanskje fosterforelderens gir opp å prøve ulike «inngangsporter» for å prøve å komme nære barnet? Derav kan fosterforelderens tilnærme seg barnet på «riktige» måter, men uten å ta hensyn til det relasjonelle, da barnet avskrives fra å inneha evnen til dette og får en merkelapp som «en jente som ikke kan knytte seg til andre». Fosterforelderens opplever å

ikke komme i relasjon eller skape en tilknytning og dette kan bidra til at fosterforelderen diagnostiserer, analyserer, definerer og beskriver barnet.

På en annen side vil fosterforeldrenes forståelse av at barnet mangler den «vanlige» innsikten eller har en manglende evne til «å knytte seg til andre» kunne bidra til at fosterforeldrene ikke utvikler en frustrasjon over hvorfor barnet reagerer eller oppfører seg som det gjør. Slik kan en objektivisering av barnets atferd forstås som å bidra til en aksept og toleranse for barnets atferd. Aamodt (1997, s.45) viser til Buber tenkning om å innta jeg-det eller jeg-du relasjoner. I asymmetriske relasjoner kan det være nødvendig at jeg-du relasjonen også involverer en jeg-det side. Dette er nødvendig for å få frem forskjellighetene mellom partene. Samhandlingen vil veksle mellom disse hos hver av partene og dette skaper nødvendig rom for endringer hos den enkelte. Når fosterbarnet blir et subjekt, et Du, forholder fosterforelderen seg til det som skjer i nuet, i den konkrete livssituasjonen, som fosterbarnet befinner seg i. Slik kan beskrivelsene av barna bidra til mer likeverd i relasjonen. Samtidig kan en definisjonsmakt føre til mindre interesse for det kontekstuelle eller spesielle i en situasjon. En fosterforelder sier:

Men det verste du kan gjøre med han egentlig er å få siste ordet, da sliter han.. For han er veldig til å kverulere og det har jo med selvinnsikt å gjøre og sånn og... Og sier du nei da, så ser du nesten røyk ut av ørene på han..

Fosterforelderen beskriver at barnet gjerne vil ha siste ordet. Fosterforelderen setter barnets stahet eller vilje til å ikke gi seg i direkte sammenheng med en manglende selvinnsikt. På denne måten fratras barnets dets subjektive meningsytringer. Fosterforelderen definerer barnet som «skadet», som reagerer når det er vanskelig å forstå det andre forstår. Dette kan forstås som en usigelig makt, der barnets atferd defineres uten hensyn til samspillet

4.2.3 En profesjonell relasjon

Flere av fosterforeldrene beskriver at relasjonen til barna er annerledes enn med biologiske barn. Ett av fosterforeldrepårene beskriver hvordan deres motivasjon for oppgaven har endret seg. Fosterforelderen sier:

Når vi var mye yngre og fikk barna da så var jo det fordi at vi ønsket å bli foreldre. Nå var det jo fordi at, nå var jo motivasjonen heller det at det var på en måte å gjøre en forskjell da eller det er et oppdrag og det er en jobb vi gjør. Og så er det selvfølgelig da at du skal gjøre den så godt som mulig. Men det må jeg si, det endrer seg nok med årene. Det gjør det. Så jeg tenker at, vi har fått de barna vi skal ha, men jeg tenker nok ikke at jeg slutter å være fosterhjem med det her, men da er motivet et annet, det er det nok. Ikke for å ha den mammarollen, men at jeg kan gjøre en forskjell for noen kanskje.

Fosterforelderen beskriver at motivasjonen har endret seg med deres livssituasjon og alder. Dette kan forstås som at fosterforelderen tenker at det er naturlig at de minste fosterbarna kommer til yngre foreldre som gjerne har andre små barn i huset, og slik gir fosterbarna en mulighet til en vanlig oppvekst i en familie. Når fosterbarna blir større, er det naturlig at også deres jevnaldrende har foreldre som er eldre, og at fosterforeldre slik beskriver at fosterbarna skal få det mest mulig i samsvar med andre barn. Utsagnet kan også forstås som at fosterbarna skal oppfylle og møte fosterforeldrenes egne behov. Fosterforelderen beskriver at de har fått de barna de ville, men at de vil fortsette å være et fosterhjem, men med en annen tilnærming. Slik forstår jeg utsagnet til å dreie seg om å berike egen familie. Når fosterforeldrene var yngre ville de berike familien ved å bli foreldre, i dag vil de bruke seg selv for å kunne bidra til ungdom som de har opparbeidet seg erfaring og kunnskap om, for å kunne berike sin egen identitet videre.

Noen av fosterforeldrene beskriver at barnets store skader og utfordringer gjør at relasjonen er preget av å møte barnet på en «riktig» måte, men samtidig ivareta sitt eget følelsesliv ved å holde en viss distanse. Dette kan forstås som en frykt for det «abnormale». En fosterforelder sier:

Fordi at jeg skal ærlig innrømme at noen ganger så kan jeg føle meg litt sånn kald. Altså jeg kjenner at jeg er mye mer følelsesstyrt i forhold til mine egne unger og at jeg er mye mer pedagogisk korrekt i forhold til han. Han er ikke så langt inne i hjerterota mi som de andre er på et vis. Og noen ganger så kan jeg liksom føle at jeg har en liten distanse, og kanskje kan virke litt kald og litt kjølig.

Fosterforelderen beskriver at forholdet til biologiske barn er preget av kjærlighet, mens forholdet til fosterbarnet er mer styrt av fornuft. Fosterforelderen beskriver at dette bidrar til en følelsesmessig reaksjon og en følelse av å føle seg kald og kjølig. Utsagnet kan således belyse dilemmaet fosterforeldrene kan stå i, når de skal være profesjonelle under svært personlige rammer. Slik jeg forstår det forteller fosterforelderens fornuft at «forskjellsbehandling» er galt, men hennes følelser kan ikke styres. Dilemmaet berører og fosterforelderens syn på egen moralske karakter kan slik forstås som å være truet. En annen fosterforelder sier:

Men det er det at, for jeg tror at du har en annen, altså du klarer å mobilisere noe annet når det er ditt biologiske barn og du har hatt det fra de er små. Når det er sånne ting som med henne. Siden biologisk mor har klart en så krevende jobb som er syk selv, så kan det jo ikke være for noe annet enn at det er hennes biologiske mamma. Du kan ikke bare si opp da. Det høres kanskje litt sånn kynisk ut å si det, men det er sånn jeg tenker, jeg tror det at det må være årsaken.

Fosterforelderen beskriver at et biologisk element vil innebære at man klarer å holde ut på en annen måte. Biologi gjør at man ikke kan si opp. Dersom fosterforelderen ikke opplever en tilknytning, og barnet har en atferd som er svært krevende, vil det være vanskelig å holde ut.

Samtidig beskriver flere av fosterforeldrene at også en nåværende utfordrende atferd, kan ses i et positivt lys på sikt. En fosterforelder sier:

Og så har hun på en måte en stahet jeg aldri har sett maken til, så tenker jeg det at, ja det kan være grusomt å forholde seg til nå, men det kan komme til nytte en dag, det at hun er veldig sterk.

Fosterforelderen beskriver at selv om atferd kan oppleves slitsomt å forholde seg til i øyeblikket, kan det være positive egenskaper for barnet senere i livet. En annen fosterforelder sier:

Fordi at jeg føler jo det, at det å håndtere det her, det klarer vi så godt som det er mulig å klare det, men det er det å orke å stå i det år etter år etter år, det er det spørsmålet er. Ikke det at vi klarer å, for jeg tror at her så har hun det egentlig veldig bra. Men det er det, skal vi holde ut? Er det verdt det? Og er det verdt det at ingen andre skal ha gode dager og få vokse opp her noe mer på grunn av det, tenker jeg. Det høres kanskje litt kynisk ut, men det er det jeg mener. Men, en dag av gangen.

Fosterforelderen beskriver at det er vanskelig å finne mening i en svært krevende hverdag. Det tar tid å skape nye nervebaner, og se positiv endringer eller effekter. På denne måten handler omsorgsrollen om å holde ut i det vanskelige. Når skadede fosterbarn blir del av en familie, der hensynet til biologiske barn, gjør det vanskelig å gjøre nettopp dette, å holde ut, vil det være nærliggende å tenke at familiene må gi opp. Backe-Hansen og Havik (2009) viser til at det ofte er forhold i fosterhjemmet som førte til at en plassering endte med utilsiktet flytting. Fosterforeldrene kunne oppleve at det ikke skjedde noen utvikling i forholdet til barnet eller noen forbedring av barnets problemer, de kunne oppleve at situasjonen ble for vanskelig for egne barn, eller de gikk rett og slett lei som resultat av samlede belastninger over tid (Backe-Hansen & Havik, 2009).

4.2.3.1 Selvavgrensning

Flere av fosterforeldrene beskriver episoder eller samhandling med barnet der de sannsynligvis først blir følelsesmessig beveget, men så finner rasjonelle svar eller løsninger på barnets atferd. Et fosterforeldrepar beskriver:

Mor: I begynnelsen når hun, ved hver minste ting som vi sa nei til så var det: «Jeg vil til mamma». Det kjente kanskje jeg litt mer på. Helt til du sa «Men, hører du

ikke, det er jo bare når hun ikke får det som hun vil. Det er ikke sånn at vi sitter og prater og har det hyggelig ved middagsbordet og så begynner hun plutselig å rope etter mamma.

Far: «Du får ikke pannekaker til frokost». Det var da «Jeg vil til mamma». Og det har det ikke vært på en stund nå, men det var det liksom i starten. Da tenkte jeg veldig på det at, hadde det vært i de situasjonene hvor du egentlig har det koselig da så hadde jeg følt mer at det var noe der vi måtte jobbe med. Men siden det var sånn der, det var bare sånn trass egentlig, og det sa de også i barnehagen at hvis ikke hun fikk, eller de har jo også sagt at hvis hun ikke fikk akkurat den leken hun hadde lyst på umiddelbart, så var det «Jeg vil til mamman min». Og da... Jeg konkluderte ganske raskt med at det er egentlig bare en måte å teste litt på og så trenger vi ikke legge så mye vekt på det.. Jeg tror ikke det er det store savnet sånn sett, men det er bare når det ikke går akkurat sånn som hun vil, da dukka den opp.

Innledningsvis beskriver fostermor at hun blir berørt av barnets uttrykk om å savne sin biologiske mor. Deretter beveger dialogen seg mot en rasjonell forklaring på barnets følelser. Dette kan belyses av det Aamodt (1997, s.33) beskriver som produktorienterte samtaler. I produktorienterte samtaler vil fosterforeldrene være mer opptatt av hvorfor i stedet for hvordan. Deres rasjonelle tilnærming kan forstås i lys av at fosterforeldrene selv har biologiske barn, og kan relatere barnets utsagn om å savne mamma til seg selv eller biologiske barn. Følgende blir det for vondt å leve seg inn i barnets livsverden, da de selv er del av en instans som «holder» barnet borte fra sin mor og derav også en grunn til at barnet opplever et savn. Ved at fosterforeldrene bruke fornuften til å finne rasjonelle løsninger, søker de bort fra de vonde følelsesmessige aspektene.

Fosterforeldrene beskriver at det kan være nødvendig å ta et steg tilbake, og gjennom veiledning eller kunnskapen de har fått, finne rasjonelle grunner for å forstå årsakene bak barnets atferd. En fosterforelder sier:

Du må bare gå ut av situasjonen og se det fra et eller annet, ja synsvinkel. Det har jo ikke noe med jenta og gjøre. Det er jo en grunn til at hun er sånn som hun er, at hun har den atferden og sånn.

Fosterforelderen beskriver det å gå ut av situasjonen, for slik å «heve blikket» sett i lys at jentas atferd. Fosterforelderen begriper at det er en årsak som ligger bak barnets årsak, og blir følgende opptatt av å reflektere objektivt. Dette kan bidra til at fosterforelderen klarer å imøtekomme barnet uten å bli for mye følelsesmessig med sine egne følelser på atferden. Dersom fosterforelderen ikke tar et steg tilbake og ser på situasjonen «utenfra», ville fosterforelderen bli dratt inn i barnets følelser. Følelser kan forstås som å projiseres imellom mennesker. Dersom fosterforelderen reagerer på barnets atferd kun med sine følelser, kan dette også forstås som å bidra til at det blir vanskelig å ta dette steget tilbake. En annen fosterforelder beskriver:

Men de ungene som sliter veldig med relasjoner og tilknytning til andre mennesker, de har et helt annet reaksjonsmønster enn du forventer deg. For det er liksom dine egne følelser da.. Hvordan du reagerer på atferd og barnet som, og jeg må si at jeg ble veldig overrasket eller jeg ble ikke overrasket, men jeg lærte meg sjøl å kjenne godt i forhold til hva er det som provoserer meg liksom.. «Hvorfor blir jeg provosert av det?» Er det virkelig noe å henge seg opp i?

Fosterforelderen beskriver barnets reaksjonsmønster som noe utenfor dens egen referanseramme. Fosterforelderen viser videre til at det er viktig å kjenne seg selv, og gå i seg selv for å finne ut av hvorfor barnets atferd oppleves utfordrende og påvirker videre vedkommende sine følelser. På denne måten forstår jeg at fosterforelderen prøver å avgrense mellom sine egne følelser og barnets følelser og atferd. Fosterforeldre blir påvirket av de vanskelige følelsene eller atferden som fosterbarnet uttrykker. Disse følelsene kan enkelt infiltreres med egne følelser. Derfor er det viktig å kunne gjenvinne egne grenser. Dette forutsetter at fosterforelderen kan reflektere over hva som er egne følelser og hva som er fosterbarnets følelser. Det er først når man har skilt ut hva som er ens eget og hva som er den andres at man kan få et klart forhold til det som skjer (Vatne 2009, s.128).

4.2.3.2 Det er vanskeligere å hjelpe et selvhevdende barn enn et sårbart barn

Fosterforeldrene beskriver at barnets atferd kan være både sårbart og mer selvhevdende. Flere av fosterforeldrene beskriver at når barnets atferd er tøff eller hard, er det vanskelig å komme i posisjon til å hjelpe. En fosterforelder sier:

Det er veldig forunderlig fordi at han, når han skulle i bowlingbursdag nå da, så sitter han «Jeg vil ikke i bowlingbursdag, jeg har aldri bowlet før jeg» og er livredd i bilen.. Og så kommer vi inn i bowlinghallen og så er det akkurat som han skanner rommet, eller han skanner rommet veldig fort da, og så er det akkurat som om han kopierer den dårligste atferden, og så legger seg enda hakket høyere. Så fra å være den redde lille gutten som jeg hadde i bilen som jeg følte jeg leide inn, så snur jeg meg rundt og så ser jeg han står liksom på toppen av bowlinga og skriker «Feigt med gjerdet, feigt med gjerdet, drittbursdag», ikke sant. Han har en oppførsel som du blir helt sånn der, er det mulig? Hvor ble det av den lille redde gutten som nå ser ut som den tøffeste gutten i gata.

Utsagnet beskriver en undring over barnets skifte i rolle. Når barnet viser seg sårbart, føler fosterforelderen medfølelse og ønsker å støtte barnet i hans sårbarhet. Så skifter barnets atferd til det motsatte av sårbart, og atferden blir brå og selvhevdende. I dette skiftet blir fosterforelderen forvirret. Kanskje over sin egen rolle? Når barnet er selvhevdende i sin fremtreden, kan dette forstås som at barnet krever sin plass som et subjekt. Dette medfører at fosterforelderen mister sin rolle som den støttende, men heller må begrense barnet.

4.2.4 Barnet som profesjonelt prosjekt

Flere av fosterforeldrene beskriver at det er en spennende å være en del av barnets endringsprosess. En positiv utvikling hos barna gir motivasjon til å fortsette. Et fosterforeldrepar sier: «Far: Men, det er et langt lerret å bleke. Mor: Men jeg må si det har skjedd veldig mye i løpet av de to åra her». Fosterfar bruker uttrykket «et langt lerret å bleke». Dette beskriver en erkjennelse av at det tar tid å bedre skadene barnet har med seg. En annen fosterforelder sier:

...og så er det ofte det at det kommer frem så mye etter hvert, når barnet har bodd seg inn litt og på en måte blitt litt trygg i situasjonen, det er ofte da tingene kommer frem. Sjelden med en gang, ofte de første ukene og månedene er det jo bare solskinn ofte. Det har det hvertfall vært hos oss. Og så kommer det da, litt etter litt. Før det ofte roer seg igjen. Men det har liksom ikke det her hos oss nå... Nei, men vi har som sagt, barneverntjenesten, Bufetat, BUP,PPT, skolen...alle har gjort alt. Fantastisk apparat rundt oss. Men selv med det så føler vi at dette er mer krevende enn det en kan klare å stå i i lengda.

Fosterforelderen beskriver et tilstedeværende og ivaretagende system som stiller opp når utfordringene er store. Fosterforelderen erfarer slik å få støtte i oppgaven. Jeg forstår utsagnet som at til tross for et kunnskapsrikt apparat som støtter dem i deres oppgave, er allikevel det som skjer under husets fire vegger noe annet.

4.2.4.1 Et personlig nederlag

Flere av fosterforeldrene beskriver at det å måtte gi opp oppgaven ville medføre en følelsesmessig belastning for dem. En fosterforelder sier:

Det å gi opp, det er jo et grusomt nederlag det, hvis du hadde måtte gi opp. Det ville jeg nå følt. Men noen ganger er det sånn.. og noen ganger er det sånne ting som gjør at det går på bekostning av familie og samliv og alt altså..

Utsagnet beskriver et personlig nederlag gjennom å gi opp. Implisitt i valget om å bli fosterforeldre er det et ønske om å mestre. Dersom fosterforelderen ikke lykkes, vil dette ha en personlig betydning. Er jeg ikke god nok? Hvorfor klarte jeg ikke å gjennomføre oppgaven? Det personlige nederlaget kan forstås i lys av Meads speilingsteori som beskriver hvordan selvet utvikles ikke gjennom andres reaksjoner, men gjennom hvordan aktøren opprettholder det bildet den har skapt av seg selv (Gulbrandsen, 2009). Følgende innebærer ikke å måtte gi opp kun at barnet må flytte, men at fosterforelderen selv kan erfare en kamp for å opprettholde bildet den hadde om seg selv, som en som var ville klare dette. Schibby (1988) henviser til både aktiv og passiv opplevelse av anerkjennelse. Dersom fosterforelderen må gi opp innebærer dette også at omgivelsene oppfatter at man

ikke var «god nok». Mennesker er opptatt av respons og anerkjennelse fra sitt nettverk. Ved å bli et fosterhjem, er dette et synlig valg ovenfor omgivelsene. Dette valget fordrer anerkjennelse og beundring. Det er også synlig dersom barnet flytter igjen. Men responsen vil her kunne fortone seg i motsatt betydning. Slik forstår jeg at det fosterforelderen beskriver som et nederlag, er som følge av både en indre og ytre påvirkning av selvet. Samtidig beskriver en av fosterforeldrene erfaringene oppgaven gir dem uavhengig av resultatet. Fosterforelderen sier:

Enten det går sånn eller sånn, så må en se det som en erfaring dette her og. Det har kanskje vært med å skolere oss det og da. Selv om jeg nå føler at det har kanskje revet opp mer enn det vi har, ja men det er nok ikke sånn. Men i mørket så er alle kanter grå. For du føler at du går litt i mørket når du har så mye.

Fosterforelderen beskriver at oppgaven som å være en del av deres skoleringsprosess. Oppgaven har gitt erfaringer som fosterforelderen vil ta med seg videre. En annen fosterforelder sier:

I noen tilfeller så tror jeg faktisk ikke at alt kan repareres. Men det er som jeg sier, man må bare håpe at noe kan bli bedre. Har en klart det, så har en klart mye. Hvis noe kan bli bedre.. Men som jeg sier og, hva er målet med det? Jo målet må være at vedkommende har det bedre når han eller hun drar herfra enn før han eller hun kom, da har jeg oppnådd noe som mor, som fostermor. Hvis noe kan være bedre, det tenker jeg.

Fosterforelderen ønsker å gjøre en positiv forskjell i barnets liv. Samtidig beskrives det grenser for hva som kan endres eller repareres. man kan klare å endre. Dette beskriver en aksept for egen utilstrekkelighet. Fosterforelderen har en innsikt som er knyttet til barnets endringsprosess. Derav ses ikke barnets utvikling som noe subjektivt i seg selv, men en erkjennelse av samspillet betydning.

4.2.5 Avsluttende kommentar

Dette kapittelet har forsøkt å belyse det som kan forstås som en hybrid tilnærming til omsorgsrollen. Det å være terapeut er noe midt imellom å oppdra til normalitet og å yte omsorg for å støtte. Aspektet belyser både dette naturlige, umiddelbare og det strategiske. Dette synliggjøres gjennom både en innlevelse i barnets livsverden og formålsrasjonelle handlinger. Fosterforeldrene ser betydningen av å hjelpe både i et formålsrasjonelt perspektiv, men også betydningen av det psykologiske perspektivet. Det synliggjøres hvordan fosterforeldre kan ha et ønske der biologiske barn skal lære viktig moral gjennom å hjelpe noen som har det vanskelig. Samtidig kommer det frem at oppgaven kan føre til at utfordringene blir så store at biologiske barn heller må beskyttes. Ønsket er å hjelpe barnet,

men dersom barnet ikke responderer positivt på hjelpen som gis kan en utfordrende atferd vedvare. Utfordringene kan bli så store at også biologiske barn trenger veiledning, da de også preges av å ikke klare å «hjelpe» barnet. De vil være gode og ta vare på, men barnets atferd kan gjøre det vanskelig å oppnå dette idealet. Fosterforeldrene lar seg berøre, men samtidig skiller de mellom egne og barnets opplevelser, følelser og tanker. Dette beskriver Schibby (2002) i sin dialektiske relasjonsforståelse. En veksling mellom å se barnet som objekt – og subjekt kan bidra til at fosterforeldrene klarer å forstå og imøtekomme barnet. I den terapeutiske tilnærmingen vil de psykologiske forståelsesmåtene være fremtredende. Dette kan innebære at det oppleves som enklere å hjelpe et sårbart barn enn et selvhevdende barn. Et sårbart barn kan støttes og anerkjennes, mens et selvhevdende barn som viser utfordrende atferd trenger grenser. Dette aspektet beskriver et ønske om å komme i posisjon til å hjelpe, men der dette ikke oppnås, klarer fosterforeldrene å se mer distansert på egen rolle.

4.3 Å yte omsorg for å beskytte

Løgstrup viser til at den naturlige kjærligheten er biologisk og sosialt betinget (Løgstrup 1956, s.169). Han bruker betegnelsen «den naturlige kjærligheten» i sin beskrivelse av hvor viktig foreldre- barn relasjonen er. I den naturlige kjærligheten blir ivaretagelsen av den andres liv en selvfølgelighet som gjør fordringen overflødig (Løgstrup 2010, s.153). Det skyldes det faktum at den naturlige kjærligheten er nettopp naturlig. Hvordan stiller så kjærligheten i en fosterfamilie med et fosterbarn seg? Er det en naturlig form for kjærlighet? Er det rom for den naturlige kjærlighet dersom fosterbarnet ikke makter å ta imot kjærlighet? Eller dersom de ytre rammene truer deres relasjonelle bånd?

Fosterforeldrene beskriver oppgaven gjennom en nær og følelsesmessig tilknytning. Omsorgen er genuin og ekte, og innebærer ingen plikt eller skyld. Samtidig som omsorgen er ensidig, fører den relasjonelle avhengigheten til en sårbarhet.

4.3.1 «Treffer deg rett i magen»

Flere av fosterforeldrene beskriver en følelsesmessig berøring som går utover den konkrete og individuelle erfaringen i møte med et enkelt fosterbarn. Noen av fosterforeldrene sier at tanken på at barn av ulike årsaker har det så vanskelig at de ikke lenger kan bo med sin biologiske familie, berører dem sterkt. En fosterforelder sier:

De rekrutteringsannonserne treffer deg rett i magen. At du kan hjelpe et barn som har det så vanskelig. At det er godt nok sånn som du har det. Men da tenkte jeg, jaja

kanskje det er godt nok det vi har da.. Og om vi kan hjelpe et barn som trenger det til å ha det bedre her.. For det er jo et skritt å ta uansett, om man velger det eller ikke, kanskje vi ikke er bra nok, du tenker jo sånne ting også.

Fosterforelderen beskriver en opplevelse av noe som henviser til noe annet enn fornuften, men viser til en følelsesmessig reaksjon som manifesterer seg i kroppen. Berøringen fører til refleksjoner, er vi gode nok? Kan vi hjelpe barnet til å ha det bedre her? På denne måten reflekterer fosterforelderen over egne sannheter og egne verdier når ansvaret dette medfører beskrives. I rapporten «Fosterhjem for barns behov» vises det til at en tredjedel av fosterforeldrene mente at tidspunktet for henvendelsen til Bufetat var påvirket av at de hadde lest en annonse (Backe-Hansen, Havik & Grønningsæter, 2013). Grimsø (2004, s.59) sier de mest anvendte kriteriene for rekruttering til et arbeidsforhold er psykologiske, fysiske og økonomiske. Derav beskrives rekruttering som strategier og metoder for å komme i kontakt med egnede søkere. Slik kan rekrutteringsannonsene forstås som å benytte det psykologiske aspektet, for å komme i kontakt med fosterforeldre som lar seg berøre følelsesmessig av oppdraget. Flere av fosterforeldrene beskriver at de gjennom rekrutteringsannonsene opplever en bevisstgjøring av urettferdigheten som ligger i barns oppvekstvilkår. En fosterforelder sier:

Det er jo sånn at du tenker jo ikke over at barn kan ha det så vondt og vanskelig. Så ser du det svart på hvitt da, det er mange barn som trenger noen som bryr seg om dem, som kan trøste da og være der. Du kjenner det i hjertet, når du skjønner at det er så store forskjeller. Og at vi kan hjelpe og være der, det betyr masse for oss.

Fosterforelderen beskriver at forskjellene som er tilstede som noe følelsesmessig, ikke som forskjeller i sosial bakgrunn eller ytre forhold. Fosterforelderen kan hjelpe ved å trøste og støtte barnet gjennom en tilstedeværelse. Vetlesen (2007, s.9) beskriver etikkens kjerne som urettferdighet, som utspringer seg ved menneskers behov for å gripe inn når man opplever noe som «galt», eller som at noen eller noe krenker noe. Barnet har i dagens samfunn stor verdi. Både fordi barnet er sårbart som følge av at det er biologisk underlagt de voksne med tanke på muligheten til å endre sosiale vilkår, og fordi vi er klar over at barndommen har en essensiell betydning for resten av livet. Urettferdigheten som ligger i at noen barn lever under vilkår som kan endre deres følelsesliv for alltid, røkkes ved våre indre etiske og moralske følelser.

Flere fosterforeldre beskriver at de gjennom PRIDE-grunnopplæringen reflekterte omkring sine egne kvaliteter og hvordan de følelsesmessig har erfart ulike hendelser i eget liv, på godt og vondt. En fosterforelder sier: «Man må nok være realistisk da, når en «Hva er det vi kan få til? Hva er det vi kan takle?». Fosterforeldrene har reflektert rundt deres egne

styrker og svakheter. Refleksjonen forstår jeg som følge av at de er opptatt av å imøtekomme barnets behov. Bugge, Rose og Sørensen (2006, s.245) viser til Paahus som sier: «Ulikheten stiller etiske krav til den voksne om ivaretagelse, omsorg og hensyn i forhold til den svake og avhengige». For at fosterforeldrene skal kunne imøtekomme barnets hensyn er en evne til innlevelse sentral. Vetlesen og Nordtvedt (1994, s.55) skriver: «Ens eget følelsesliv danner klangbunn for forståelsen av og innlevelsessevnen i andres» (Vetlesen og Nordtvedt, 1994, s.55). Følelser individet ikke tillater hos seg selv, vil det heller ikke tillate hos andre. Således er individets persepsjonsevne av sentral betydning for moralen og avgjør om individet klarer å fange opp den andres signaler og derav handle eller gripe inn. Dette kan indirekte forstås som at dersom ikke fosterforeldrene har kjent på smerte og svik i sitt eget liv, vil de heller ikke kunne leve seg inn i barnets vonde erfaringer. Fosterforeldrenes empatiske evner være av stor betydning.

4.3.1.1 Subjekt-subjekt

De fleste fosterforeldrene fremhever at alle kan bli fosterforeldre, så lenge det er et ekte engasjement tilstede. Flere av fosterforeldrene beskriver at fosterforeldrerollen ikke er å anse som en jobb, og derav er det ubetydelig hva slags bakgrunn man besitter. Et fosterforeldrepar sier:

Mor: Det handler om relasjon, og at en klarer å bygge en ålreit relasjon, ikke så mye om en er barnevernspedagog eller om en er snekker eller rørlegger. Men du må ha sosial kompetanse da, du må klare å.. Det tror jeg på. Og det kan du fint ha om du er, ja uansett hva slags yrke man har, hvis du klarer å ha, å knytte relasjon til andre mennesker og eller til barn, så tror jeg det... Man må ikke være lærer eller førskolelærer eller. Og det er vel litt det vi tenkte og. Altså vi har ikke noen høyskoleutdanning noen av oss, men vi har nå klart oss greit.

Far: «Men det er kanskje det mange er redd for da, at de små... At de ikke kan være vanlig da. Jobbe på Rema og være snekker. Det tror jeg kan fungere like bra som to høyt utdanna lærere for eksempel.

Dialogen kan forstås både som en refleksjon omkring deres egen bakgrunn og deres egen evne til å skape en god relasjon. Fosterforelderen vektlegger verdier som beskriver relasjonelle og følelsesmessige forhold. Aamodt (1997, s.38) viser til Truax og Mitchell som beskriver hvordan det er personen i hjelperen som fører til positive endringer hos klienten. Personen i hjelperen vil alltid være den som skaper sin egen rolle, og personen i rollen er avgjørende for hvordan hjelpen oppleves av den hjelpetrengende. Dersom den hjelpetrengende ikke opplever å føle seg møtt og forstått, vil hjelpen som tilbys således være av liten betydning.

4.3.2 Aksept og anerkjennelse

Fosterforeldrene beskriver at det er viktig at barnet føler seg akseptert akkurat slik som den er. En fosterforelder sier: «Og hvor du havner hen ikke sant. Det er så masse som spiller inn. Blir du akseptert der du kommer for den du er vil det gjøre mye». I utsagnet sikter fosterforelderen til miljøets betydning. Slik ser fosterforelderen at aksept for at fosterbarnet er godt nok slik det er, vil kunne være forebyggende med tanke på utvikling av psykiske lidelser. Fosterforeldrene beskriver at barnet skal inkluderes i familien. Samtidig vektlegger flere av fosterforeldrene viktigheten at barnets egenart ivaretas. En fosterforelder beskriver:

Du må være rund og du må være raus, og du må være veldig tolerant. På PRIDE-kurs beskrives det hvor viktig det er med grenser og rammer. Trygge grenser og trygge rammer, ja det er viktig. Men for mange så blir de grensene og rammene ofte forvekslet med restriksjoner. Og du kan si når det kommer et barn inn i et fremmed hjem, jeg tenker ikke vi i familien, men det fremmede barnet som kommer.. og så kommer det inn et fremmed sted til fremmede mennesker og så blir det bare møtt med en pekefinger. Det nytter ikke. Det må bli møtt med en nyåpen favn. Og som jeg sier så få regler som mulig. Og så enkle regler som mulig. Noen ganske få husregler som gjelder alle. Og mange fosterbarn har jo også sagt det at de føler at det er andre regler for dem enn for de andre barna i huset. Og at de liksom ikke føler seg sånn helt inkludert. Da har du bommet litt. De skal komme hjem hit og føle at her har de friheten. Her kan de senke skuldrene. Her er det meste greit. Og her er det lov til å bomme og feile. Her er det lov til å være sinna og kjeftte og.. Hjemmet skal være det beste stedet og den trygge havnen på jord.

Utsagnet beskriver en forståelse av at det er familien som helhet som må romme det nye barnets adkomst. Aksept og frihet beskrives som viktige verdier. Fosterforelderen vektlegger at det er ens eget hjem, at man kan senke skuldrene og ikke være opptatt av å oppføre seg på en «riktig» måte. Det å gjøre feil og det å være sint er en del av barnets følelsesregister. På denne måten forstås ikke hjemmet som en instans som skal lære barnet opp til å imøtekomme samfunnets sosiale normer og krav, men som et sted der barnets atferd på godt og vondt blir akseptert. En annen fosterforelder sier:

Det er nesten det samme hva du skryter av altså, bare skryt. Skryt de opp i skyene. Og ikke straff og ikke kjefting. Mannen min sier det og «Du kan ikke kjeftte noen gode» sier han. Selv om en kunne bli så sint noen ganger at en må bare gå ut å puste litt.

Fosterforelderen beskriver at barn trenger støtte i sin utvikling. Den voksne sin rolle er å se det gode, og bygge dette opp. Ved å peke mangler og feil, vil dette manifestere seg i barnets selvfølelse. Slik vektlegges betydningen av hvordan barnet ser seg selv som essensielt, og ikke en betydning av hva andre oppfatter som rett eller galt. En annen fosterforelder sier:

Vi liker å ha det romslig vi da og det gjør det mye lettere å være foreldre og. Ikke fordi at du ikke gidder men det er liksom sånn at hvis du setter i gang med et reglement, nesten som i militæret, så blir det... Ja, da må du på en måte levere sjøl og.

Fosterforelderen beskriver en romslighet i hjemmet som bidrar til at også de som foreldre slipper å være rigide og påpeke feil eller mangler. Slik forstås ikke barnets reaksjoner og væremåte som i et vakuum, der det ikke påvirkes av sine omgivelser og omsorgspersoner. Fosterforelderen beskriver at deres egne handlinger og fosterbarnets handlinger er i samspill. Fosterforelderen reflekterer over egne sannheter, og egne verdier. Videre beskrives dets evne og vilje til samspill. En romslighet i personlighet og derav i hjemmet kan medføre en økt aksept for barns ulike væremåter. Med romslighet forstår jeg også at det ligger en evne til å starte på nytt dersom ting ikke har gått som forespeilet. Med dette mener jeg at en tilnærming som innebærer at «hver dag er en ny dag». Dersom barnet har feilet, dras ikke feilspranget med til den neste dagen. Fosterforeldrene beskriver at barna er sensitive ovenfor deres væremåte og handlinger. En fosterforelder sier:

Og det der med å ikke avvise, «Når du er sånn så kan du gå på rommet ditt». Og går de på rommet sitt i sinnet, så pleier jeg å gå etter til rommet og banke på «Kan jeg komme inn?». For de har veldig lett for å kjenne på den avvisningen.

At fosterforeldrene er bevisst å ikke avvise barnet, innebærer at barnet får mulighet til å gjenopprette den nødvendige tilliten til andre. Avvisning forstår jeg i lys av det Løgstrup beskriver å være et virkemiddel i den relasjonelle makten. Ved å avvise barnet ville fosterforelderen utnyttet makten til sin fordel og derav på barnets bekostning. Følgende er fordringen radikal på den måten at mennesket må klare å leve seg inn i den andres situasjon og hvordan det selv ville ønske å bli behandlet dersom det befant seg i samme situasjon, slik at man slik kan handle deretter (Foss, 2005). Vetlesen og Nordtvedt (1994, s. 48) viser til Kohut som vektlegger at optimal personlighetsutvikling er betinget av at barnets nærmeste andre virkelig er empatisk begeistret for barnet og lydhøre for dets behov. Dette betegnes som empatisk respons eller speiling. Dette er avgjørende for de interpersonlige forutsetningene for selvets etablering. Et særlig viktig trekk ved empatisk respons er forutsigbarhet. Forutsigbarhet i den voksnes handlinger og reaksjoner er grunnleggende og inngir tillit (Vetlesen og Nordtvedt, 1994, s.53). Dersom barnet havner i et hjem, der det ikke er «godt nok» men, blir stemplet som vanskelig, vil dette kunne gjøre barnet ytterligere sårbart. Relasjoner er kilden til tilbakemeldinger og vår mulighet til å danne oss et bilde av oss selv. Flere av fosterforeldrenes vektlegger barnets behov for å bli sett i møte. Derav beskrives responsivitet og gjensidighet som vesentlig. En fosterforelder sier:

Altså det er jo mange barn som har både hus og mat og lommepenger og alt, men de får jo ikke omsorg. De blir jo overlatt til seg selv ikke sant, det er jo en form for omsorgssvikt. Og jeg tror nok og at det traumatiserer, for det.. Mange barn kan jo ha ganske vellykkede foreldre som er så distanserte til barna sine og overlater de så mye til seg selv at de faktisk kan få skader, eller relasjonsskader. De får ikke noe tilknytning til voksne omsorgspersoner. Hvor viktig er det ikke når de ligger på stellebordet å prøve å få blikkontakt. Altså bare det. Du kan se på en liten unge i en vippestol, og hvis du gjemmer deg, så kan du se på hva de små gjør for å få oppmerksomheten din. De kan begynne å brette seg, bare sånn for at å si «Se meg». Så omsorgssvikt det rommer mye. Du kan gi barna alt de trenger, men har de ikke den mentale greia og den kontakten... Det sier ikke alt, hvor ryddig det ser ut rundt deg på en måte og hvor bra det er, men det er bare det at de får så lite fokus.

Fosterforelderen er opptatt av de konsekvenser det kan medføre dersom et barn ikke oppnår noe så elementært som «å bli sett». Utsagnet beskriver at opplevelsen av omsorgssvikt og traumatisering blir forstått i en større sammenheng, ikke kun som vold eller voldsomme og overtrampende hendelser. Det er i forholdet til den voksne at barnet i mest vidtrekkende og skjebnesvanger forstand er prisgitt den andre (Løgstrup, 1999). Slik sett er barn underlegne voksne, selv om barns og voksnes menneskeverd er likeverdig. I Schibbys (2002) dialektiske relasjonsteori hevder hun at forskjellen mellom barn og voksen er betydelige. Barn har ingen psykisk bagasje og er på den måten «uferdige», mens voksne bringer inn helt andre forutsetninger til forholdet. Til tross for en asymmetri i relasjonen utelukker dette allikevel ikke for en gjensidighet i relasjonen, sett i lys av en dialektisk relasjonsforståelse (Schibbye, 2002).

4.3.3 Barnet bærer sin historie med seg

Fosterforeldrene beskriver barnets historie som en del av barnet. De er bærere av sine tidligere erfaringer, og derfor er barna sårbare. Slik forstår jeg at fosterforeldrene beskriver en sammenheng i barnets liv. Til tross for at fosterforeldrene beskriver at de har lite konkret kjennskap til barnets tidligere erfaringer, reflekterer de rundt barnets opplevelser, både i lys av informasjon barnevernet har gitt dem, og egne erfaringer med barnet etter plassering. Et fosterforeldrepar beskriver:

Mor: Og det ikke var noe stabilt som tok tak i det rundt..

Far: Så det er hans sine traumer. De var jo ikke slemme med han så, fysisk slemme med han, så han har jo ikke.. Jeg kan jo ikke si at han har noen traumer der..

Mor: Det vet jo ikke vi..

Far: Og det med sulten da..

Mor: Vært masse sulten.. Og opplever å våkne, det er jo ikke trygt det..

Far: Nei....

Mor: Det er jo ikke trygt det, du sovner et sted og våkner et annet. Våkner hos noen vilt fremmede mennesker både her og der, hele tida. Og bleiene ikke blir tatt når du har gjort på deg, det er ikke greit det.

Far: Nei..

Mor: Og håret ikke blir greid og blir flokete og.. Det er jo ikke greit.

I dialogen ser vi at fosterfar innledningsvis hevder at fosterbarnet ikke har blitt utsatt for fysiske overgrep. Dette blir ikke beskrevet som at de ikke kjenner til hvorvidt slike ting har funnet sted, men kommer frem som en påstand i form av at dette har fosterbarnet ikke opplevd. Fosteremor velger å arrestere han for denne uttalelsen ved å være tydelig på at dette er noe de ikke har sikker kjennskap til. Deretter beskriver fosteremor erfaringer de har hatt med fosterbarnet etter plassering som at barnet har vært mye sulten, og dette kan forstås som at fosteremor med dette setter en sammenheng med at barnet ikke har fått sørget for nødvendige behov som mat i sitt biologiske hjem. Hun viser også til noe kjennskap de har om barnets erfaringer i biologisk hjem, som at barnet ikke fikk utført nødvendige bleieskift og stadig overnattet nye steder. Vi ser i dialogen, at fosterfar går fra å hevde at barnet ikke hadde opplevd noen traumer i sitt biologiske hjem, til at han, når fosteremor påpeker at dette er noe de ikke vet, viser til at barnet viste tegn som sult utover det vanlige. Dette kan forstås som at fosterfar har reflektert over erfaringer han har hatt med barnet, som han kan ha relatert til barnets erfaringer i biologisk hjem. Samtidig han har tatt informasjonen de fikk om at biologiske foreldre ikke har vært fysisk slemme mot barnet, som en sannhet. Fosterforeldrene reflekterer rundt opplevelsene fosterbarnet har hatt i form av å ikke få nok mat, bleieskift eller våkne opp fremmede steder, og viser at dette kan ha vært psykologisk traumatiserende for barnet. De går bort fra at en forutelse om at siden fosterbarnet aldri, ifølge deres kjennskap, har blitt fysisk mishandlet er han heller ikke traumatisert. De reflekterer omkring fosterbarnets faktiske opplevelser, og er på denne måten opptatt av å anerkjenne fosterbarnets historie. En annen fosterforelder sier:

Han har opplevd ting et barn ikke skal oppleve. Ting som ikke er greit. Han har opplevd noe som har gjort noe med han, sånn enkelt og greit. At det er ting han vil ha med seg videre. Ting som han vil slite med som har plaget han på en måte.

Gjennom utsagnet fremkommer en forståelse av at vanskelige opplevelser gjør noe med et barn. Livet er slik sett forstått som en sammenheng av hendelser, og det er ikke slik at selv om fosterbarnet ikke lever under vanskelige forhold lenger, så er det dermed sagt at de vanskelige tingene ikke er en del av barnet og dets identitet. Fosterforelderen er bevisst at barnet vil kunne ha vanskeligheter med ulike aspekter, ikke som følge av noe han han

velger, men som følge av noe han har blitt påført av andre voksne. Slik tar fosterforelderen ansvaret for at fosterbarnets reaksjoner og væremåte er en naturlig følge av barnets forutsetninger.

Noen av fosterforeldrene reflekterer rundt barnets opplevelse av å bli flyttet fra sin biologiske familie. En fosterforelder beskriver dette slik:

Og bare det å bli tatt i fra noen, uansett da om det er dårlig eller.. Så er det jo der du hører til og det er jo.. Du blir jo tatt i fra og putta inn en annen plass.

Det fremkommer i utsagnet at fosterforelderen har en forståelse av at et barns logikk tilsier en manglende forståelse av hvorfor det må flyttes ut av hjemmet, til tross for at barnet lever under det som utad beskrives som omsorgssvikt. Barnet kjenner ikke til noe annet, det er barnets virkelighet og det den forholder seg til, uavhengig av om forholdene i hjemmet er vanskelige. Fosterforelderen henviser til de følelsesmessige reaksjonene fra bruddet fra biologisk familie. Slik jeg forstår det innebærer dette en forståelse av at sammenheng i eget liv er viktig, og at brudd er noe som skaker ved vår tilværelse. En fosterforelder sier:

Så de har mange tanker. De sliter med, de kan slite med masse som ikke de helt skjønner da. Det er jo tungt det her og å ha mista, eller det her mamma og pappa kan ikke ha meg, ikke sant.. Det er jo ikke noe godt å innse det. Og den kjenner han på innimellom, så det.. Og jo større han blir egentlig. Og vi har jo en del kontakt da med mamma og pappa, og har bra kontakt med mamma og pappa, så.. Og det er jo moro å være sammen med mamma og pappa. Så han sliter litt med de følelsene der. Og det er flere barn der, og... Hvorfor er de der og ikke jeg? Så det er litt sånn.. Det er bilder på veggen av de andre barna, men ikke av han... Så han gjør seg sånne tanker som er vonde for et fosterbarn.

Fosterforelderen lever seg inn i fosterbarnets følelser av det å bli avvist av sine biologiske foreldre. Avvisningen er av stor betydning for barnet, uavhengig av om han har det godt i fosterhjemmet. Utsagnet beskriver betydningen av eksistensielle spørsmål om tilhørighet. Fosterforelderen lever seg inn i barnets verden, og for å klare dette er tilstedeværelse essensielt. Uten tilstedeværelse blir teori og metode uten mening. Dette betyr at man må la seg berøre som menneske, og bruker seg selv som menneske slik at den igjen kan berøre den andre. Uten denne berøringen vil fosterbarna som fosterforeldrene møter og deres verden forbli det samme (Skau, 2008, s.42). En annen fosterforelder beskriver også brudd barnet har opplevd, men henviser til andre brudd barn under det offentliges omsorg kan oppleve. Han sier:

Så er det sånn at før Stian kom til oss, så er det jo da halvannet år før det som barnevernet overtok omsorgen. Og når han flyttet til oss da, så hadde han.. Da gikk

han i 2. klasse, så da hadde han hatt tre skolebytter og tre forskjellige beredskapshjem og så et fosterhjem til før han flyttet til oss. Så han har jo selv om.. Det er det jeg tenker noen ganger, at det skjer også omsorgssvikt på et vis i barnevernets regi, altså ikke med mening, men man flytter barnet så mye fordi man ikke finner noen gode hjem.

Utsagnet beskriver en ustabilitet for barnet. En ustabilitet som er skapt av systemets mangel på å ha tilgjengelige fosterhjem klare og fosterhjem som holder ut og ivaretar fosterbarnas behov. Ustabilitet i systemet skaper utrygghet hos barna. Slik kan barnet ses som et offer for systemet. Fosterforelderen kobler barnets nåtidige utrygghet til gjentatte brudd. Videre sier han:

Ja da, for han blir jo lovet at her skal du være.. Og den kontaktpersonen som vi har i barnevernet, eller den Stian har her da. Han er livredd hver gang saksbehandleren kommer hit for da tror han at han skal flytte igjen. For selv om han har blitt lovet «her skal du være nå liksom» så er det jo den vedkommende som må ta den tunge beskjeden hver gang liksom.

Jeg forstår fosterforelderens refleksjoner som at han er bevisst barnets sårbarhet i systemet. Barnet har opplevd avvisning på flere ulike plan, og derav er deres rolle av signifikant art til å sikre trygghet og stabilitet for barnet.

4.3.3.1 Mer tålmodighet å gi til fosterbarnet

Noen av fosterforeldrene beskriver at de opplever å være mer lyttende og tålmodige ovenfor fosterbarna enn ovenfor biologiske barn. Et fosterforeldrepar sier:

Far: Tenker vi er flinkere med å gi mer tid kanskje.. og mer tålmodige med å høre etter. Fordi at du gjør en jobb, at det blir litt sånn, at du tenker sånn.. At det blir litt mer enn når det er dine egne så kan det gå enda fortere i svingene. At tålmodigheten kan være enda mindre da. Så jeg tror kanskje det er litt sånn..

Mor: Det er nok som du sier, at man behandler de litt annerledes da dette her er jo en jobb..det er jo det det er...selv om det er en jobb med våre biologiske også så har de ikke noe balast med seg på en måte som man må ta hensyn til på samme måten. Så er det sånn at du... du er jo redd for at du skal gjøre noe gærent da for det er jo på en måte ikke ditt barn.. sånn som de biologiske er. Så jeg vet ikke om det har noe å si... Jeg tåler mer av han egentlig.

Her beskriver fosterforeldrene at barnets bakgrunn gjør at de er mer ømfintlige og tålmodige i sin tilnærming og i en søken på å forstå barnets reaksjoner. Samtidig beskrives det en økt toleranse ovenfor fosterbarnet. Dette forstår jeg som at fosterforelderen ser barnet som mer sårbar enn biologiske barn. På en måte kan den økte toleransen for barnet innebære at fosterforeldrene gjør barnet til et offer i for stor grad, slik at barnet føler seg krenket. På en annen måte kan fosterforeldrenes forståelse av at barnet trenger noe mer enn biologiske barn, som tidligere nevnt bidra til å utjevne den allerede tilstedeværende

asymmetrien som er tilstede. Vetlesen (i Ruyter & Vetlesen, 2004) beskriver at i samhandling med virkelige offer kan en objektivisering av offeret være nødvendig for å få et mer likestilt perspektiv. I noen tilfeller må man gi omsorg for å bygge opp. Fosterbarn er offer som følge av deres historie, og kan slik forstås som å ligge ved fosterforelderens føtter. Gjennom å gi omsorg kan barnet reise seg. Slik kan en objektivisering av offeret eller fosterbarnet være nødvendig for å et mer likestilt perspektiv. Alle forhold er dialektiske på den måten at partenes opplevelse og samværsmåter er tilpasset hverandre. Forholdet kan være asymmetrisk på et visst nivå, men på et annet nivå kan det likevel være gjensidig. Dersom man blir behandlet som et likeverdig menneske og blir møtt med aksept, gjensidighet og anerkjennelse, gis man mulighet til å utvikle seg positivt (Schibbye, 2002). Slik kan dette forstås som at fosterbarna og biologiske barn blir tilnærmet på en mer lik måte. En annen fosterforelder sier:

Er hun sinna og lei seg, så vil hun være alene.. Mens med våre biologiske barn er vi ikke like flinke til... Vi vil gjerne ha svaret nå! Mens hun får lov til å være sint, og det er kjempebra. Hun må jo være sint. Det har hun all grunn til. Og så går man inn og finner ut hva som er feil da.

Fosterforeldereren anerkjenner barnets erfaringer og nåtidige reaksjoner som sinne og frustrasjon. Barnet har en gyldig grunn til å være frustrert og vise sinne. Biologiske barn har ikke opplevd vanskelige livserfaringer, og derav er tålmodigheten mindre dersom de er misfornøyde med ting, da biologiske barn ikke innehar den samme «gyldige» grunnen til å uttrykke slike følelser.

4.3.4 En følelsesmessig og nær tilknytning

Fosterforeldrene vektlegger betydningen av nærhet og relasjon. Den private omsorgen motiveres og kjennetegnes av langvarig følelsesmessig og relasjonell tilknytning mellom partene (Nordtvedt, 2001). En fosterforelder sier: «Hvis relasjonen er på plass, tror jeg det er lettere å takle utfordringer eller problemer. Hvis ungen er glad i deg og du er glad i ungen, sånn gjensidig. Da kan du takle mye mer vil jeg tro». Fosterforeldereren beskriver at det å være positivt følelsesmessig berørt av barna gjør at vedkommende strekker seg lenger for å forstå barnets signaler. Utsagnet kan forstås som at man må være nære noen for å prøve sette seg inn den andres situasjon og derav tåler mer av den andre. Det er det som skjer innenfor sonen for intimitet med det Lévinas kaller «å se den Annens ansikt», som forplikter oss. Dette kalles empatisk respons eller identifikasjon.

4.3.4.1 Kontakt og kjemi

Fosterforeldrene bringer inn begrepet kjemi i møte med fosterbarna. Jeg forstår dette slik at god kjemi kjennetegnes av relasjoner der de føler at de forstår fosterbarna og deres hensikter, og kontakten gjør at de lar seg berøre emosjonelt på en positiv måte. De identifiserer seg altså empatisk. Et fosterforeldrepår sier:

Mor: Ja, hun har så mange positive ting. Hun er åpen og hun er en nydelig jente, søt og pen og..

Far: Smiler mye og er glad.

Mor: Så hun er på en måte veldig lett å like da, og det er jo klart.. Det er helt sikkert veldig viktig at kjemien er der.

Fosterforeldrene beskriver barnets personlige egenskaper, ved karakteristika som er positive og egenskaper som er kjent for å innvirke til tillit. Killen (2004) beskriver at åpenhet kan være et barns forsvarsstrategi i møte med nye mennesker. Det er ulike forståelser av matching-begrepet, og således hva matchingen skal innebære. Sinclair & Wilson (2003) er særlig opptatt av de interaksjonelle forholdene og den kjemien som oppstår mellom fosterforeldre og fosterbarn, og mener dette er en forutsetning for at det skal bli en god match og en vellykket plassering. Schibby (2002) beskriver at mennesker er sårbare, og derav følger et kontinuerlig behov for bekræftelser. I møte med andre stilles spørsmål som «Er jeg god nok?» Dersom barnet fremtrer som åpen og tilnærmelig for nærhet, kan dette forstås som en bekræftelse på ens egen væremåte, og fosterforelderen opplever å føle seg sett, hørt og verdsatt i møte. En annen fosterforelder beskriver:

Du kan jo møte noen mennesker og føle en sånn umiddelbar kontakt med, og veldig god kjemi med. Og andre kjenner du at du kanskje ikke har lyst til å bruke så veldig mye tid sammen med. Uten at du misliker de direkte, men at det er ikke dine mennesker liksom. Sånn er det med barn og. Og så som jeg sier, skal finne en match og at barnet skal tilpasse seg og, du kan ikke forvente det. At det skal komme et lite barn eller en ungdom inn i huset og så skal dem begynne å tilpasse seg. Som har blitt flyttet rundt, og revet opp og allting... Det er jo vi som må møte de.

Utsagnet beskriver på en side at kjemi mellom mennesker er en realitet og ikke til å komme bort i fra. På en annen side beskrives det at fosterbarnet er en part som uansett fortjener å bli møtt av fosterforeldre som tilpasser seg barnet de møter. Dersom fosterforelderen møter et barn som ikke er «dine mennesker», er det allikevel en forventning til at hun skal klare å se forbi dette i møte med barnet, og tilpasse seg for å imøtekomme barnets behov. Dette forstår jeg som at kan føre til en verdikollisjon (Frankl, 1971, s.49). Med dette mener jeg at fosterforelderens verdier tilsier at det er hennes oppgave å se forbi noe som hun samtidig beskriver som naturlig. Hun må møte og tilpasse

seg et barn som hun ikke har lyst til å tilbringe mye tid med. Vetlesen (2007, s. 42) beskriver dette som en *uforenlighet* mellom å føye seg eller fremsi sin overbevisning. Slik vil hva fosterforelderen velger som sin handling, fortelle hvem det ønskes å være i normativ forstand. En annen fosterforelder beskriver kontakten med barnet som noe mer en god kjemi, men som et sterkt bånd til barnet fra første øyeblikk. Fosterforelderen sier:

Det er en ting som er, og det er akkurat med han da, det er veldig rart... Han og jeg vi har et så sterkt bånd. Da han og jeg møtte hverandre for første gang så var det akkurat som om det hadde vært oss hele livet. Da var han 6 år. Jeg trodde ikke det var mulig. Men det er akkurat som at han har vært vår bestandig. Så han har det vært noe spesielt med helt fra første møte. Og det er det jo enda. Det er et helt sånn uslittelig bånd mellom oss. Veldig spesielt det som er mellom han og meg, som ikke er mellom de andre, jeg er like glad i de andre barna, men med han så.. Han er sånn som vi kunne tåle alt fra.

Fosterforelderen refererer til et så sterkt følelsesmessig bånd, som gjør at de kunne tåle alt. Det følelsesmessige båndet forstår jeg i lys av det Løgstrup beskriver som den naturlige kjærligheten. Kjærlighet oppfattes som helt grunnleggende i personlige relasjoner og noe hver av partene i relasjonen merker om er tilstede eller ikke. Løvlie (1990, s.49) sier: «Hensikt og handling danner en umiddelbar helhet. Når stemningen er der, er det omsorg; i det stemningen blir likegyldig, mister omsorgshandlingen sin kvalitet som følt omsorg». Omsorg er mer enn det som kan beskrives ved partene og ved bestanddelene i forholdet. Dette «mer» kan antydes i ordet «innvielse», men Løvlie (1990) føyer også til den «stemning» som preger forholdet mellom det som spesifiserer nettopp ett forhold i motsetning til et annet. Stemningen i omsorgen tolker jeg i sammenheng med det fosterforeldrene beskriver som kjemi. Slik jeg forstår det henger god kjemi også sammen med det å ha fosterbarnet innenfor sin intimsone, og at fosterforelderen dermed klarer å identifisere seg empatisk med barnets behov og hensikter. Det som skjer innenfor sonen for intimitet med det Lévinas kaller «å se den Annens ansikt», er det som forplikter oss. I oppgaven som fosterforeldre er den empatiske responsen eller identifiseringen individavhengig og handler mye om hva som er inni hver enkelt fosterforelder.

4.3.4.2 Familie er mer enn biologi

Flere av fosterforeldrene beskriver seg som en vanlig familie, med de nære relasjoner og bånd som vanligvis er tilstede i en familie. Fosterforeldrene beskriver et utvidet perspektiv på familie, der barnet er en del av samholdet som utgjør familien som helhet, og det er samholdet og ikke det biologiske perspektivet som løftes frem. Et fosterforeldrepar reflekterer over ordet fosterfamilie. De sier:

Far: Fosterfamilie, du tar til deg noe, et barn... Altså du kan jo være fosterfamilie for dyr, ikke sant. Du tar til deg..

Mor:...noe som ikke er ditt, men som blir ditt.

Far: Jeg vet jo at vi er en fosterfamilie, men jeg tenker ikke over det i det daglige at vi er en fosterfamilie liksom.

Mor: Men det er egentlig ikke noe fint ord. Foster eller sånn.. Noe greit ord egentlig..

Far: Jeg tenker ikke så mye over det jeg.

Mor: Men hvis man tenker på ordet da..

Far: Du tenker på misfoster du..

Mor: Foster er ikke så greit. Vi er jo en familie. Noen bor i et hus som du får mat og varme og det du trenger.

Fostermor beskriver en følelse eller opplevelse av at ordet fosterfamilie er negativt ladet. Dette kan forstås som at fosterforeldrene har behov for anerkjennelse av å være en vanlig familie med kjærlighet og tilknytningen som hører hjemme, og at ordet «foster» bidrar til å fremmedgjøre eller undererkjenne den nære følelsesmessige tilknytningen som er tilstede. Som beskrevet tidligere er den optimale personlighetsutviklingen betinget av at barnets nærmeste andre virkelig er empatisk begeistret for barnet. Gjennom at fosterforelderen beskriver oppgaven som å ta barnet til seg som sitt eget, vil dette kunne inngi en tillit i relasjonen (Vetlesen & Nordtvedt, 1994).

Samtidig som fosterforeldrene beskriver at familie dreier seg om noe annet enn biologi, viser noen fosterforeldre til faktorer som kan oppfattes som biologiske elementer. En fosterforelder sier: «Hva er det de kaller det, vi var jo i svangerskapet fra vi var ferdige med PRIDE- kurset til de ringte og da var fødselen i gang på en måte». Her knyttes det biologiske ved et svangerskap opp mot å vente barnet som skulle bli en del av deres familie. Noen av fosterforeldrene viser også til at fosterbarnet ligner på dem selv eller biologiske barn, både gjennom sin atferd og fysiske trekk. Et fosterforeldrepar sier:

Mor: Vi ser jo veldig mye likheter både med de biologiske, biologisk mor og biologisk far, i han da. Samtidig som han er veldig lik våre barn da. Når han kom inn så er det jo folk som har trodd at, eller Svein har jo opplevd at «Ja, jeg så på guttungen din at det var deg» og da er jo det noe som ikke er biologisk så... Det er jo litt artig da. For begge de to guttene som vi har hatt da er egentlig, eller kunne jo egentlig vært våre, sånn i farger og alt.

Far: Vi har et vennepar og som har et fosterbarn og han er jo tro kopi av faren, og det er måten å gå på, det er til og med...Jeg husker jo fosterfaren når han var liten og var liten og kompakt, og det er jo han her og, og har akkurat de samme

bevegelsene og er jo så lik. Så det er jo ingen som tror at det er et fosterbarn, egentlig.. Hvis ikke de vet det da. Og han fosterbarnet var bare 5 mnd når han kom, så det kunne de jo ikke vite. Så du tilegner deg eller de hermer etter.. Ja, det er de omgivelsene du er i....

I dialogen kommer det frem en spenning gjennom at fosterforeldrene beskriver at de ser fysiske og atferdsmessige likheter både med biologisk familie, men også med fosterfamilien. Det biologiske perspektivet er ikke til å komme bort fra i, men fosterforeldrene reflekterer seg frem til hvordan omgivelsene påvirker, gjennom at barnet tilegner seg de nærmeste sin atferd. Lomheim (2011, s.114) beskriver hvordan mennesker som kommer overens speiler hverandre, i holdning, fakta og andre uttrykk. Han viser videre til hvordan forskere har kommet frem til at hvorvidt speilingen finner sted er styrt av impulser og derav nerveceller, såkalte «speilenevroner». Imitasjon av hverandres kroppsspråk vil være et synlig tegn på at man liker hverandre, og derav at det er en gjensidighet i relasjonen. Slik kan fosterforeldrenes beskrivelse av likheter forstås som en måte å forklare at det er en tilknytning. Tilknytning står sentralt i foreldre-barn relasjon. Gjennom likheten i fysiske og atferdsmessige karakteristika, vises til at det er noe mer enn noe overfladisk relasjon. Den følelsesmessige tilknytningen mellom barn og omsorgspersoner er sentralt for en god utvikling. Dette er noe personlig, ikke noe profesjonelt. Det er nærhet og familiære bånd. Å være profesjonell handler om å være i stand til å både trekke et psykologisk skille mellom seg selv og andre og å skape kontakt. Utsagnet kan forstås som at fosterforeldrene søker bort fra dette psykologiske skillet mellom seg selv og barnet, men viser til hvor like de er, og ikke til seg selv og den andre som to selvstendige subjekter som ikke påvirker hverandre. Det personlige involverer en nærhet som påvirker deres samspill og derav barnets utvikling. Et annet fosterforeldrepar beskriver:

Far: Folk ser ikke at han er fosterbarn, for han er jo så lik. Det er det de sier.. Så det er mange som blir overraska når vi sier at han er et fosterbarn.

Mor: Du sier jo ikke «det er et fosterbarn».

Far: Nei, han er jo min sønn, og han kommer alltid til å være min sønn.

I dialogen viser fosterforeldrene til at barnet ikke er «et fosterbarn», men sitt barn. Deretter beskrives relasjonen ved at en grunnleggende kjærlighet for barnet som alltid vil være der. Kjærlighet som en form for anerkjennelse bygger på en emosjonell relasjon som finnes i familie og nære relasjoner der anerkjennelsen handler om å bli elsket som en er, og slik en er (Honneth, 2008). Her kan kjærlighet sees på som en behandlingsstrategi der man gjennom anerkjennelse og nære familieliknende relasjoner har som mål å oppnå en positiv

utvikling hos utsatte barn og unge. Manger (2005, s.42) viser til Giddens som definerer en grunnleggende trygghet i tilværelsen og i ens egen tilværelse som ontologisk trygghet. For å oppnå dette er tillitten som skapes gjennom en følelse og en tro på omsorgspersonenes kjærlighet essensiell. Utsagnet viser til nære bånd og følelser, og en tilknytning som ikke mindre som følge av et manglende biologisk element.

4.3.4.3 Ansvar og forpliktelse

Flere av fosterforeldrene vektlegger at når barnet er blitt en del av deres familie, innebærer dette et ansvar utover en oppgave man kan gi opp. En fosterforelder sier:

Hvertfall for vår del så sier du ja til noe så må du stå i det. Man kan ikke snu og si at det passer ikke allikevel, hvis om at... At det blir mye problemer med det barnet da. Så kan du ikke bare snu. Du må jo stå i det når du først har sagt, for det blir jo som ungen din det og. Det er mange tanker egentlig rundt det i forkant.

Fosterforelderen reflekterer over egne sannheter og egne verdier når hun beskriver ansvaret dette medfører. Hun beskriver ansvaret som å forplikte seg, også når det oppleves vanskelig. Å ta ansvar for noe, innebærer å gi et gjensvar på noe. Fra gammelt dansk framgår betydningen av selve ordet «tung» eller «besværlig». I selve begrepet ligger også å «bære ansvar for» noe og henviser til en betydning som er nærmest det motsatte av makt (Falk & Torp 1990). I dette ligger det en forutsetning om å forplikte seg og slik jeg forstår det, også når det oppleves tungt eller besværlig. Ansvaret for barnets liv hviler i deres hender, og forpliktelsen veier tungt. Lévinas beskriver at ansvar ikke lar seg avgrense. Han skriver om appellen som utgår fra den andres ansikt, «duets ansikt», som «har en eiendommelig inntrengende karakter» (Vetlesen og Nortvedt, 1994, s. 167). Løgstrup beskriver dette slik: «Av den elementære avhengighet og umiddelbare makt utspringer fordringen om at ta vare på den den andres liv, som er avhengig av en, og som man har i sin makt» (Løgstrup, 1991, s. 39). Dette er etiske tilnærminger som tematiserer hvorvidt fosterforelderen i møte med barnet blir berørt eller truffet av en appell, i fosterforeldrenes tilfelle om å ivareta omsorgen. Tilnærmingene framhever også at individet bærer et ansvar for andre. Ut fra slike resonnementer vil fosterforeldrenes handlinger kunne dreie seg om at hun møter barnet der det er, og slik ikke fri seg fra det hun ser og forstår. Den som befinner seg på avstand, vil enklere kunne fri seg fra appellen og unngå å la seg berøre, rett og slett ved å holde seg unna det konkrete barnet det har den daglige omsorgen for, og slik bevare et distansert forhold til vedkommende. I utsagnet beskriver for øvrig fosterforelderen slik jeg forstår det, en antakelse eller forforståelse om at barnet blir som ditt biologiske barn. Dette innebærer at en tilknytning og relasjon må finne sted. Slik

forstår jeg at dersom tilknytningen og nærheten ikke finner sted, vil dette ansvaret kunne fortone seg annerledes.

4.3.5 Omsorgens kraft

Fosterforeldrene vektlegger en relasjonell og følelsesmessig tilknytning. En fosterforelder sier: «Men den sterkeste siden syntes jeg, det er det at han er veldig flink til å sette ord på følelser.. Ekstremt flink. Viser glede og viser følelsene sine. Han er i kontakt med de og det er bra». Dette kan forstås som at barnets åpenhet gjør det enklere å forstå og derav komme i posisjon til å møte dets behov. Gjennom relasjonen anerkjennes fosterforelderen. I dette ligger det en sårbarhet, gjennom at fosterforelderen er sårbar når barnet viser atferd som ikke bekrefter denne gjensidigheten. Der barnet ikke viser sine følelser eller har en avvisende atferd, kan fosterforelderen ta det personlig i møte. Dette personlige og sårbare kan føre til krenkelser. En fosterforelder sier:

Og det er det jeg tenker da at du må ikke forvente noe og det er jo så vanskelig for det ligger så naturlig i oss. Hvis jeg gjør sånn så gjør du sånn, men den får du aldri. Altså hvis jeg kjøper en fin ting så forventer jeg at hun skal bli glad og det ligger så ubevisst da. Og det å lære seg det, at sliter jeg meg gjennom mange butikker på kjøpesenter da for å finne en fin jakke da så er det ikke noe takknemlighet for det da.

Utsagnet beskriver noe subjektivt og følelsesmessig som er vanskelig å undertrykke. Fosterforelderen beskriver at det ligger i mennesket å forvente en gjensidighet. Det beskrives at affeksjon og takknemlighet er følelser som bekrefter det personlige som er tilstede. Samtidig beskrives det at i relasjonen til barnet skal det være greit at denne gjensidigheten ikke er tilstede. Vetlesen (i Ruyter & Vetlesen, 2004, s.34) viser til at omsorgen som gis må gi mottakeren mulighet til å avvise omsorgen, måten omsorgen gis på eller avvise giveren som sådan. Da fosterforelderen viser til en forventning om at når man gir får man også noe tilbake, går dette bort fra omsorgens frihet. Forventningen om å få noe tilbake blir beskrevet som at dette er naturlig behov eller instinkt. Det blir deretter beskrevet at fosterforelderen må lære seg å følelsesmessig gå imot dette som er naturlig i oss. Hvorvidt dette behovet som beskrives som naturlig i oss er noe som det er mulig å undertrykke, eller er det et uttrykk for at fosterforelderen viser til en regulering av et allerede iboende reaksjonsmønster som gjør at situasjonen blir enklere å håndtere på et ytre plan. Jeg forstår dette som et uttrykk for menneskets sårbarhet i møte med den andre, som følge av en følelsesmessig og personlig involvering.

En fosterforelder sier:

Jeg har så gode erfaringer med tilknytning på de andre fosterbarna, så det har nesten vært sånn at jeg ikke har tenkt noe over det, for det har nesten gått av seg selv, at de har glidd så naturlig og godt inn her. De er jo våre, de er jo mine de. Det er litt vanskeligere når det er sånne ting, sånn som anses som sykdom, når folk er psykisk syke så er det grusomt slitsomt å leve i det. Og du kommer ikke i posisjon til å hjelpe hun. Og det gjør noe med deg.

Jeg forstår dette som at fosterforelderen beskriver at den naturlige kjærligheten til barnet ikke er tilstede, slik den tidligere har vært. Fosterforelderen kommer ikke i posisjon til å hjelpe barnet, derav blir en tilknytning og nær relasjon uteblivende. Kjærlighet kan forstås både som nestekjærlighet og kjærlighet som en form for anerkjennelse. Nestekjærlighet viser til det moralske ansvaret man har for «å elske sin neste.» Nestekjærligheten utfordrer profesjonaliteten som en moralsk fordring som krever at den andre blir møtt med medfølelse, respekt og omsorg uavhengig av hvem det er som er den hjelpetrengende (Løgstrup, 1991). Fosterforelderen beskriver at avvisning har en følelsesmessig betydning. Løgstrup sier: Våre liv ville visne hvis vi møtte hverandre med mistillit (Løgstrup 1956, s.29-30). Barnet kan som følge av sine erfaringer, vise fysiske symptom og en forsvarende atferd, som kan tolkes som en utfordring for fosterforeldre som ønsker å møte fosterbarnet og slik hjelpe. Å kjenne på følelser som frustrasjon og fortvilelse, kan komme som følge av at barnets viser forsvarende eller avvisende atferd. Fosterforeldre som søker en gjensidighet i relasjonen, kan oppleve en avvisning som følelsesmessig utfordrende. Vetlesen (2007) beskriver krenkelse som en fellesbetegnelse for en persons opplevelse av å være gjenstand for urett, gjennom å utsettes for noe som en ikke burde utsettes for. Dette fører til ydmykelse, ved at individets verd avvises i stedet for å anerkjennes.

4.3.5.1 Avmakt

Fosterforeldrene beskriver viktigheten av at fosterbarnet blir et fullverdig medlem av familien. Ved at barnet er en del av familien, men samtidig under det offentlige omsorg følger det en usikkerhet. En fosterforelder sier:

Men det er kanskje sånn usikkerhet vi har hatt da, men det har vi lurt på. Skal Elsa nå bo hos oss frem til hun er 18 eller kan hun plutselig bli henta eller åssen går det med den ankesaken. Og så var det jo litt spenning før saken var i fylkesnemnda da, får barnevernet omsorgsretten og da gjorde vi jo det, men det er jo noe vi går og lurer på av og til. For å være litt forberedt på det og. For en får jo et forhold til barnet.

En annen fosterforelder sier: «Jeg håper jo aldri vi kommer til å... Jeg håper jo aldri... Hvis hun skulle flyttet fra oss, så vil jeg jo håpe at vi kan fortsette å treffe hun da». Det følelsesmessige aspektet er sårbart som følge av det systemiske aspektet. Dette forstår jeg som en avmaktsfølelse som øker fosterforeldrenes sårbarhet. Fosterforelderen er opptatt av

å opprettholde relasjonen uavhengig av om fosterbarnet bor i deres hjem eller ikke. En annen fosterforelder sier: «Vi eier han jo ikke, og vi eier jo ikke våre egne barn heller, vi har jo alle til låns». Dette kan forstås som at tilknytning og relasjon er noe overordnet de fysiske rammene, det er ikke noe eierskap knyttet til hvordan en relasjon oppleves, det er den følelsesmessige tilknytningen som veier tyngst. Vetlesen (i Ruyter & Vetlesen, 2004, s. 34) viser til at omsorgen som gis må ville understøtte mottakerens potensial for frihet.

4.3.5.2 Samvær med biologiske foreldre truer

Flere av fosterforeldrene beskriver at barnet opplever en kontinuitet i eget liv, gjennom å opprettholde en kontakt med sin biologiske familie. I stedet for å tenke på å redusere eller minske samværene fosterbarnet har med sin biologiske familie, for å skjerme han fra det vonde, er de opptatt av å møte fosterbarnet i det vonde og trygge han der han er.

Fosterforeldrene erkjenner at selv om samværene hadde blitt redusert og det slik ville blitt skapt en avstand mellom barnet og dets biologiske foreldre, er ikke dette enstydig med at barnet ikke vil ha disse vonde tankene. Samtidig som fosterforeldrene vektlegger at samvær er viktig, innebærer dette at de skåner barnet fra visse deler av virkeligheten. Et fosterforeldrepår sier:

Far: Men det er jo også sånn at når biologisk mamma er på besøk, så leker de i tre timer og alt er kjempegøy. Så når da biologisk mamman ikke er der, så har jo Elsa lyst til å bare leke i tre timer igjen. Hun har jo ikke noe sånn.., hun opplever bare lek og moro med biologisk mamma. Mens vi må da ta de «Nei, nå må vi pusse, nå må vi dusje, nå er det morgenen, nå må vi spise, sitt rolig», alle de der.. Så sånn sett så blir det jo sikkert også at hun..

Mor: Det er klart mamma er grei. Kommer med gaver og det er jo julaften ikke sant. Det er jo.. Så det er jo, men det tenker jeg at altså det er jo sånt som... Det nytter ikke å begynne å forklare det nå, men når hun blir større så blir det annerledes og..

Far: Jo, når hun blir større så kommer hun til å skjønne det mer sjøl og.. Det tror jeg nok.

Fosterforeldrene beskriver at barnet opplever samværet som «julaften». Dette innebærer slik jeg forstår det at barnet er positivt innstilt og har et positivt utbytte av samværene. I dialogen kommer det frem at barnet lever i nuet, men er skånet fra innsikten i det øvrige bildet. Samtidig beskriver fosterforeldrene at barnet med tiden vil få en større innsikt som gjør at hun forstår. Dette forstår jeg som å innebære at bildet av biologisk mor blir mer realistisk, og at barnet skjønner at til tross for at timene under samværene var preget av lek og glede, ville det ikke vært slik hele tiden dersom barnet var under biologisk mor sin daglige omsorg. Dette kan tolkes som at fosterforeldrene «trøster» seg med at i fremtiden

vil barnet selv se en helhet, som rettferdiggjør det «store bildet». Dette kan forstås som et uttrykk for fosterforeldrenes følelsesmessige og nære tilknytning til barnet, og at deres følelser fører til et bevisst eller ubevisst ønske om å skape avstand til biologisk familie. Dette som følge av at biologisk familie representerer en trussel mot deres følelsesmessige tilknytning til barnet.

Samtidig beskriver noen fosterforeldre at mindre samvær har vært til barnets beste. Et fosterforeldrepår sier:

Mor: Da hadde vi samvær hver 14 dag, og det var veldig veldig mye.

Far: Ja, for det var jo noe vi også følte litt på at det blir vanskelig for hun å få roet seg ned litt, når mora stadig vekk var innom da. Så fikk ikke Elsa slått seg til ro helt hos oss... Eller det var ikke slik at hun ville dra noe sted men ..

Mor: Hun gikk vel å ventet, det var så kort mellom, så da blir det jo sånn at man går og venter på neste besøk hele tida.

Utsagnet kan forstås som å beskrive barnets rett og behov for ro og trygghet i sine nye omgivelser. Det er vanskelig for barnet å bli en integrert del av familien så lenge hun savner eller venter på noen utenfra denne kjernen. Slik kan barnet blir forvirret og holde fosterfamilien på avstand. Samtidig beskriver foreldrene «...det var jo noe vi også følte litt på...». Slik kan det forstås som at det er fosterforeldrene selv som blir forvirret. Gjennom at barnet uttrykker savn eller lengsel, kan fosterforeldrene bli følelsesmessig påvirket. Det følelsesmessige aspektet kan føre til at de føler et ansvar for at barnet er i en posisjon der det uttrykker savn og såre følelser. Den fornuftige og kognitive delen forstår hvorfor barnet er i denne situasjonen og at det uavhengig av tidligere vonde erfaringer vil savne sine biologiske foreldre. Det følelsesmessige aspektet føler skyld. Samtidig beskriver Ruyter og Vetlesen (2004) omsorgens tvetydighet. Omsorg kan assosieres eller oppleves som noe påtatt medfølelse eller sentimentalt, eller overbeskyttende og derav kontrollerende. Derav vil omsorgen kunne lede til krenkelse av den andre og derav det motsatte av omsorgens intensjon barmhjertighet og hensynsfullhet. En annen fosterforelder sier:

Jeg må si at grunnen til at jeg tror vi har et så nært og godt forhold i familien i dag, er nettopp på grunn av at det ikke har vært mer samvær. Fordi vi har hatt muligheten til å bygge disse båndene da. Og det kunne vi ikke dersom han hver 14 dag skulle reise bort eller dras bort fra det vi har her.

Fosterforelderen beskriver at det er nødvendig med en avstand til biologisk familie, for å at en familiær tilknytning skal finne sted. Dette kan forstås i lys av at et barn normalt sett ikke har to mammaer eller pappaer. Slik kan barnets samvær med biologiske foreldre bli en påminnelse på at familien ikke er en «vanlig» familie. Hvorvidt et barn evner og knytte seg

til nye omsorgspersoner samtidig som det opprettholder en tilknytning til sine biologiske kan således tolkes som usikkert. Samtidig vil det i barnets liv være av vesentlig betydning å opprettholde en opplevelse av sammenheng.

Flere av fosterforeldrene vektlegger en betydning av samværets psykologiske betydning. En fosterforelder sier:

Og biologisk mor hun er ikke opptatt av han heller når de først har samvær. Han blir jo ikke møtt, når han forsøker å få oppmerksomheten hennes. Hun har med seg masse gaver og ordner og styrer, men hun er jo ikke opptatt av å se barnet sitt.

Fosterforelderens beskriver at biologisk mor ikke møter barnet med det barnet trenger. Barnet trenger å bli sett, ikke gaver eller en distansert tilstedeværelse. Dette kan forstås i lys av samfunnets psykologisering. Det er ikke godt nok at biologiske foreldre møter opp til samvær, men det er forventet at barnet blir møtt og sett på et emosjonelt nivå. Dersom barnet ikke blir sett, blir barnet krenket eller avvist. Utsagnet understøtter således hvordan psykologiseringen i samfunnet fortøner seg i fosterforelderens beskrivelser av møtets betydning. Samvær skal imøtekomme en tanke om barnets psykologiske utbytte av samvær, utover en fysisk tilstedeværelse.

4.3.6 Avsluttende kommentar

I dette kapittelet synliggjøres fosterforeldrenes følelsesmessig berørthet og «kall», til å hjelpe et barn som har det vanskelig. Deres følelser blir satt i spill allerede før de møter barnet, gjennom urettferdigheten som er tilstede i at noen barn lever under vanskelige forhold. Barna trenger noen som kan se dem og anerkjenne dem. Jeg har løftet frem tilknytningen mellom fosterforeldrene og barnet. Barnets historie gjør det sårbart. Følgende er fosterforeldrene opptatt av aksept for barnet slik det er. Barnet får lov til å være sint og lei seg. Samtidig blir det belyst at denne medfølelsen for barnet og dets historie, gjør at de blir mindre tolerante overfor biologiske barns tilsvarende følelser. Biologiske barn har ingen grunn til å være sinte. På denne måten belyses viktig moralske dilemmaer. Fosterforeldrenes innlevelse i barnets livsverden gjør dem sårbare. Sårbarheten innebærer «...en tilstand uten forsvar eller panser og dermed det nærmeste vi kommer den opprinnelige kjernen i oss selv» (Leenderts, 2007, s.18). Men disse følelsene kan også bidra til at etiske hensyn overfor de biologiske barna forsvinner i barnets «gyldige» smerte. Det synliggjøres en forpliktelse og et ansvar, som går utover en oppdragstakers kontrakt. Således belyses en kjærlighetsliknende relasjon, utover det rasjonelle eller formålstjenelige.

4.4 Hva påvirker fosterforeldrenes opplevelse av mestring med omsorgsrollen?

For å besvare studiens forskningsspørsmål vil jeg i dette kapitlet analysere de presenterte aspektene i lys av Antonovskys (2012) «Sense of Coherence» eller på norsk «opplevelse av sammenheng». Her trekkes det frem tre komponenter: håndterbarhet, begripelighet (forståelse) og meningsfullhet. Gjennom Antonovskys tre komponenter vil fosterforeldrenes behov for å ha mening, for å håndtere det og for å forstå tydeliggjøres. Uten disse aspektene ville ikke fosterforeldre maktet sin oppgave. Det ene aspektet beskriver det håndterbare det håndgripelige, det andre aspektet beskriver det begripelige, det forståelige og det siste aspektet beskriver en følelsesmessig berørthet som gir mening. På denne måten får jeg frem summen av de ulike aspektene ved omsorgsrollen. Det er en dynamisk oppgave fosterforeldrene går inn i, og situasjonen avgjør hvilke ulike dimensjoner de vektlegger.

Det er en enorm kompleksitet i den omsorgsoppgaven fosterforeldrene stilles ovenfor. Dersom fosterforeldre kun er opptatt av oppdragelse, mister de synet av omsorgen. Dersom fosterforeldre kun er følelsesmessig engasjert, mister de synet av de rasjonelle aspektene ved barneoppdragelse. Blir belastningene for store og ressursene begrenset, blir det vanskeligere å håndtere oppgaven, og spenningstilstanden kan føre til et mislykket forsøk på mestring. Men til tross for utfordringene og den belastningen det kan være å gi omsorg til et fosterbarn, gir det allikevel en mening oppi dette.

Antonovsky (2012) beskriver at menneskets opplevelse av håndterbarhet, begripelighet og meningsfullhet er viktig for opplevelsen av sammenheng. Relasjonen mellom disse tre komponentene er med på å utvikle en opplevelse av sammenheng og anses som uløselig sammenflettet. Slik jeg forstår det henviser «Opplevelse av sammenheng» verken til personlighetstrekk eller mestringsstrategi, men viser til hvilken holdning og innstilling individet har. De tre ulike komponentene er vesentlig for å forstå i hvilken grad individet har en omfattende og varig tro på at ens indre og ytre verden er forutsigbar. Dess sterkere grad av sammenheng individet opplever i sin tilværelse, desto større mulighet har den til å håndtere stressfylte situasjoner. Høy grad av opplevelse av sammenheng kan med andre ord bidra til at fosterforeldrene makter å stå i en vanskelig oppgave til tross for betydelige belastninger. Ved å drøfte aspektene i lys av komponentene kan jeg få frem dette behovet for å ha mening, for å håndtere det og for å forstå. Uten disse aspektene ville ikke fosterforeldrene makte å stå i oppgaven.

Jeg har i empiripresentasjonen forsøkt å belyse tre ulike aspekter ved omsorgsrollen. Gjennom empirien synliggjøres et oppdragende aspekt der barnet skal tilpasse seg det normale gjennom tydelige rammer og grenser. Samtidig kommer det frem et mer terapeutisk aspekt ved omsorgen, der forståelse og innlevelse er viktig for å handle på riktig måte. Disse to aspektene beskriver en mer kognitiv og strategisk tilnærming til omsorgen som gis. Samtidig tydeliggjøres det et mer emosjonelt og personlig aspekt som kommer til syne som en allmennmenneskelig omsorg. Slik jeg ser det er de to første aspektene er relatert til fosterforeldrenes behov for å håndtere og forstå, og det siste aspektet er en relasjonell komponent i møte mellom partene. Videre vil jeg se nærmere på hvert av de presenterte aspektene ved omsorgsrollen, sett i lys av Antonovskys komponenter.

Det tydeliggjøres først et aspekt der fosterforeldrene vektlegger det håndterbare, det håndgripelige. Fosterforeldrene bruker sin tidligere erfaring fra barneoppdragelse til å håndtere omsorgsrollen. For å opprettholde familiens fungering er det nødvendig at barnet passer inn i familien eller tilpasser seg familien. Derfor er fosterforeldrene opptatt av likhet for alle. Dette synliggjøres gjennom regelverk og rammer, som ikke gir rom for forskjellsbehandling. Rammene legger til rette for at situasjonen ikke skal spinne ut av kontroll. Dette beskriver et fokus på nåtid og på de ytre rammene som skal opprettholdes. Således forholder fosterforeldrene seg til barnet som et «normalt» barn, og ser ingen hensikt i å synes synd på barnet. Samtidig som barnet er et normalt barn, vil de ikke risikere å få et barn som er eldre enn biologiske barn, da dette vil kunne true en opprettholdelse av kontroll. Naturlig nok ser yngre barn opp til de eldre, og dersom barnet utviser atferd som ikke er ønsket vil dette kunne bidra til at biologiske barn tar etter, og slik vil det være vanskelig å opprettholde kontrollen. Dette aspektet av omsorgsrollen kan drøftes i lys av Antonovskys komponent *håndterbarhet*. Antonovsky (2012) beskriver håndterbarhet gjennom at det sier noe om hvilken grad individet opplever at det står ressurser til dets rådighet for å møte de krav som stille. Fosterforeldrenes tidligere erfaring med barneoppdragelse vil således være en styrke. Dersom barnet utviser atferd som ikke er ønsket eller ikke tilpasser seg familien, gjentar foreldrene kontrollen gjennom økte kontrolleringstiltak. På denne måten vil ikke fosterforeldrene kjenne seg som et offer for omstendighetene, da de innehar kontrollen og kognitive forventninger til barnet. Fosterforeldrenes behov for håndterbarhet kan forstås i lys av at barnas atferdsvansker oppgir som hovedårsak til at utilsiktet flytting forekommer. Aspektet belyser for øvrig en tanke om tilpasning. I dette ligger det etiske utfordringer knyttet til det Løgstrup (2008) beskriver som «bevare den andres fremmedhet». Løgstrup viser til at det nettopp er

gjennom tilbakeholdenhet og forsiktighet i møte med den andre, at han eller hun får mulighet til å handle og vokse.

I empirien kommer det også frem et aspekt som beskriver en mer hybrid tilnærming til omsorgsrollen. Fosterforeldrene skal både leve seg inn i barnets livsverden for å kunne forstå og derav bruke kunnskap og rasjonelle tiltak for å kunne hjelpe. Slik viser aspektet en innlevende dimensjon, men også en strategisk dimensjon. Det foreligger en tvetydighet, der man veksler mellom å se barnet som et subjekt og et objekt. Antonovskys komponent *begripelighet* sikter til i hvilken utstrekning individet oppfatter indre og ytre stimuli som fornuftsmessige fattbare hendelser, i motsetning til kaotiske, tilfeldige uventet eller uforklarlige hendelser. Fosterforeldrene beskriver at kunnskap er viktig for å kunne ivareta fosterbarnets behov. Fosterforeldrene har tilegnet seg kunnskap som vil være avgjørende for deres begripelighet i møte med barnet. Kunnskap gir innsikt og aktualiserer valgmuligheter. Dette fordrer holdninger, slik som mestringsstrategier karakteriseres som rasjonalitet, fleksibilitet og videre inkluderer aktive handlinger og effektiviserer forvaltningen av emosjoner. Å leve nært med et relasjonsskadet eller utviklingsskadet barn kan bety at fosterforeldrene opplever mange uforutsigbare hendelser hver dag som er grobunn for bekymring og frustrasjon. For å få kunne forstå er rutiner, mønstre, årsaker og virkninger man kan støtte seg til, derav forutsigbarhet (Jensen & Johnsen, 2000). Så lenge fosterforeldrene forholder seg til de «gyldige» tilnærmingene i møte med barnet, kan dette medføre en forventning om at barnet skal respondere positivt. Backe-Hansen m.fl. (2013) viser til at barnets atferdsvansker eller utfordrende atferd er den fremste årsaken til at utilsiktet flytting finner sted. Dette er med på å understøtte dette aspektets betydning og innvirkning på fosterforeldrenes opplevelse av mestring. Da dette aspektet kan forstås som et hybrid aspekt nettopp gjennom både en innlevelse og formålsrasjonelle handlinger, vil barnet således kunne ses både som et objekt og et subjekt. Dette understøtter en profesjonell distanse som kan være viktig for å forstå, men samtidig en distanse som kan være med på å generalisere barnet og derav objektivere.

Til sist i empiripresentasjonen beskrives et aspekt som skiller seg ut fra de to foregående. Her er det en mer emosjonell og berørt tilnærming og forståelse av omsorgsrollen. Fosterforeldrene beskriver et følelsesmessig engasjement der det fremstår som betydningsfullt å kunne hjelpe et barn som har det vanskelig. Fosterforeldrene beskriver et følelsesmessig engasjement til sin oppgave gjennom å bli berørt allerede under rekrutteringsprosessen. Når barnet viser vanskelig eller uforståelig atferd, søker han eller hun en mening i atferden og gjør sitt beste for å komme igjennom vanskelighetene med

verdigheten i behold. På denne måten vil det følelsesmessige innholdet, engasjementet og hengivelsen gjøre at fosterforeldrene opplever at problemer og krav de stilles overfor vil være verdt det. Den følelsesmessige forståelsen og håndteringen ligger i relasjonen, og i betydningen av møte mellom partene. I relasjonen kan det således forstås som å være et ønske om gjensidighet. Omsorgens gjensidighet skaper *meningsfullhet* i omsorgsrollen. Antonovsky (1979) beskriver at gjennom interpersonlige forhold der individet har tette bånd til andre, løser problemer lettere enn de som har dårlig tilknytning til andre. Backe-Hansen m.fl. (2013) viser til at ni av ti fosterforeldre, oppgir at oppgaven er krevende, men verdt det. Dette impliserer i likhet med studiens funn at meningsfullheten er essensiell.

Antonovsky (2012) beskriver meningsfullhet som den mest essensielle komponenten. Dette som følge av at meningsfullhet gir motivasjon til å finne løsninger på de utfordringene mennesker møter. Mens håndterbarhet og begripelighet preger gjennomføringen av mestringsprosessen. Slik vil det kunne forstås at til tross for at både det oppdragende og det terapeutiske aspektet henholdsvis har tilstrekkelige ressurser til å klare oppgaven og en kjennskap til spillets regler, vil kontrollen over ressursene og forståelsen forsvinne, dersom det ikke betyr noe for en. Det omsorgsfulle og mer berørte aspektet vil slik kunne forstås som gjennom det personlige engasjementet utvise stort livsmot og være dypt engasjert i søken etter forståelse og ressurser. Det er ikke en garanti for suksess, men det finnes en sjanse. Denne forståelsen kan slik jeg forstår det understøttes ved en fosterforelder sin beskrivelse. Han sier:

Nå er jo vi et forsterket fosterhjem, og jeg ser jo det at du kan forsterke la oss si til krampa tar deg, med penger og alt mulig rart, men de kan aldri klare å betale seg til krefter nok og guts nok, til å klare å stå i så krevende dagligliv, du kan ikke det.

Fosterforelderen beskriver at ytre faktorer som penger og veiledning, ikke gjør at mennesker er villige til å stå i krevende situasjoner. Det som gjør at man står i det er noe indre, en indre kraft som gir mening opp i svært krevende situasjoner. Jeg forstår dette som at fosterforelderen mener at oppgaven må bety noe, og mening er ikke basert på strukturelle betingelser, men på et indre følelsesmessig nivå.

4.5 Oppsummerende betraktninger

Avhandlingen har forsøkt å belyse hvordan fosterforeldrene forstår og håndterer sin omsorgsrolle for fosterbarnet. I følge Bunkholdt (2010) beveger oppgaven seg bort fra det vanlige foreldreskapet og mot en terapeutrolle. Fem fosterforeldrepar har bidratt til å skape en forståelse av hvordan de håndterer og forstår rollen. To forskningsspørsmål ble stilt

innledningsvis for å belyse problemstillingen: Hvordan virker barnets problemer og bakgrunn inn på fosterforeldrenes opplevelser av å mestre? Hvilken betydning har fosterforeldrenes erfaring for deres opplevelse av å mestre sin oppgave?

Studien viste i utgangspunktet til et kunstig skille mellom forskningsspørsmålene. De kunne derimot ikke forstås adskilt da de befinner seg i en dynamisk prosess. Fosterbarnets grad av problemer vil påvirke fosterforeldrenes erfaringer, da deres erfaringer påvirker deres forståelse og håndtering. Gjennom studiens empiripresentasjon synliggjøres det til flere aspekter av omsorgsrollen. Avhengig av om fosterforeldrene vektlegger at barnet skal tilpasse seg, utvikle seg i tilfriskningsprosessen eller få en nær følelsesmessig relasjon, vil alle tre aspektene berøres av barnets grad av problemer. Det samme vil deres erfaringer, og derav deres forståelse og håndtering.

Hensikten med denne studien har vært å gripe hvordan fosterforeldre vektlegger å yte omsorg. En fenomenologisk orientering vedrørende fosterforeldrenes omsorgsrolle, vil kunne gå bakenfor oppfatninger og offentlige føringer som vi allerede vet om deres oppgave. Denne oppgaven gir en innsikt i fosterforeldrenes selvrefleksjon, erfaringer, håndtering og derav forståelse. Deres beskrivelser er nødvendig som følge av komplekse og sammensatte aspekter som følger med fosterforeldreoppdraget. De offentlige føringene og fokus på kompetanseheving kan forstås som å fjerne omsorgsrollen fra det den egentlig er, en erstatning for foreldrene. Eide (2011, s.22) viser til Husserl som beskriver en generalisering som følge av teorier og systemer som fører til at oppmerksomheten fjernes fra selve fenomenet, i denne studien, omsorg. Da er det viktig å ta et steg tilbake, eller se nærmere på fenomenet gjennom en *fenomenologisk reduksjon*. Empirien i denne studien viser nettopp at det er gjennom følelsesmessig engasjementet og en naturlig omsorg, rollen gir mening. Fosterforeldrene beskriver ikke bare relasjoner, men bånd og familiær tilknytning. Dette viser at fosterforeldrene forstår omsorgsrolle som noe mer enn det å være oppdragstakere. Vetlesen (2007, s.114) beskriver at omsorgen henspiller på noe vi mennesker- ikke valgt eller ikkebortvelgbart vis- er, nettopp sårbare og avhengige av hverandre. Studiens fem involverte fosterforeldrepar har barn i ulike alder og barna har ulike historier. Allikevel viser studien at omsorgsrollen viser til komplekse og sammensatte forhold. I studien kommer det frem en spenning i aspektene som belyses i empiripresentasjonen. Fosterbarna skal oppdras og *bli* som vanlige barn, men samtidig viser studien at de ikke *er* vanlige barn. Tvert imot så bærer fosterbarna på ganske mye som «vanlige» barn ikke bærer på. Således beskriver studien at fosterbarn er belastede barn. Fosterforeldrene kan forstås som å bære på en frykt eller redsel for dette belastede

eller «abnormale». Denne spenningen kommer også frem i fosterhjemsvirksomhetens indikasjoner mot de «vanlige» barna og den naturlige omsorgen, og hva som kan erfares som virkelighet og derav som så mye mer for enkelte fosterforeldre.

Funnene i studien beskriver at biologiske barn påvirkes av fosterforeldreoppdraget. På en side er relasjonen med fosterbarnet lik relasjonen med biologiske barn, men på en annen side en relasjon som skiller seg ut fra disse relasjonene. I dette blir det tydelig to motpoler, der relasjonen på en side er preget av mer distanse, og på den andre siden der relasjonen er preget av noe følelsesmessig mer å gi i relasjonen utover det som gis til biologiske barn. I studien kommer det frem at fosterforeldrene opplever det som et moralsk dilemma når relasjonen er preget av mer distanse enn relasjonen til biologiske barn. Det kommer frem at fosterforeldrene selv tenker over sin egen «godhet». Dette forstår jeg i lys av rettferdighetssansen, og det idealistiske og sårbare ved barnas posisjon. Samtidig går beskrivelsene utover relasjonen med biologiske gjennom beskrivelser av at man tåler mer fra fosterbarn enn fra biologiske barn. Her trekkes det frem at barnets sårbarhet bringer frem en ekstra omsorg, og at «forskjellsbehandling» av biologiske barn og fosterbarn således kan være nødvendig for å utjevne den allerede asymmetrien. Dette funnet tyder på at fosterforeldrene opplever det som problematisk at de er mer følelsesmessig involvert med biologiske barn, mens den idealistiske holdningen rettferdiggjør når det følelsesmessige aspektet går utover det biologiske.

Staten overfører stadig mer ansvar til den enkelte barnevernarbeider. Videre overføres dette ansvaret til fosterhjemmet og til den enkelte fosterforelder. Innenfor dette gitte handlingsrommet vil det også være nødvendig med oppfølging fra det offentlige, utover en grunnopplæring, men der fosterforeldrene blir fulgt opp og får bearbeidet erfaringene de gjør seg gjennom oppgaven.

Fosterforeldrene står i vanskelige oppgaver. Skal de klare denne vanskelige og kompliserte oppgaven, så må de skjønne meningen, de må ha muligheten til å håndtere det og de må begripe det. De må være bevisst konteksten de står i; å bare være følelsesmessig engasjert er ikke tilstrekkelig for å klare oppgaven.

5 Litteraturliste

Aakvaag, G. C. (2012). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Aamodt, L.G. (1997). *Den gode relasjonen- støtte, omsorg eller anerkjennelse?* Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Anke, T. (2007). Tilknytning mellom fosterbarn og fosterforeldre: et behandlingsperspektiv. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 44(10), 1230-1238. Hentet fra http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=31738&a=2

Antonovsky, A. (2012). *Helsens mysterium. Den salutogene modellen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Backe-Hansen, E., Christiansen, Ø., & Havik, T. (2009). *Utsiktet flytting fra fosterhjem. En litteratursammenstilling*. (NOVA notat 2/2013). Hentet fra [file:///C:/Users/bruker/Downloads/6378_1%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/bruker/Downloads/6378_1%20(1).pdf)

Backe-Hansen, E., Havik, T. & Grønningsæter, A. B. (2013). *Fosterhjem for barns behov. Rapport fra et fireårig forskningsprogram*. (NOVA rapport 16/2013). Hentet fra [file:///C:/Users/bruker/Downloads/Nettversjon-NOVA-R-16-13%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/bruker/Downloads/Nettversjon-NOVA-R-16-13%20(2).pdf)

BLD. (2011). Barnevernpanelets rapport. Ved Barne- likestillings og inkluderingsminister Audun Lysbakken. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/BLD/Barnevern/2011/barnevernpanelets_rapport.pdf

Braarud, H.C. (2011). Kompleks traumatisering hos barn: En utviklingspsykologisk forståelse. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 48 (10), 968-972. Hentet fra http://www.psykologtidsskriftet.no/?seks_id=154970&a=2

Bunkholdt, V. (2010). *Fosterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring*. (3.utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Christoffersen, S.Aa. (1999). *Etikk, eksistens og modernitet: innføring i Løgstrups tenkning*. Oslo: Tano Aschehoug.

Christoffersen, S.Aa. (Red.). (2011). *Profesjonsetikk. Om etiske perspektiver i arbeidet med mennesker*. (2.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Dale, E.L. (2005). *Kunnskapsregimer i pedagogikk og utdanningsvitenskap*. Oslo: Abstrakt forlag.

Dale, E.L. (2006). *Oppdragelse i det refleksivt moderne*. Oslo: Gyldendal akademisk.

- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode- en kvalitativ tilnærming*. (2.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Egelund, T., & Vitus, K. (2009). Breakdown of care: the case of Danish teenage placements. *International journal of social welfare*. 18, s.45-56. doi: 10.1111/j.1468-2397.2008.00564.x
- Eide, S.B. (2011). Kjennetegn ved en fenomenologisk orientering. I D. Aasland., S.B. Eide., H.H. Grelland., A. Kristiansen., H.I. Sævareid, (s.18-26). *Kvalitet og kvalitetsopplevelse. En bok om kvalitet i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Evenshaug, T. (2005). Den myndige voksne. I P.O. Brunstad, T. Evenshaug (Red.), *Å være voksen* (s.11-27). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Fisknes, L.R. (2001). Omsorgens givere og mottakere. I K.W. Ruyter, A.J. Vetlesen (Red.), *Omsorgens tvetydighet- egenart, historie og praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Forås, P.B., & Vetlesen, A.J. (2015). *Angsten for oppdragelsen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Foss, Ø. (2005). *Omsorgsetikk: søkelys på omsorgens motivasjon*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Frankl, V. E. (1971). *Vilje til mening. Hvordan kan nedbrutte og utilfredse mennesker finne ny mening i livet?* Oslo: Gyldendal norsk forlag.
- Frønes, I. (2001). Usikkerhetssamfunnets barndom- et essay om framtida og barndommen. I A. Dyregrov, G. Lorentzen, K. Raaheim (Red.), *Et liv for barn. Utfordringer, omsorg og hjelpetiltak*. (s.33-47). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Goffman, E. (1992). *Vårt rollespill til daglig. En studie i hverdagslivets dramatik*. Oslo: Pax forlag.
- Goffman, E. (2009). *Stigma*. 2.utg. Fredriksberg: Samfundslitteratur.
- Grimen, H. (2004). *Samfunnsvitenskapelige tenkemåter*. (3.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Grimsø, R. (2004). *Rekruttering og utvalg av medarbeidere: og arbeidsookers valg av arbeidsgiver*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. (3.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

- Grønningsæter, A.B. (2014). *Omsorg for traumatiserte barn. Rapport fra evaluering av et opplæringsstilbud til fosterforeldre*. Hentet fra <http://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/id/209388/166e.pdf>
- Gulbrandsen, L.M. (2009). *Oppvekst og psykologisk utvikling innføring i psykologiske perspektiver*. (3.utg). Oslo: Universitetsforlaget.
- Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet. En innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. (5.utg.). Oslo: Cappelen Akademisk forlag.
- Havik, T. (2007). *Slik fosterforeldrene ser det II. Resultat fra en kartleggingsstudie i 2005*. Hentet fra <https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/3142/1%202007%20Slik%20fosterforeldrene%20ser%20det%20II.pdf?sequence=1>
- Havik, T., & Christiansen, Ø. (2009). Plassert av barnevernet. Får barnet en situasjon preget av stabilitet? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 86(1), 28-39. Hentet fra https://www-idunn-no.ezproxy.hit.no/tnb/2009/01/plassert_av_barnevernet_-_far_barnet_en_situasjon_preget_av_stabilitet
- Heggen, K. & Øia, T. (2005) *Ungdom i endring. Mestring og marginalisering*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Holthe, G.V. (2003). *Profesjonalisering av barneoppdragelsen*. Hentet fra <http://www.nb.no/nbsok/nb/89fb70ebecfd189c5abe591f5d507c91.nbdigital?lang=no#0>
- Hylland Eriksen, T. (2006). I de enøydes land. I T. Hylland Eriksen, J-K. Breivik (Red.). *Normalitet* (s. 9-25). Oslo: Universitetsforlaget.
- Jacobsen, H. (2010). Hvordan hjelpe fosterforeldre til å være en trygg base for fosterbarnet? I V. Moe, K. Slinning, M. Bergum. Hansen (Red.), *Håndbok i sped-og småbarns psykiske helse*. (s. 686-700). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Jacobsen, H., Moe, V., Ivarsson, T., Wentzel-Larsen, T., & Smith, L. (2013). Cognitive Development and Social-Emotional Functioning in Young Foster Children: A Follow-up Study from 2 to 3 Years of Age. *Child Psychiatry Hum Dev*, 44, 666-677. doi: 10.1007/s10578-013-0360-3
- Johannessen, A., Tufte, P.A., & Kristoffersen, L. (2004). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (2.utg.). Oslo: Abstrakt forlag as.

- Killén, K. (2004). *Sveket. Omsorgssvikt er alles ansvar*. (3. utg.). Oslo: Kommuneforlaget.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2012). *Det kvalitative forskningsintervju*. (2.utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Kvello, Ø. (red.) (2008). *Oppvekst: om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lehman, S., Havik, E.O., Havik, T., & Heiervang, R.E. (2013). Mental disorders in foster children: a study of prevalence, comorbidity and risk factors. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*. 7(39), 2-12. Hentet fra <https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/8898/1753-2000-7-39.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Leenderts, T.Aa. (2007). *Når glassflaten brister. Om brytningen mellom livet og troen*. Oslo: Verbum.
- Lomheim, S. (2011). *Tale er gull*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Løgstrup, K. (1956/2010). *Den etiske fordring*. (3.utg.). København: Gyldendal.
- Løvlie, L. (1990). Omsorgsperspektiver. I K. Jensen, G. Engelsrud, T. Lauvdal, L. Løvlie, K. Martinsen, T.R. Eriksen, & R. Rønning (Red.). *Moderne omsorgsbilder*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Manger, T. (2005). Biprodukt av modernisering. I P.O. Brunstad, & T. Evenshaug (Red.). *Å være voksen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Martinsen, K. (1991). *Omsorg, sykepleie og medisin*. Otta: TANO AS.
- Martinsen, K. (2003). *Fra Marx til Løgstrup. Om etikk og sanselighet i sykepleien*. (2.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Morken, I. (2006). *Normalitet og avvik. Spesialpedagogiske utfordringer-en innføring*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag.
- Neumann, C. E. B., & Neumann, I. B. (2012). *Forskeren i forskningsprosessen. En metodebok om situering*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Nordtvedt, P. (2001). Profesjonell omsorg- dyd eller ferdighet? I K.W. Ruyter & A.J. Vetlesen (Red.), *Omsorgens tvetydighet-egenart, historie og praksis* (s.41-64). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- NOU 2012:5. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/e212cdbe211d4e699983049c3070870e/no/pdfs/nou201220120005000dddpdfs.pdf>
- Prop. 106 L (2012-2013). (2013). *Endringer i barnevernloven: Proposisjon til stortinget: Det kongelige barne, -likestillings og inkluderingsdepartement*. Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/contentassets/7d0ea1b89cc54939b17e69a20d5f7b48/no/pdfs/prp201220130106000dddpdfs.pdf>

Ruyter, K.W., & Vetlesen, A.J. (Red.). (2001). *Omsorgens tvetydighet- egenart, historie og praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Sandberg, S. & Pedersen, W. (2007). *Gatekapital*. Oslo: Universitetsforlaget.

Schibbye, A-L.L. (2002). *En dialektisk relasjonsforståelse. I psykoterapi med individ, par og familie*. Oslo: Universitetsforlaget.

Schofield, G., Beek, M., Ward, L. & Biggart, L. (2013). Professional foster carer and committed parent: role conflict and role enrichment at the interface between work and family in long-term foster care. *Child & Family Social Work*, 18, 46-56. Hentet fra <http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.hit.no/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=da446ad8-bdf7-4ebc-aabe-4652c5b0803e%40sessionmgr4003&vid=1&hid=4204>

Sinclair, I., & Wilson, K. (2003). Matches and Mismatches: The Contribution of Carers and Children to the success of Foster Placements. *British Journal of Social Work*, 33(7), 871-884. Hentet fra <http://search.proquest.com.ezproxy.hit.no/A11AC1988AC4C65PQ?accountid=43239>

Skau, Greta Marie (2008). *Gode fagfolk vokser*. Oslo: Cappelen Damm AS

Skårderud, F. (2002). Tapte ansikter. Introduksjon til en skampsykologi I. Beskrivelser. I T.Wyller (Red.), *skam. perspektiver på skam, ære og skamløshet i det moderne* (s.37-53). Oslo: Fagbokforlaget.

Skårderud, F. (2013). *Uro: en reise i det moderne selvet*. Oslo: Aschehoug.

Statistisk sentralbyrå (SSB) (2015): *Barnevern 2014. Auke i barn under omsorg av barnevernet*. Frigitt 09.juli 2015. Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverng>

Stefansen, K. & Hansen, T. (2014). *En god forberedelse til å bli fosterforeldre. Evaluering av opplæringsprogrammet PRIDE* (NOVA rapport 3/2014). Hentet fra <file:///C:/Users/bruker/Downloads/En-god-forberedelse-til-å-bli-fosterforeldre-R3-14.pdf>

Stern, D.N. (2004). *Det nuværende øjeblik. I psykoterapi og hverdagsliv*. København: Hans Reitzels Forlag.

- St.meld. 17 (2015-2016). (2016). *Trygghet og omsorg- Fosterhjem til barns beste*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/aca456569b1d41e9abd37a2a8038637e/no/pdfs/stm201520160017000dddpdfs.pdf>
- St.meld.19(2014-2015). (2015). *Folkehelsemeldingen. Mestring og muligheter*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/7fe0d990020b4e0fb61f35e1e05c84fe/no/pdfs/stm201420150019000dddpdfs.pdf>
- Stovall, K.C., & Dozier, M. (2008). Infants in Fostercare. *Adoption Quarterly*, 2:1, 55-88. doi: 10.1300/J145v02n01-05.
- Storø, J., Bunkholdt, V., & Larsen, E. (2010). Er institusjonen alltid et onde, og familien alltid et gode? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 87(3), 166-181. Hentet fra <https://www-idunn-no.ezproxy.hit.no/tnb/2010/03/art06>
- Sundt, H. (Red.). (2011). *Fosterhjemshåndboka*. (6.utg.). Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Synovate (2011). Undersøkelse blant fosterforeldre 2010. Hentet fra http://www.bufdir.no/global/Synovate_Undersokelse_blant_fosterforeldre_2010.pdf
- Sørensen, A.S., Høystad, O.M., Bjurström, E. & Vike, H. (2008). *Nye kulturstudier*. Oslo: Spartacus Forlag AS.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. (4.utg.). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Travelbee, J. (1999). *Mellommenneskelige forhold i sykepleie*. Oversatt av Kari Marie Thorbjørnsen. Oslo: Universitetsforlaget
- Ulvik, O.S. (2007). *Seinmoderne fosterfamilier. En kulturpsykologisk studie av barn og voksnes fortellinger*. Oslo: Unipub AS.
- Vatne, S. (2009). *Korrigere og anerkjenne*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Vetlesen, A.J. (2007). *Hva er etikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Vetlesen, A. J. (2001). Omsorg - mellom avhengighet og autonomi. I K. W. Ruyter & A. J. Vetlesen (Red.), *Omsorgens tvetydighet - egenart, historie og praksis* (s. 27-40). Oslo: Gyldendal akademisk.

Vetlesen, A.J., & Nordtvedt, P. (1994). *Følelser og moral*. Oslo: Ad Notam Gyldendal AS.

Ward, H. (2009). Patterns of instability: Moves within the care system, their reasons, context and consequences. *Children and Youth Services Review*. 31 (2009), 1113-1118.

Hentet fra http://ac.els-cdn.com/S019074090900187X/1-s2.0-S019074090900187X-main.pdf?_tid=64bb2ec2-1475-11e6-a72d-00000aacb361&acdnat=1462640691_62ad4e7d8913d9aafdefb4db2fbfea80

Wormnæs, O. (1996). *Vitenskap, enhet og mangfold*. Oslo: Gyldendal Norsk forlag.

Ørstavik, S. (2007). Det tvetydige brukerperspektivet-en teoretisk analyse. I R. Norvoll (Red.), *Samfunn og psykiske lidelser. Samfunnsvitenskapelige perspektiver-en introduksjon*. (s. 145-159). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Øia, T., & Fauske, H. (2010). *Oppvekst i Norge*. (2.utg.). Oslo: Abstrakt forlag AS.

Høgskolen i Telemark

Porsgrunn, Høgskolen i Telemark

dato: 02.10.15

Informasjonsskriv- Masteroppgave i flerkulturelt forebyggende arbeid med barn og unge

Dette er en forespørsel til fosterforeldre om å delta i et forskningsprosjekt til en Masterstudie på barnevernsfeltet. Målet er å utforske fosterforeldrenes erfaringer, refleksjoner og problemstillinger knyttet til omsorgsrollen. Hva innebærer det å gi god omsorg til et fosterbarn? Hva var årsaken til at de ønsket å bli fosterforeldre, og hva slags tanker gjorde de seg på forhånd? Dette er problemstillinger som vil prege deres tanker og forestillinger på veien til å bli fosterforeldre, og som derfor også kan påvirke fosterforeldrenes forståelser og reaksjoner når barnet flytter inn. Studien tar utgangspunkt i fosterforeldre sitt perspektiv der de gjennom kvalitative forskningsintervju kan gi nyanserte og levende beskrivelser av deres erfaringer, følelser og synspunkt.

Jeg heter Kristina Danielsen, og er Masterstudent i Flerkulturelt forebyggende arbeid med barn og unge ved Høgskolen i Telemark (HiT). Forskningsprosjektet inngår i min masteroppgave.

Du/dere inviteres til et intervju/samtale, som dreier seg om ulike refleksjoner knyttet til omsorgsrollen som fosterforeldre.

Samtalene som vil utgjøre studiens data, tas opp på lydbånd. Det er kun undertegnede og veileder som har tilgang til materialet. Hensynet til informantenes anonymitet skal sikres, slik at opplysninger ikke kan tilbakeføres til den enkelte informant. Datamaterialet oppbevares etter forskningsetiske retningslinjer og slettes ved prosjektslutt. Prosjektet meldes til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

Dersom det underveis i forskningsprosjektet utpeker seg spesifikke tema, som det er interessant å utforske nærmere, kan det være aktuelt å kontakte deg/dere for en oppfølgingssamtale.

Resultatene av undersøkelsen publiseres som en Masteroppgave- eventuelt som en fagartikkel. Ingen enkeltpersoner skal kunne gjenkjennes i publisering fra denne forskningen.

Deltakelsen i studien er frivillig. Du/dere har mulighet til å trekke deg/dere underveis i prosjektet uten at du vil måtte begrunne dette nærmere.

Dersom du ønsker å delta eller har behov for utfyllende informasjon, ta kontakt med Kristina Danielsen telefonnr: 473 57 391.

Dersom du ønsker å være med i prosjektet, vær vennlig å fylle ut svarslippen nedenfor.

Med vennlig hilsen

Kristina Danielsen

Student master flerkulturelt forebyggende arbeid

Høgskolen i Telemark

e-post: 052448@hit.no

randi.kroken@hit.no

Randi Kroken

Førsteamanuensis

Høgskolen i Telemark

e-post:

SAMTYKKEERKLÆRING

Jeg sier meg villig til å delta i prosjektet slik det er presentert ovenfor.

Navn:

Telefon:

e-post:

Vedlegg 2- Intervjuguide

- Begynn gjerne med å fortelle litt om hvordan livet deres var før dere begynte på prosessen med å bli fosterforeldre? Kan dere fortelle om hva som gjorde at dere ønsket å bli fosterforeldre? Hva vil dere si var deres motivasjon eller drivkraft for å bli fosterforeldre?
- Hvordan opplevde dere deltakelsen på PRIDE? Hvilke tanker gjorde dere underveis? Hva husker dere best fra kurset? Kan dere beskrive hva dere formidlet underveis i kurset og videre til barnevernstjenesten at var viktig for dere i prosessen med hvilket barn som skulle komme til dere?
- Kan dere fortelle om hvordan det foregikk fra dere fikk henvendelsen fra barnevernstjenesten til at fosterbarnet kom til deres hjem? Fortell om deres første møte med barnet?
- Jeg vil be dere beskrive hverdagen med barnet? Hvordan har dere erfart prosessen fra dere begynte å tenke på å bli et fosterhjem og til her dere er i dag? Hva er det som gjør hverdagen positiv? Hva er utfordrende?
- Kan dere beskrive barnets sterke sider? Kan dere beskrive noen situasjoner der dere har blitt utfordret i samhandlingen med barnet? Hvordan erfarer dere i deres hverdag barnets historie?
- Hvilke egenskaper har dere erfart som en ressurs eller styrke i omsorgsrollen? I hvilken grad føler dere at dere har lykket med å imøtekomme barnets behov? I jobbutlysninger står det ofte personlig egnethet vektlegges, dersom deres skulle beskrevet på et generelt grunnlag hva dere tenker eller erfarer er nødvendige eller gode personlige egenskaper, hvordan ville dere beskrevet dette?
- Hva legger dere i ordet omsorg? Hva har dere erfart er viktig i omsorgen for barn? Hvordan tanker får dere umiddelbart når jeg sier ordet familie?